

O'ZBEKISTON TALABASI

2025.8. № 9-10 (30-31)

XALQARO
TA'LIM
MAYDONI

IMKONIYAT
YOKI
XAVF?

JAMIYATDA YASHASH SAN'ATI

Ba'zan inson shunchaki charchamaydi, ich-ichidan so'nib boradi. Kunlar bir-biridan farq qilmay, ilgari ilhom bergan ishlar endi bo'sh va ma'nosiz, har qanday natija ko'zga arziyasdek tuyuladi.

YANGI YIL HANGOMASI

Tarvuzi qo'ltig'idan tushib yotoqxonaga qaytgan Otabekning hech kim bilan gaplashgisi kelmadi. Ikki xonadoshi hol so'ragandi, javob ham bermadi. Oyna qarshisida turib, o'zining aksiga, aniqrog'i, burniga sinchiklab qaradi. Oddiy burun-ku! Nega Zarnigorga yoqmaydi?

"KIMDIR AYBDOR BO'LISHINI XOHLAYSAN..."

Narsalarni o'z nomi bilan atash vaqti keldi. O'ylaymanki, umumiy fikrni shunday ifodalash mumkin: "Qo'ylar sog' bo'lsa, bo'rilar to'q bo'lolmaydi!"

TINISH BELGILARIDEX SODIQ BO'LAYLIK!

Bachkanaliklar-u mantig'i yo'q trendlarga to'la ijtimoiy tarmoqlarga o'zining ilmiyvideolarini sig'dirib kelayotgan ayrim yoshlarga esa rahmat aytish kerak!

MANGU QAYTMAS KEMALAR

Qiziq, yo'lda shamoldan asar ham yo'q edi. Buxoro qizib yotgan edi-ku! Hatto mashinadan tushganimda ham uni his qilmagandim. Lekin ichkariga kirishim bilan...

MASHAQQATLAR MUVAQQATDIR!

Aynan shu dargohda sodir bo'lgan tasodifiy uchrashuv vaqt o'tib hayotimdagi eng to'g'ri tanlovga aylandi, oila qurdim, hayotimda yangi, mazmunli bosqich boshlandi.

HALOVAT QAYDADIR?

Minnatsiz oshdan totliroq narsa bor ekanmi bu dunyoda? Hatto ruchkasini birgal berib turgan partadoshing ham kun kelib, bu ishini yuzingga albatta soladi. Hech bo'lmaganda, ruchka berayotib o'zini olijanoblardak tutadi, go'yo u hurmatga loyiqdek.

O'ZBEKISTON TALABASI

Ma'naviy-ma'rifiy, ommaviy-uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Jamoat kengashi
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Rayshan ERMATOV
Olim TOSHOYEV
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O'RINBOYEV
Gulmira MUSAJONOVA
Jenisbek PIYAZOV
Ayub SHAHOIDDINOV
Iqbol QO'SHSHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
"INTEGRATION CENTR UMID" MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Otash YASHIN
Maqsad OBIDJON

Jurnal tahririyat kompyuter markazida
terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o'zbek, qisman ingliz va rus
tillarida chop etiladi. 2022-yil 11-mayda
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar agentligida
1590-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Obuna indeksi: 1393. Adadi: 850 nusxa.

Jurnalda e'lon qilingan materiallardagi dalil
va raqamlarga mualliflar javobgar. Muallif
fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi
mumkin.

Tahririyat manzili: Toshkent shahri Chilonzor
tumani Novza ko'chasi 14-uy.

"Invest Book" bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Uchtepa tumani Foziltepa ko'chasi
12-B uy.

24.12.2025-yilda chop etishga ruxsat berildi.

Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama
xizmati yuzasidan
+99891 077 75 75
raqami orqali ma'lumot olishingiz mumkin.

Maqolalar quyidagi manzil orqali qabul qilinadi:
@uzb_talabasi

MUNDARIJA

JAMIYATDA YASHASH SAN'ATI... **02**

MANGU QAYTMAS KEMALAR.... **10**

HUQUQLARIMIZ O'CH OLMASIN... **14**

TALABAGA ISH BORMI?..... **16**

YANGI YIL VA NARDUG'ON
BAYRAMLARI..... **20**

OLTIN DAVR XOTIRALARI **22**

IMKONIYAT YOKI XAVF? **24**

TINISH BELGILARIDEK SODIQ
BO'LAYLIK! **27**

HALOVAT QAYDADIR? **30**

UYG'OTGUVCHI SADOLAR..... **34**

XORIJDA O'QISH OBRO'MI?..... **38**

УВЕРЕННОСТЬ В СЕБЕ –
СЕКРЕТ УСПЕХА..... **40**

MASHAQQATLAR MUVAQQATDIR!... **42**

XALQARO TA'LIM MAYDONI..... **46**

"YURAGINGGA OLGUM
QAMALIB..." **50**

MUALLIMLIKKA
YETAKLAGAN ASAR **52**

OLIS YO'LNING BOSHIDAMIZ.... **56**

YANGI YIL HANGOMASI..... **60**

MAKTAB ALAMLARI VA ZAVQLARI... **66**

KURASH: HAYOTIMDAGI
SINOV VA SABOQLAR **73**

WHEN TO READ? **76**

STUDENTS AND SOCIAL MEDIA... **78**

XOTINNING XATI **80**

KO'Z O'NGIMIZDAGI KAMOLOT.. **90**

"LAHZANI TUTIB QOL,
YASHAB O'T LAHZANI..." **94**

TAMADDUNNING
QADIM BOSQICHLARI..... **102**

"KIMDIR AYBDOR BO'LISHINI
XOHLAYSAN..." **106**

QISH KUNLARINING BIRIDA... **110**

QULAYLIK VA XAVF
MUVOZANATI **112**

ONAMEROS TOSHOYNALAR
SINMASIN!..... **115**

DUNYO YANGI YILNI QANDAY
KUTIB OLADI?..... **118**

JAMIYATDA YASHASH

SAMIYATI

**Ijtimoiy
begonalashuv**

Bugun biz ijtimoiy begonalashuv, jamiyatdan uzilish, ichki charchoq va "burn out" hodisasining guvohimiz. Buni oddiygina "depressiya" deb atash endi yetarli bo'lmay qoldi. Bu so'z tor, bu holat esa ancha chuqur. Chunki bugungi raqamlashtirilgan, kapitalistik dunyoda o'ylovchi, sezuvchi insonning og'ir ruhiy manzarasini bitta so'z bilan ifodalab bo'lmaydi.

Men gapirayotganim, har kuni qo'lga telefon olib, tuganmas reels oqimida ongini yutqazayotgan odam haqida emas. Yo'q. Men nazarda tutgan inson o'qishga, fikrlashga, chuqurlikka ehtiyoj sezadigan, biroq atrofidagi shovqin-suron uni doimo toraytirib borayotgan shaxsdir. Bugun insoniyat 30 soniyada hazm qilinadigan axborotga ko'nikib qolgan. Natijada, besh qator she'r o'qishga ham sabr topolmaydigan darajaga yetdi.

Ammo bizga ruh kerak. O'zbek jamiyatiga ham, o'zbek she'riyatiga ham hozirda aynan ruh yetishmaydi. Oddiy siyqa gaplar, umumiy ta'riflar endi bizni qoniqtirmaydi. So'zdan qalb uyg'onmasa, she'r san'at emas, shunchaki tovushlar to'dasi bo'lib qoladi.

(FIQRALAR)

O'tkinchi va abadiy

Postmodern faylasuflar borliqqa boshqacha nazar bilan qarashadi. Ularning fikricha, virtual olam ham aslida bir borliqdir. Insonning o'limi esa yo'q bo'lib ketish emas, balki bir koridordan boshqa koridorga o'tishga o'xshaydi: tana so'nadi, lekin ruh boshqa bir borliq shaklida yashashda davom etadi.

Haqiqatan, tanamiz qarib boradi. Tashqi ko'rinish, go'zallik, qomat – bularning hammasi o'tkinchi. Xuddi mashina, uy, qimmatbaho buyumlar singari. Demak, hatto tanamiz ham bizga abadiy tegishli emas. O'tkinchi narsa moddiydir. Abadiy narsa esa ruh va ongidir.

Ammo biz ko'pincha tanaga yopishib qolamiz, moddiyatni quchib yashaymiz. Hayotdagi tanlovlarimiz ham ko'pincha shu o'tkinchi narsalarga bog'liq bo'lib qoladi.

Atrofingizga qarang: kimdir odamning ichki dunyosiga qarab baho beradimi? Kimdir juftini ruhiy uyg'unlik, qalbning go'zalligi uchun tanlaydimi? Yo'q, ko'p hollarda birinchi mezon moddiyat bo'lib qoladi. Chunki biz moddiy dunyoda yashaymiz.

Ammo unutmash kerak: moddiyat – vaqtinchalik, ruh esa davomli. Insonning asl qadri uning ichki olamida yashaydi, tashqi qobig'ida emas.

Faqat ko'zimiz bilan ko'rib, qo'limiz bilan ushlagan narsalar emas, balki ongimizdagi tasavvurlar, tushlar, fikrlar, hatto mavhum tushunchalar ham borliqdir. Borliq — predmet, hodisa, ong va tasavvurning bir butun majmui hisoblanadi.

Shu o'rinda savol tug'iladi: agar borliq shu qadar keng bo'lsa, unda yo'qlik nima?

Yo'qlikning o'zi mavjudmi? Agar mavjud bo'lsa, u ham borliqning bir qismiga aylanib qolmaydimi? Shunday bo'lsa, yo'qlik aslida yo'qlik emas, balki borliqning bir ko'rinishi.

Bu savollarni qadim faylasuflardan tortib, zamonaviy mutafakkirlargacha tinimsiz o'ylab kelishgan. Nigilizm — mavjud narsalarning qadsizlanishi, insonning borliqdan zerikishi oqibatida paydo bo'lib, yo'qlikka intilish ham insonning mavjud narsalardan to'la qoniqmasligidan tug'ilgan.

Endi oddiy bir misol: qo'lingizdagi telefon bundan 400 yil oldin bormidi? Ha uning bugungi shakli bo'lmagan bo'lsa-da, uning tarkibiy elementlari — metall, qum, minerallar, energiya allaqachon mavjud edi. Uning g'oyasi, primitiv tasavvurlari kimlarningdir xayollarida yashab kelgan. Demak, "yo'qdan bor bo'lmaydi, bordan yo'q bo'lmaydi" degan fizikaning asosiy qonuni aslida borliq falsafasi bilan uyg'unlashadi.

Shu qonun asosida savol: Chingizxon hozir ham bormi? Uning tanasi yo'q, lekin izi bor. Uning genetik merosi, tarixdagi ta'siri, bizning ongimizdagi timsoli bor. Demak, u yo'q bo'lib ketmadi, balki borliqning boshqa shakliga o'tdi.

Shunday ekan, borliq — shakllanib, o'zgarib, yangi ko'rinishlarga o'tib turadigan cheksiz jarayon. Yo'qlik esa balki biz izlayotgan, ammo hech qachon to'liq qo'lga kiritib bo'lmaydigan mavhum tushunchadir.

Ong va qalb

Insonni “ongli mavjudot” deb ataymiz. Lekin aslida biz boshqa jonzotlardan ko'ra “ongliroq”mi yoki bu faqat o'zimiz yaratgan bir illyuziyami? Axir ko'p hollarda qarorlarimizni sovuqqon aql emas, balki beqaror hislar, yashirin istaklar va ichki xirslar boshqarayotgandek. (Boshqa hayvonlarni ham biz mutlaqo ongsiz deyolmaymiz, oddiy bir qumursqaning ham qilayotgan ishlari ba'zi bir insonlarning qilayotgan xatti-harakatlariga nisbatan ongliroq ko'rinadi.)

Bu savol insoniyat tarixida eng qadimiy va eng murakkab jumboqlardan biri bo'lib kelmoqda. Aristotel ongni insonni boshqa mavjudotlardan ajratib turuvchi mohiyat deb bilgan. Freyd esa ongni emas, balki ong ostini – biz anglamaydigan, lekin yashirincha hayotimizni boshqaradigan kuchlarni asl hukmdor sifatida ko'rsatadi. Neyrobiologlar ongni miya faoliyatining murakkab neyron jarayonlari deb izohlashsa, ekzistensialistlar uni inson erkinligi va mas'uliyatining eng yorqin isboti sifatida talqin qiladilar.

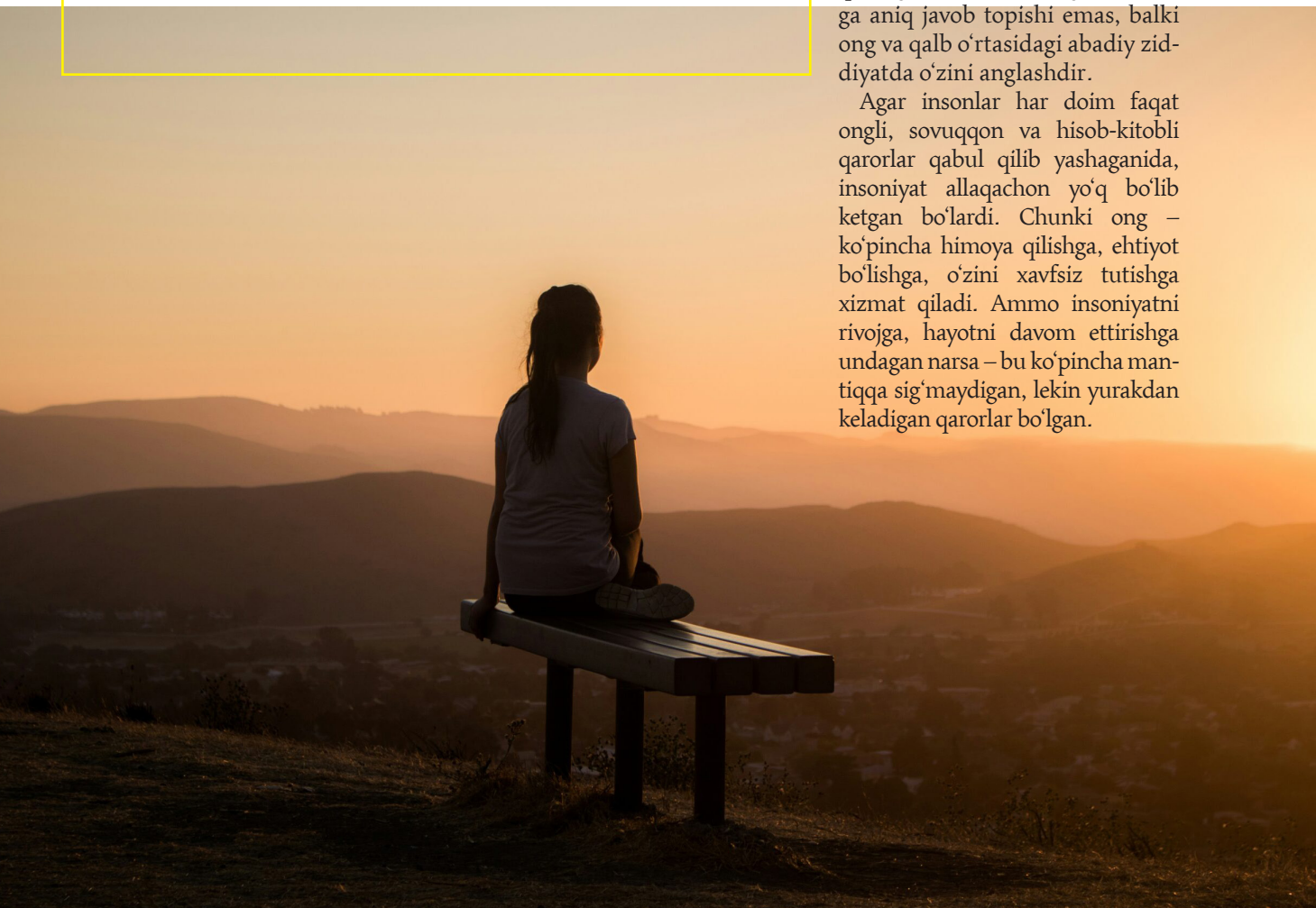
Ammo bu borada shu kunga qadar hamma bir aniq to'xtamga kelolmagan: yagona, mutlaq, inkor qilib bo'lmaydigan javob yo'q. Har bir nazariya faqat yangi eshik ochadi, lekin hech biri borliqning butun qorong'i koridorlarini to'liq yoritib bera olmaydi. Balki ong biz izlayotgan yakuniy “haqiqat” emasdir.

Balki ongning o'zi insonni abadiy izlanishga majbur qiladigan jumboqdir. Chunki insonning mohiyati bilimga erishishda emas, balki savollar ichida yashashda ko'rinadi.

O'ylab ko'ring: biz hayotimizdagi qarorlarni aql bilan qilyapmizmi yoki qalbimiz bilan? Sovuqqon, hisob-kitobli tanlovlar bizni xavfsiz yo'lda olib yuradimi va yoki hislardan tug'ilgan qarorlar hayotimizga eng ko'p ma'no olib kiruvchimi?

Ba'zan ongli qarorlarimiz bizni sovuq, hissiz va ehtiyotkor qiladi. Ammo hislardan tug'ilgan qarorlar bizni xatolarga olib ketsa ham, ko'pincha hayotimizni chinakam yashashga majbur qiladi. Shuning uchun, balki haqiqiy “onglilik” – bu faqat aql bilan emas, balki qalb va hissiyotlar bilan ham yashashdir. Chunki insonni to'liq inson qiladigan narsa – uning savollari-ga aniq javob topishi emas, balki ong va qalb o'rtasidagi abadiy ziddiyatda o'zini anglashdir.

Agar insonlar har doim faqat ongli, sovuqqon va hisob-kitobli qarorlar qabul qilib yashaganida, insoniyat allaqachon yo'q bo'lib ketgan bo'lardi. Chunki ong – ko'pincha himoya qilishga, ehtiyot bo'lishga, o'zini xavfsiz tutishga xizmat qiladi. Ammo insoniyatni rivojga, hayotni davom ettirishga undagan narsa – bu ko'pincha mantiqqa sig'maydigan, lekin yurakdan keladigan qarorlar bo'lgan.

Sevgi, ishonch, fidoyilik – bularning bari ko'p hol-larda aqlga sig'maydi. Kimdir urushga qaramay yaqinini kutadi, kimdir umidsiz ahvolda ham orzu qiladi, kimdir hech qanday kafolatsiz sevadi. Ongli qaror bu vaziyatlarda "Xavfli, bekor qil" der edi. Ammo aynan shu " mantiqsizlik" tufayli oilalar qurildi, yangi hayotlar dunyoga keldi, buyuk asarlar yozildi, olam o'zgardi.

Tarixni olaylik: ko'plab buyuk ixtirolar va kashfiyotlar sovuqqon rejalaridan emas, balki ehtiros, ishonch va yurakning ichki chaqirig'idan boshlangan. Sevgi va orzu bo'lmaganida, Kolumb dengizga chiqmas edi, Shekspir yozmas edi, ko'plab xalqlar esa birlashmas edi.

Shuning uchun ham dunyoni aslida aql emas, yurak qutqaradi. Insoniyatni davom ettirgan narsa – mukammal rejalashtirilgan hisob-kitoblar emas, balki yurakning ichki ovozig'a bo'lgan ishonchdir. Agar biz faqat ong bilan yashasak, hayot xavfsiz bo'lardi, lekin ma'nosiz. Yurak bilan yashaganimizda esa xatolar ham bo'ladi, lekin aynan shu xatolar orqali biz insonligimizni his qilamiz.

Va oxir-oqibat, dunyoni qutqaradigan ham, uni yurakdan yurakka bog'laydigan ham bu – sevgi.

Arosat

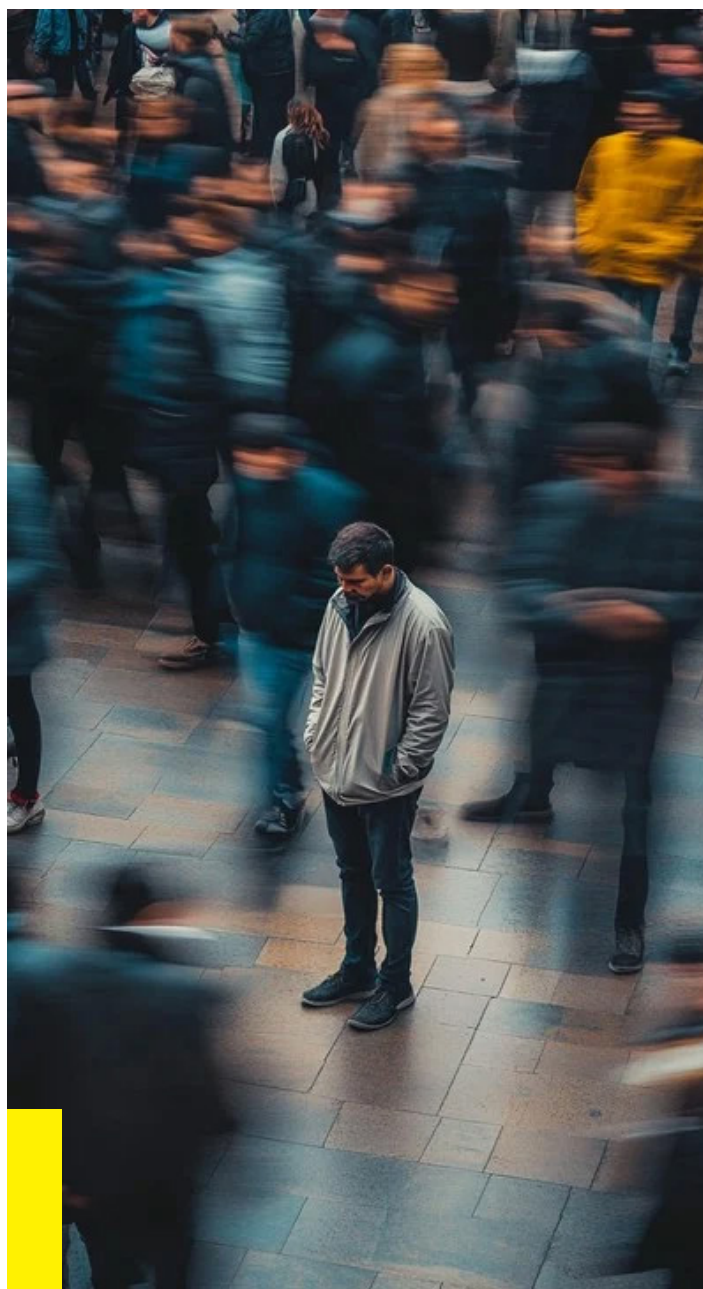
Bugun ijtimoiy tarmoqlar bizga ideal hayot, ideal inson va ideal munosabatlarni uzluksiz ko'rsatmoqda. Har bir skroll – go'yo mukammallik haqidagi yangi sahifa: beg'ubor yuzlar, muammosiz juftliklar, mukammal uy-lar va har doim baxtli ko'rinayotgan odamlar...

Ammo bu tasvirlarning ko'pi – sahnaga qo'yilgan spektakl, filtrlar va rollar bilan bezatilgan illyuziya xolos. Ular real hayot emas. Shunga qaramay, biz bu suratlar va videolarni ko'ra-ko'ra, asta-sekin o'zimizni u "ideal" mezonlar bilan taqqoslay boshlaymiz. Va bu taqqoslash – ko'pincha ruhiyatni yemiradigan yashirin jarayonni boshlab beradi.

Natijada odamlar o'z hayotidan norozilanadi, juftliklar bir-biridan "mukammallik" talab qiladi, his-tuyg'ular sun'iy bo'lib boradi. Ruhiy bosim, yolg'izlik hissi, noreallikni orzu qilish esa jamiyatdagi ko'plab muammolarning ildiziga aylanadi.

Haqiqat shundaki, ideal hayot, ideal inson yoki ideal munosabat bu yerda – yer yuzida mavjud emas. Bu – inson ongining yaratuvi, utopik orzu, noreal fantaziya. Hayot esa mukammallikda emas, noaniqlik, xatolar, jo'shqin hislar va chin yurakdan bo'ladigan holatlarda yashaydi.

Biz idealni quvishdan ko'ra, haqiqatni ko'ra olish, sodda va samimiylikni qadrlash, insoniy kamchiliklarni qabul qilishni o'rganishimiz kerak. Faqat shundagina biz ijtimoiy tarmoqlarning bosimidan ozod bo'lamiz va haqiqiy hayotni his eta boshlaymiz.

**Kollektiv muhit
Sharqda insonni
shakllantirmaydi,
balki uni boshqalarga
o'xshash shaklga
soladi**

“Burnout” davri

Ba'zan inson shunchaki charchamaydi, ich-ichidan so'nib boradi. Kunlar bir-biridan farq qilmay, ilgari ilhom bergan ishlar endi bo'sh va ma'nosiz, har qanday natija ko'zga arziyasdek tuyuladi. Gohida bu holatni “dangasalik” deb tushunamiz. Aslida esa bu – “burnout”, ya'ni ichki kuchlarning sekin, lekin chuqur tugashi.

“Burnout” bir kunda paydo bo'lmaydi. Bu – uzoq davom etgan zo'riqish, hissiy bosim, javobsiz mehnat va ichki konfliktlarning natijasi. Bunday holatga tushgan insonlar o'zini doim kuchli tutgan, har safar o'z chegarasidan oshib, “yana biroz bardosh beraman” deya olgan shaxslardir. Qachondir ruhiy quvvatlari tugaydi, lekin ular hali ham o'zidan “natija” kutishda davom etadi. Natijada ruh va tana o'zini himoya qilish rejimiga o'tib, ilhom yo'qoladi, harakatlar sun'iy lashadi.

Bu holatda ko'pchilik “nima bo'layapti o'zi menga?” deb hayron qolishi tabiiy. Chunki tashqi hayotda go'yoki hammasi joyida, ammo ichkarida jim, ko'zga ko'rinmas inqiroz boshlangan.

Taxminan 25–40 yosh oralig'ida ko'plab insonlarda hayotiy yo'lga nisbatan chuqur savollar paydo bo'ladi: “Men aslida to'g'ri yo'ldamanmi?” “Bu yo'l meni qoniqtirayaptimi?” “Yoshligimdagi orzular qayerda qoldi?”

Bu savollar ko'pincha aynan “burnout” davrida kuchayadi. Chunki insonning ruhiy energiyasi kamayganida, ichki haqiqat ovozi balandroq eshitila boshlaydi. Endi u shunchaki yashash emas, mazmunli yashashni xohlaydi. Bu jarayon og'riqli, ammo tabiiy, bu o'sishning belgisi.

Zamondosh mulohazasi

“Burnout” va “o'rta yosh krizisi” – bu oxiri degani emas. Bu hayotiy bosqichlar almashinuvi. Tashqi muvaffaqiyatga qaramay, ichkarida yangilanish zaruratining paydo bo'lishi. Inson ruhiy jihatdan “qadimgi terini to'kayotgandek” yangilanishga tayyorlanadi.

Ko'pchilik bu davrda ishini almashtiradi yoki yo'lini yangidan belgilaydi, yangi ijodiy yo'nalishga buriladi, yoki shunchaki sukunatga cho'mib, ichki ovozi yana-da chuqur eshitishga harakat qiladi.

Ijodiy inqiroz zaiflik belgisi emas, bu ichki olamning signalidir.

O'rta yosh krizisi yo'qotish emas, o'zlikni qayta topish bosqichidir.

Men yoki biz?

Bugungi magistratura markazidagi suhbat davomida men bir sotsiolog, falsafa fanlari doktori bilan kollektivism va individualizm masalasida biroz bahslashib qoldim. Suhbat, aslida, zamonaviy jamiyatda insonning ichki erkinligi va ijtimoiy majburiyat o'rtasidagi qadimiy ziddiyatni yana bir bor yodimga soldi.

Men individualizm tarafini himoya qildim. Chunki, meningcha, insonning ijodiy kuchi, talanti, ichki imkoniyatlari faqatgina shaxsiy mustaqillik, ya'ni individ sifatida o'zini anglashi orqali ochiladi.

Kollektiv muhit, ayniqsa Sharqda, ko'pincha insonni shakllantirmaydi, balki uni “boshqalarga o'xshash” shaklga soladi. Bu esa ijodiy tafakkurni so'ndiradi, shaxsni “men” emas, “biz” degan qobiq ichida yo'qotadi. Inson esa aynan o'sha “men” orqali o'zini kashf etadi, o'z yo'lini topadi, dunyoga yangilik olib kiradi.

Ammo o'sha olim menga Sharq kollektivizmining ijobiy jihatlari eslatdi. Unga ko'ra, bizning jamiyatlarda inson o'zini faqat jamiyat orqali his qiladi: birdamlik, mehr, oila, hamjihatlik – bu qadriyatlar individualizmning sovuq, “har kim o'zi uchun” degan dunyoqarashidan himoya qiladi. U buni “insonni inson qiladigan narsa – jamiyat bilan birga yashash san'ati” deb ta'rifladi.

Men esa bunga qarshi shunday dedim: ha, kollektivlik bizni birlashtiradi, lekin ko'p hollarda u ijodiy shaxsni yo'q qiladi. Ijtimoiy me'yorlar, “boshqalar nima deydi” degan fikr – iste'dodni o'ldiruvchi eng kuchli tazyiqlardan biri. Kollektivizm insonni jamiyatga singdiradi, lekin ayni paytda o'zini yo'qotish xavfini ham tug'diradi.

U esa menga shunday javob berdi:

“Ammo jamiyatdan butunlay uzilgan individ ham o'zini yo'qotadi, chunki u endi aks-sado topmaydi.”

Bu so'zlar o'ylantirdi. Ehtimol, haqiqat – bu ikki g'oyaning chegarasidir.

Individualizm – ijodiy o'zlikni, kollektivizm – insoniy iliqlikni beradi.

Biri erkinliksiz, biri esa ma'nosiz.

Inson esa ehtimol ikkalasi o'rtasida o'z muvozanatini topganida chinakam erkinlikka erishadi.

Kim uchundir muhabbat - haqiqat, kim uchundir kuch yoki erkinlik - haqiqat. Ammo hech biri yolg'on yoki yagona haqiqat emas

Eng katta xatar

Insoniyat asrlar davomida tashqi xavflardan qo'rqib yashagan: yovvoyi tabiatdan, tabiiy ofatlardan, urush va ocharchiliklardan. Ammo tarix shuni ko'rsatadiki, inson uchun eng xavfli kuch uning o'z tabiatidir. Eng katta vayronalar ham, eng chuqur yaralar ham inson qo'lidan, inson qalbidan boshlangan.

Inson sevadi, lekin aynan shu sevgi ko'pincha uning eng zaif nuqtasiga aylanadi.

Inson ishonadi, ammo ishonchning narigi tomonida xiyonat yotadi.

Inson boshqasidan himoya kutadi, lekin ko'pincha eng og'ir zarbani aynan o'sha himoya kutgan odamidan oladi.

Demak, insonning asosiy dushmani tashqi olamda emas, uning ichki olamida. Inson qalbi ziddiyatlar maydoni. U yerda mehr bilan nafrat, ezgulik bilan zulmat, ilohiylik bilan shaytoniylik yonma-yon yashaydi. Shu sababli, insonni anglash eng murakkab falsafiy masalalardan biri bo'lib kelgan.

Biz hayotdan yaranamaymiz, bizni odamlar yaralaydi. Lekin shu bilan birga, odamning o'zi dardning davosi hamdir. Chunki inson – ham bu dunyoning eng yovvoyi kuchi, ham eng go'zal mo'jizasi. Bu insoniyatning abadiy paradoksidir: insonni yo'qotadigan ham, tiklaydigan ham uning o'zidir. Shu bois faylasuflar inson tabiatini “dual” deb ataydilar. U ham yaratuvchi, ham vayron qiluvchi; ham mehr manbai, ham og'riq sababi. Va inson hayotining butun mohiyati ana shu ikki kuch o'rtasidagi muvozanatni topishda yotadi.

Haqiqatning “mis”i

Haqiqat deganda biz odatda “mutlaq”, “o'zgar-mas”, “barchaga bir xil” narsa haqida o'ylaymiz.

Ammo Fridrix Nitsshe bu fikrni tubdan rad etgan.

Unga ko'ra, haqiqat – inson ixtirosi, ya'ni biz o'z qulayligimiz uchun yaratib olgan bir “talqin”.

Nitsshe fikricha, inson tafakkuri asrlar davomida “haqiqat” degan niqob ostida o'z manfaatlarini yashirib kelgan.

Shu sababli u “mutlaq haqiqat” tushunchasini qudratga intilish bilan bog'laydi:

“Har bir inson o'z irodasini haqiqat sifatida namoyon qiladi.”

Demak, Nitsshe uchun haqiqat – bu obyektiv narsa emas, balki inson irodasining natijasi.

Biz haqiqatni kashf etmaymiz – biz uni yarata-miz. Nitsshe insonni “talqin qiluvchi mavjudot” deb ataydi. Biz hech qachon narsalarni “o'zida qanday bo'lsa, shunday” ko'rmaymiz. Har birimiz dunyoni o'z his-tuyg'ularimiz, madaniyatimiz, g'oyalarimiz orqali talqin qilamiz. Bu fikr falsafada “perspektivizm” deb ataladi: ya'ni har bir inson haqiqatni o'z nuqtai nazaridan ko'radi. Shuning uchun haqiqat - ko'p qirrali, o'zgaruvchan va shaxsiydir. Masalan, bir kishi uchun “haqiqat” muhabbat bo'lishi mumkin, boshqasi uchun esa kuch yoki erkinlik. Hech biri yolg'on emas, lekin hech biri yagona haqiqat ham emas.

Inson asta-sekin o'zining "his qiluvchi mavjudot" ekanligini tobora unutmoqda

Nitsshening fikricha, insonning mavjudligi – go'zallik va o'zini alday olish qobiliyati bilan bog'liq. Masalan, san'at, orzular va hokazo, barchasi hayotni bardoshliroq qilish uchun yaratilgan go'zal yolg'onlardir. Bu yerda Nitsshe hech qachon "haqiqat kerak emas" demaydi. U faqat shuni aytadi: inson "haqiqat" deb atagan narsa ko'pincha hayotni saqlab qolish uchun yaratilgan afsonadir. Nitsshe uchun eng muhim narsa – iroda (Wille zur Macht). Unga ko'ra, insonning eng chuqur tabiati – bu yashash, ustunlik qilish, ijod qilish istagi. Haqiqat esa – shu irodaning ifodasi, vositasi, natijasi. Demak, kimning irodasi kuchli bo'lsa, uning "haqiqat"i ham boshqalarga ustun bo'ladi. Shu bois Nitsshe falsafasi – passiv bilish emas, faol yaratish falsafasidir. Shunday qilib Nitsshe bizni haqiqatni topishga emas, yaratishga undaydi. Nitsshe uchun haqiqiy savol – "Haqiqat nima?" emas, balki: "Bu haqiqat kim uchun va nima maqsadda kerak?"

Demak, haqiqat bu – tayyor javob emas. Bu insonning o'z irodasi, g'oyasi va hayotga bergan ma'nosidir. Shu ma'noda, Nitsshe falsafasi bugungi axborot asrida nihoyatda dolzarb, chunki biz har kuni haqiqat emas, minglab talqinlar orasida yashaymiz.

Biz yashayotgan davr texnogen sivilizatsiyaning eng yuqori bosqichiga yetgan, ammo ruhiy inqirozning eng chuqur nuqtasida turgan davrdir.

Kapitalizm, pragmatizm va texnologik ratsionalizm insonni tashqi muvaffaqiyat mezonlari orqali baholaydigan, ichki dunyoni esa "samaradorlik" nomi bilan o'ldiraydigan tizimni yaratdi.

Bu tizimda inson o'z qalbidan uzoqlashadi.

U his qilgan narsasini yashiradi, ichki ovozi "foydasiz" deb o'chi radi.

Chunki his qilish ishlab chiqarish jarayoniga xalaqit beradi.

Tuyg'u – bu bozor uchun keraksiz mahsulot, foydasiz resurs.

Shu tariqa inson asta-sekin o'zining ontologik mohiyatini, ya'ni "his qiluvchi mavjudot" ekanligini tobora unutmoqda. Eksistensialist faylasuf Martin Haydegger aytganidek, zamonaviy inson "borliqni unutar ekan, o'zini ham unutadi". Shuning uchun ham bugungi eng og'ir savol: inson texnologik qudratni qo'lga kiritarkan, o'z qalbini saqlab qololadimi? Qalbini saqlab qolgan inson bu davrda paradoksal mavjudot. U jamiyatga mos emas, chunki jamiyatning asosiy talabi hissiy neytrallik. U foyda emas, ma'no izlaydi. U ishlab chiqarish uchun emas, anglash uchun yashaydi. U to'xtaydi, sukut qiladi, his qiladi va aynan shu bilan tirikligini isbotlaydi. Ammo bunday inson doim ichki og'riq bilan yashashga mahkum. U boshqalar befarq qaraydigan joyda sezadi, boshqalar foyda ko'rayotgan paytda vijdon azobini tortadi. U sevadi, lekin bu sevgi savdo emas, sadoqat. U ishonadi, lekin bu ishonch foydaga emas, mohiyatga asoslangan.

Zamonaviy dunyoda qalbni saqlab qolish, romantik ideal emas, axloqiy qarshilik shakli. Bu sovuqlashayotgan dunyoda insoniylikni himoya qilish. Bu jamiyatning mexanik oqimiga qarshi chiqish, vijdonning eng so'nggi chizig'ida turish demakdir. Bugun eng katta jasorat – his qilish, sezish, hamdard bo'lish. Chunki his qiluvchi inson bu dunyoda yashab qolish uchun emas, uni ma'noga to'ldirish uchun yashaydi.

Islom NURMUROD

Pirlar ustozi Abdulxoliq G'ijduvoniylar oromgohiga kirishimiz bilan boshimdagi marg'ilon do'ppini mahkam ushlab olmasam bo'lmasligini fahmladim. Shundog'am paxmoq boshimda omonat turgan do'ppi bu makonda chopqinlab yurgan muzdek shamol nafasiga dosh berolmasdi. Qiziq, yo'lda shamoldan asar ham yo'q edi. Buxoro qizib yotgan edi-ku! Hatto mashinadan tushganimda ham uni his qilmagandim. Lekin ichkariga kirishim bilan... Pirlar sharafiga o'rnatilgan tug' boqiylik bayrog'idek to'xtovsiz hilpiraydi. Xuddi kema yelkani deysiz. Shiddat bilan abadiyat sari suzib ketayotgan ishq kemasi...

G'ijduvonning tabiati shunday sershamol ekan, deya ikkinchi pir – Xoja Muhammad Orif Ar-Revgariylar qo'nimgohi bo'lmish Shofirkonga jo'nadik. Bu yerda ham o'sha shamolga uchradim! Hech shubhasiz G'ijduvoniylar maqbarasida shataloq otib yurgan shamol edi bu. Yo tavba. Shamol ham ziyoratga chiqqan chog'i!.

(Revgariylar piri kalonning eng yosh shogirdi bo'la turib, eng yuksak martabaga erishgan Orif. Bu kishiga Orif nomini Xizr a.s bergan.)

So'g'in uchinchi pir – Xoja Mahmud Anjir Fag'naviylar o'tdik. Maqbara Vobkent tumanida. Hayratlanarlisi, bu yerda ham shamol bizga sherik bo'ldi. Ishonassizmi, to so'nggi manzilgohgacha undan qutilmadik. To'g'ri, tashqarida ham shamol esa boshladi keyinroq, ammo juda sust. Xojalar yotgan joyda esa uning avji baland. Shunda o'zimcha taxmin qildim. Tabiat tilini bilgich eskilar, avliyolarni aynan shamol yo'lida, qishda iliq, yozda salqin bo'lajak yerlarni topib dafn etganlar. Yo'lboshchimiz Obid akaga savol tashlayman:

– Buxoroda doim shunaqa shamol esib turadimi?
– Yo'q.

Mangu
qaytmas kemalar

– Kelgan kunimizdan, to'g'rirog'i ziyoratni boshlaganimizdan beri tinmayapti-ku.

– Bizda falonchining shamoli keldi, degan gap bor, – jilmayadi Obid aka. – Sizlarga ergashib kulganda.

Gapga chechan Obid akaga bas kelolmay tilimni tishlayman. Lekin xayolimdan "Yetti Pirning sog'inchi qo'pib, har tong ziyoratga chiqadi shamol..." jumlasini ketmaydi. "Ziyoratchi shamol". Yo'q, yo'q! "Ziyoratga chiqqan shamol!" Menga yoqib qoldi bu so'z. Judayam yoqib qoldi...

Jontemir

Uch kishi to'qsoninchi qavatga zinapoyadan ko'tarila boshlashdi. Lift dushanbagacha ishlamas ekan, dam olish kunlari Semga u-bu hujjatlari kerak bo'lib qolgandi. Qavatma-qavat ko'tarilisharkan, vaqtni o'ldirish hamda zerikib qolmaslik uchun galma-gal turli-tuman – quvnoq va qayg'uli hikoyalarni aytib berishga kelishib olishdi. Nihoyat, to'qsoninchi qavatga chiqishganda, eng qayg'uli hikoyani Sem aytib berdi.

– Pastda kalitni unutib qoldiribman, – dedi-yu, behush bo'lib yiqildi.

Norman va Ben Lir

Ovchi yigit qizga:

– O'nda uchrashamiz, – dedi. – Tag'in uxlab qolma.

– Otam sezib qolsa, ikkovimizniyam o'ldiradi.

– Uch marta hushtak chalaman, tepalikka borasan.

– Hushtakbozlar ko'p, men chalg'iman.

– Emasam bo'ri bo'p uliyman. Eshitsang, kelaver.

Sovuq kecha. Yigit, bu izg'irinda

qiz hatto hovlisigayam chiqmaydi deb, ko'rpaga o'ralib yotdi. Qiz esa cho'ziq uvillashni eshitgach, g'arch-g'urch qor bosib, tepalikka yo'l oldi...

Shoniyoz Meliboyev

Kecha yarim tunda ikki talaba qizning yomg'ir ostida mazza qilib raqsga tushayotganini ko'rib qoldim. Mashina ichida o'tirib ancha vaqt kuzatdim. Yoshlikka yarashadi!

Yigirma yillar ilgari ayni talaba paytim mahdud miyam bilan "Tomi ketganmi bularning?!" deya o'ylagan bo'lardim. Hayot o'tkinchi. Hayot o'kinchi. Vaqtida yashab qolish kerak! Allakimlar bo'yingga ilib ketgan zanjirlarni sudrab o'tkazmaslik kerak umrni...

Shoir aytganiday, sizga nima, siz uxlang... qo'yavering, o'ynasin!

Farrux Jabborbek

Podachi poda boqib yurganida bir buzog'i yo'qolib qoldi. Hammayoqni qidirib chiqdi, lekin topolmadi.

— O, tangri Zevs! — dedi u. — Agar buzog'imni o'g'irlagan o'g'rini topsam, senga bag'ishlab bir uloq so'yaman!

So'ng yurib, tasodifan quyuq daraxtzorga kirdi-yu, yo'qotgan buzog'ini bir Sher g'ajib yeyayotganini ko'rdi. Bundan qattiq vahimaga tushib, ikki qo'lini ko'kka cho'zgancha tavallo qildi:

— Yo buzurg Zevs! O'g'rini topsam, sen uchun uloq qurbon qilishga va'da bergandim, fikrimdan qaytdim; endi agarda men shu o'g'ridan jon saqlab qololsam, senga bag'ishlab ho'kiz so'ygum!

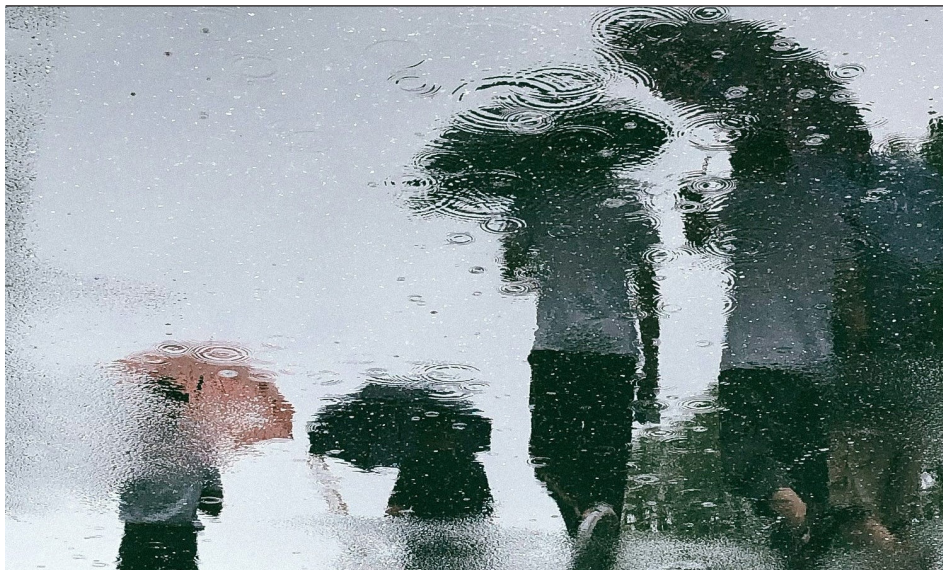
(Hayotda siz axtargan hamma narsa ham tasavvuringizdagiday bo'lib chiqmasligi mumkin. Topgach, afsuslanadigan narsangizni hech qachon qidirmang.)

Ezop

“Otchopar” bozorida eski do'stimni uchratib qoldim. Matematik... Olim... Sigaret sotib o'tirgan ekan... Meni ko'rib ko'zini yashirdi. Men ham burilib ketdim...

Ikkalamiz bir-birimizdan nega uyalganimizni bilmayman. Nega-dir... yig'lagim keldi...

O'tkir Hoshimov

— Siz avval doktor edingiz-a?

— Ha...

— Ishdan ketdingizmi?

— Shunday bo'lib qoldi, shu damasni minib tirikchilik qilib yuribmiz. Biz tanishmizmi?

— To'g'ri qilibsiz! Yaxshi eplolmagan ishni tashlagan ma'qul! Xotinim jon berganda navbatchi edingiz!

— ...

— Qo'rqmang, yo'l haqini oling!

Rasul Jo'rayev

Ketish yaxshi.
Boradigan joying bo'lsa,
Ketishing – yaxshi.
Boradigan joying bo'lmasa ham
Ketish yaxshidir.
Boradigan joyingni yo'l-yo'lakay
qurib borsang,
Ketish – juda qiziq.
Boradigan joying ertak bo'lsa
Ketish – chiroyli.
Ketish faqat yurishdan iborat
bo'lsa,
Ketishda charchoq yo'q.
Ketishing uchishga ko'chsa,
Demak yurakka aylangansan!
Tilingda kimnidir ismi bo'lsa,
Ketishing – muhabbat,
Yolg'izgina ketish esa –
Ko'ngilga ketishdir,
Dunyo go'zal tortgusi
Bu ketishingdan.
Sen esa yig'lab ketyapsan.
Bu – sog'inchli ketishda
Parvardigorga yetgaysan,
Xudo xohlasa...

Usmon Azim

U kecha men bilan xayrlashdi. Ketar ekan, yana nimadir demoqqa urindi. Ammo gapirmadi. Mana oradan ancha vaqt o'tsa-da, u qaytib kelmadi. Umr o'tgan sayin umidim uzilgan, ichim qorong'ulashib qolgan edi. Meni qaritgan g'amli yillar jon olar payti uning ovozi eshitildi. "Kechiring..." dedi u iymanib. Indamadim. "Kechiring, Ota!" yig'ladi axiri. So'ng oyoqlarimga yiqilib dod soldi. "Kechiring, Otajon!". Endi kech edi. "Kechikding..." dedim. Va birdan otam ham menga shu so'zni aytganini esladim. Esladim-u ko'zingga yosh keldi...

Ma'ruf Mengli

Barcha sayr-u-sayohatlar, safarlar-u ayriliqlarning oxiri bor, ular bir kun tugaydi. Jo'nab ketganlar o'z manzil-makonlariga qaytadilar. Yaqinlari, jon-u jigarlari bilan diydor, visol sharobini no'sh etadilar.

Har bir inson hayotida faqat bir marta sipqoriladigan shunday ichimlik bordirki, u vido sharobi deya ataladi. Uni boqiy dunyoga rixlat qilishga otlangan bandalargina no'sh etib, qaytmas kemalarga chiqadilar.

Bu kemalar o'z bandargohiga hech qachon qaytmaydi, qayta olmaydi. Alloh irodasi shunday. Bu kemalar, ularning yo'lovchilari mangu qaytmas kemalardir. Shu boisdan ota-onangiz, jon-u jigarlaringiz, boshqa yaqinlaringiz mangu qaytmas kemaga aylanmaslaridan ularning xizmatini qiling, qadriga yeting. Toki o'zingiz ham qaytmas kemaga aylanmaguningizcha!

Jo'ra Fozil

Huquqlarimiz o'ch olmasin

Inson jamiyatda yashar ekan, u nafaqat burch va majburiyatlarga, balki muqaddas huquqlarga ham ega. Biroq ko'p hollarda odamlar o'z huquqlarini bilmagani, xabardor emasligi uchun, ulardan foydalana olmaydi. Shuning uchun “Huquqlaringizni biling, bo'lmasa ular sizdan o'ch oladi” degan so'zlar bejiz aytilmagan. Agar siz o'z huquqingizni bilmasangiz, boshqalar bu bo'shliqdan foydalanadi — sizni aldashi, bosim o'tkazishi yoki kamsitishi mumkin.

Huquq — faqat qog'ozdagi yozuv emas, balki insonning erkinlik, tenglik va sha'nini himoya qiluvchi qalqon. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va xalqaro huquqiy hujjatlar bizga yashash, so'z erkinligi, ta'lim, mehnat va tibbiy yordam olish kabi huquqlarni beradi. Ammo bu huquqlardan kundalik turmushda foydalanish esa har bir insonning o'ziga bog'liq. Shunday ekan, har bir yosh o'z huquqlarini o'rganishi, ulardan foydalanishni bilishi kerak, chunki huquqni bilmagan inson osonlikcha aldov va adolatsizlik qurboniga aylanadi. Huquqlaringizni bilish esa sizni erkin, hurmatli shaxs bo'lish yo'lida asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Quyida har bir inson bilishi kerak bo'lgan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan belgilangan 10 ta huquqlarni keltirib o'taman.

19-modda: O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, ijtimoiy mavqeyidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar.

25-modda: Yashash huquqi har bir insonning ajralmas huquqidir va u qonun bilan muhofaza qilinadi. Inson hayotiga suiqasd qilish eng og'ir jinoyatdir.

26-modda: Insonning sha'ni va qadr-qimmatini daxlsizdir. Hech narsa ularni kamsitish uchun asos bo'lishi mumkin emas.

Hech kim qiynoqqa solinishi, zo'ravonlikka, boshqa shafqatsiz, g'ayriinsoniy yoki inson qadr-qimmatini kamsituvchi muomalaga yoxud jazoga duchor etilishi mumkin emas.

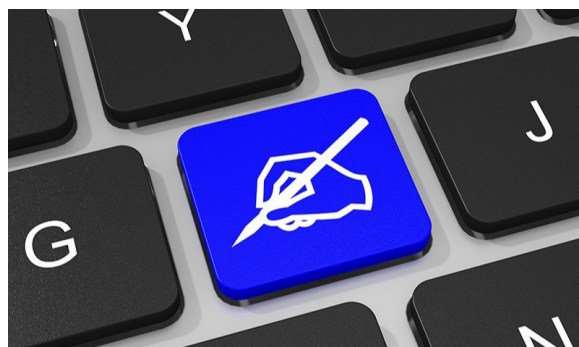
27-modda: Har kim erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqiga ega.

Hech kim qonunga asoslanmagan holda hibsga olinishi, ushlab turilishi, qamoqqa olinishi, qamoqda saqlanishi yoki uning ozodligi boshqacha tarzda cheklanishi mumkin emas.

31-modda: Har bir inson shaxsiy hayotining daxlsizligi, shaxsiy va oilaviy sirga ega bo'lish, o'z sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish huquqiga ega.

Har kim yozishmalari, telefon orqali so'zlashuvlari, pochta, elektron va boshqa xabarlar sir saqlanishi huquqiga ega. Ushbu huquqning cheklanishiga faqat qonunga muvofiq va sudning qaroriga asosan yo'l qo'yiladi.

33-modda: Har kim fikrlash, so'z va e'tiqod erkinligi huquqiga ega. Har kim istalgan axborotni izlash, olish va tarqatish huquqiga ega.

Huquqini bilmagan odam osonlikcha alдов qurboniga aylanadi

35-modda: Hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi. Har kim xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega. Diniy qarashlarni majburan singdirishga yo'l qo'yilmaydi.

40-modda: Har kim bevosita o'zi va boshqalar bilan birgalikda davlat organlariga hamda tashkilotlariga, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlariga, mansabdor shaxslarga yoki xalq vakillariga arizalar, takliflar va shikoyatlar bilan murojaat qilish huquqiga ega.

48-modda: Har kim sog'lig'ini saqlash va malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqiga ega.

O'zbekiston Respublikasi fuqarolari tibbiy yordamning kafolatlangan hajmini qonunda belgilangan tartibda davlat hisobidan olishga haqli.

50-modda: Har kim ta'lim olish huquqiga ega.

Har bir inson o'z huquqlarini bilsa, ulardan kundalik turmush tarzida foydalana olsa, jamiyatning ham huquqiy savodxonligi, ham huquqiy madaniyati albatta oshib boradi. Bu esa o'z navbatida davlatning huquqiy normalari, qonunchilik hujjatlari yana-da mukammallashishiga va aholi hayotida samarali qo'llanilishiga yuksak hissa qo'shishi mumkin. Shunday ekan, huquqlarimizni bilaylik, o'rganaylik aks holda ular bizdan o'ch oladi...

Toshkent davlat yuridik
universiteti talabasi
Isobek QUDDUSOV
tayyorladi

TALABAGA ISH

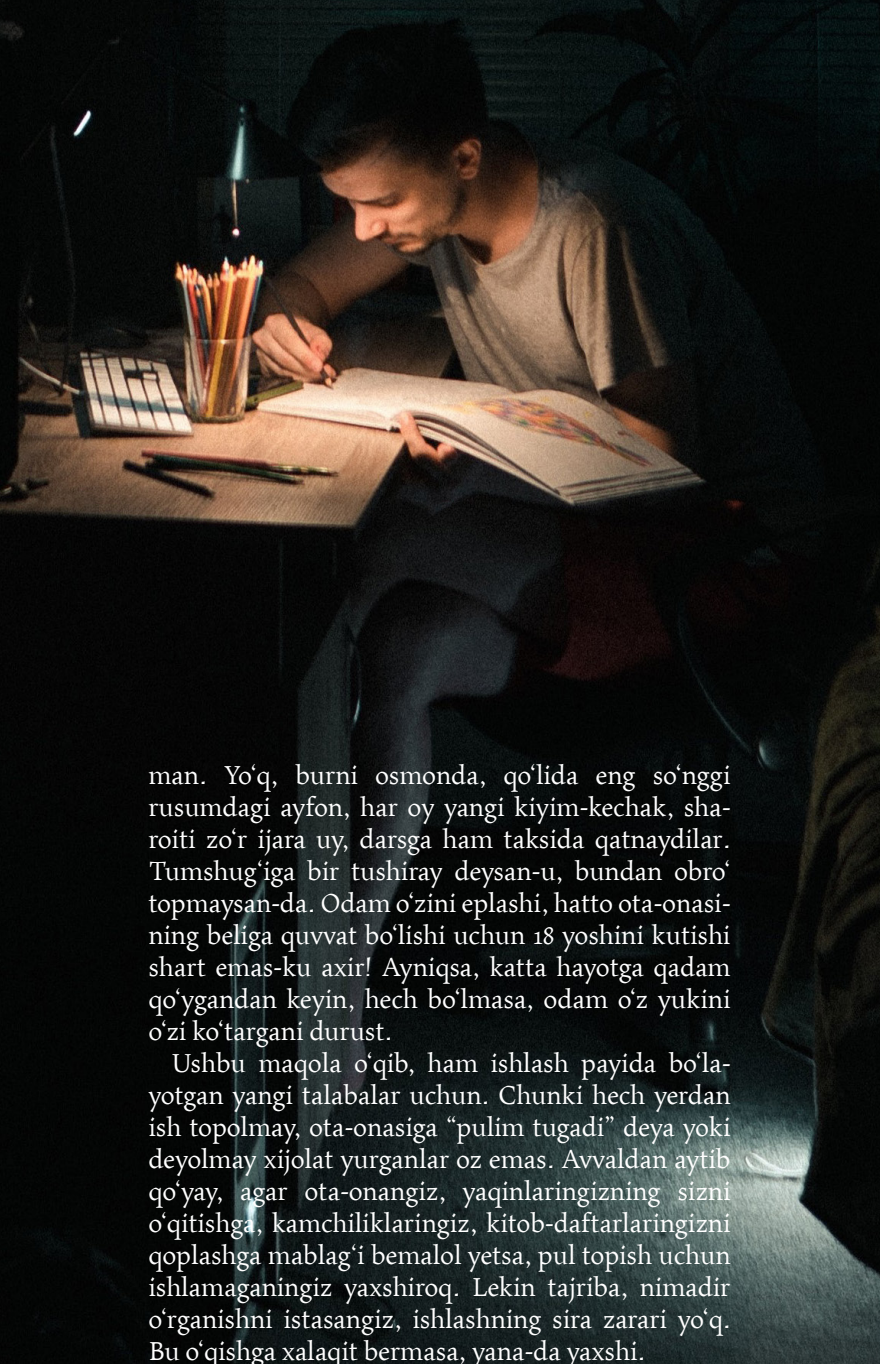
O'

zbekistonda yiliga 100 minglab talabalar o'qishni tamomlaydi. Ularning ayrimlari talabalikning o'zidayoq tayinli ishga joylashgan bo'ladi. Bu o'z ustida ishlagan, uddalay olganlarning natijasi. Biroq shuncha yangi kadr uchun mehnat bozorida ish bormi? Ularning taqdiri nima bo'ladi? Kuchlilar o'z yo'lini topar, boshqalar-chi? Ular o'zlariga mos bo'lmagan boshqa sohalarining etagidan tutishadimi, urilib-surilib, stressda ishlab, oxiri qora ishda qolishadimi? Mana shu muammo biroz o'ylantirib qo'ygan.

Talaba qavmi turlicha bo'ladi. Kimdir ota-onasining davrida maza qilib o'qiydi, kamiga maza qilib ham oladi – har kuni qimmatbaho mashinada darsga keladi, undan keyin klublarga, o'yin-kulgi, to'yib uxlash, to'yib ovqatlanish; shuningdek, o'zi istagan kitobni xarid qiluvchi, ta'lim kurslariga qatnaydiganlari ham uchraydi. Ayrim tolibi ilmlarni esa o'qishdek murakkab vazifadan tashqari tirikchilik, och qolmaslik, ust-bosh, yo'l xarajatlari, ijara muammolari anchagina qiynab qo'yadi. Na iloj, harakat qilish kerak. Yana bir toifa mavjudki, ulardan Xudoning o'zi asrasin. Men taniydigan bir talaba yigit bor, universitetga arang kontraktga ilinib kirib qolgan. Onasi ko'cha supuruvchi, otasi mardikorchiлик bilan amal-taqal ro'zg'or tebratadi. Topgan-tutgan, yiqqan-terganlari shu bolasiga. Bola ham shu mehribonchiliklarning qadriga yetsaydi, deb qola-

man. Yo'q, burni osmonda, qo'lida eng so'nggi rusumdagi ayfon, har oy yangi kiyim-kechak, sharoiti zo'r ijara uy, darsga ham taksida qatnaydilar. Tumshug'iga bir tushiray deysan-u, bundan obro' topmaysan-da. Odam o'zini eplashi, hatto ota-onasining beliga quvvat bo'lishi uchun 18 yoshini kutishi shart emas-ku axir! Ayniqsa, katta hayotga qadam qo'ygandan keyin, hech bo'lmasa, odam o'z yukini o'zi ko'targani durust.

Ushbu maqola o'qib, ham ishlash payida bo'layotgan yangi talabalar uchun. Chunki hech yerdan ish topolmay, ota-onasiga "pulim tugadi" deya yoki deymay xijolat yurganlar oz emas. Avvaldan aytib qo'yay, agar ota-onangiz, yaqinlaringizning sizni o'qitishga, kamchiliklaringiz, kitob-daftarlaringizni qoplashga mablag'i bemalol yetsa, pul topish uchun ishlamaganingiz yaxshiroq. Lekin tajriba, nimadir o'rganishni istasangiz, ishlashning sira zarari yo'q. Bu o'qishga xalaqit bermasa, yana-da yaxshi.

BORMI?

**Sizning tilingizda
gapirishni
istamaydigan yoki
gaplasholmaydiganlar
ko'p**

Muammo nimada o'zi? Har qaysi eshikni ochib "ish bormi?", desangiz, "tajribangiz bormi?", deyishadi. Tajriba yo'qmi, unda "salomat bo'ling!" Lekin tajribangizga qarab o'tirmasdan ishga oladigan joylarni ham topsa bo'ladi, lekin u yerda, katta ehtimol bilan, nimadir o'rgatishingiz qiyin. Chunki har qanday ish beruvchi o'z jamoasiga foydali kadrni ishga olishni istaydi. Buning aksini bo'lsa, u yerdan sizga ustozlik qilishi mumkin bo'lgan odam topilishi dargumon. O'z mutaxassisligingiz bo'yicha ish izlamaslik ham sizga qiyinchilik tug'diradi. Topilgan taqdirda ham ishni o'qish bilan birga parallel olib ketish oson emas.

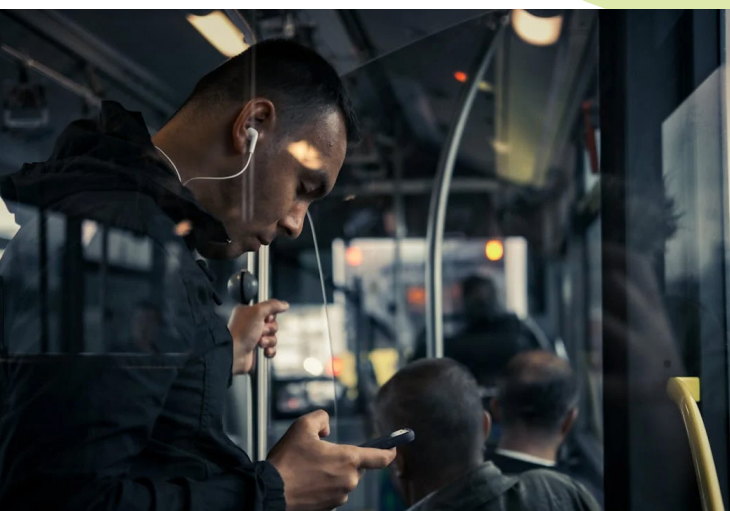
Keyingisi – til bilish. Ona tilidan bo'lak tillarni tushunmaslik sizga yana bir minus. Chunki shaharda sizning tilingizda gapirishni istamaydigan yoki gaplasholmaydigan, yoxud xorijiy mehmonlar ko'p. Men bilmayman, degan bahona o'tmaydi, sizni himoya qiladigan hech bir sabab topilmaydi.

Zamonaviy texnologiyalarni unchalik tushunmaslik ham sizni "odobli" qilib qo'ymaydi, zamondan ortda qolayotgan va dangasa qilib ko'rsatishi mumkin. Zamonaviy texnologiya degani instagram, rils, vayn emas, chinakam dasturlash, sun'iy intellektlarni tushunish, excel, wordda bemalol ishlay olish, hatto tasvirga olish-u montaj qila olishgacha. Do'stim, hozir zamon shunaqa, dadil turavering. Raqobat kuchli, o'qdek uchib borayotgan fursat oralig'ida nimadir o'rganganingiz foyda, soatlab kulgili videolar esa sizning qimmatli vaqtigingizni o'g'irlab ketaveradi, xolos.

Yana bir jihat bor. Agar siz izlayotgan ish ta'lim olayotgan yo'nalish bilan bir xil bo'lsa-yu sizga ish taklifini berishmayotgan bo'lsa, ko'ngilni cho'kirtmang.

Uch-to'rt joydan so'rash bilan ish bitmaydi. Tinim bilmay, qayta-qayta so'ravering, biri bo'lmasa, boshqasining eshigini qoqing. Lekin hamma narsaga tayyor bo'lish kerak. Qo'lingizdan nimadir kelsa, buni isbotlash zarur. Agar shu vaqtgacha qayerdadir ishlagan yoki nimadir yasagan, yozgan, chizgan bo'lsangiz, ularni rezyumengizga kiritib qo'ying. Rezyume ham tartibli, mazmunli va to'g'ri tuzilgan bo'lsa, sizga katta yordam beradi. Ish so'rab borgan joyingiz ikkita hujjat talab qiladi. Biri – rezyume, yana biri – ariza. Rezyume siz haqingizda qisqacha ma'lumot. Unda ism-familiyangiz, ta'limingiz, ko'nikma yoki tajribangiz, yutuqlar va aloqaga chiqish uchun kontaktlar yozilishi kerak. Arizada esa nega aynan shu joyga ishga kirmoqchisiz, nima

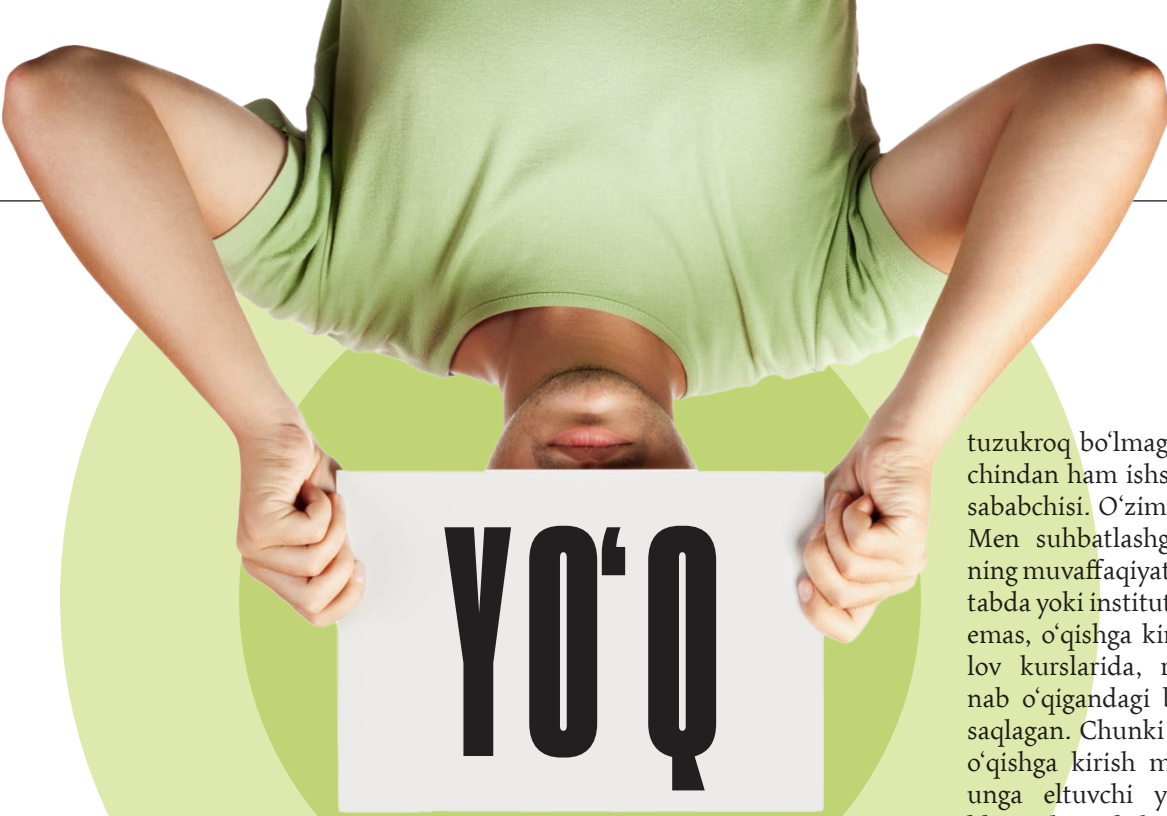
Qora ishchi, arzimas maoshga ham rozi “askar” bo‘lish zarar qilmaydi

uchun bu vakansiyaga siz munosibsiz, sizni ishga olishsa, ular uchun qanday foydali bo‘lishi mumkin – shu savollarga javob bo‘lishi kerak. Qanchalik ishonchli va tartib bilan yozilgan bo‘lsa, sizga qiziqish ortadi. Biroq rezyumega kiritadigan tajribangiz yo‘q yoki ish beruvchiga hech qanday foydam tegmasa kerak deb o‘ylasangiz, unda noldan boshlashga to‘g‘ri keladi, hatto kam haq evaziga ishlashga to‘g‘ri kelsa-da. Eng asosiysi, tushkunlikka tushmaslik. Oddiy qora ishchi, o‘rganuvchi, arzimas maoshga ham ishlashga rozi “askar” bo‘lish hech ham zarar qilmaydi. Bunda tajriba orttirishingiz ehtimoli ortadi, harholda. Ishoning, oddiy yetkazib beruvchi – kuryer bo‘lish uchun ham zukolik, qunt va sabr kerak. Shahar yo‘llarini yaxshi bilish zarur. To‘g‘ri tushuning, oson pul keltiradigan har qanday ishning bir qing‘iri bor, oxiri tubsizlik va pushaymondan boshqa narsa emas. Shuning uchun kasbingizga yaqin ish bilan shug‘ullanish va o‘z-o‘zingizni rivojlantirish foydali. Hozir kimningdir pinjiga kirib, menga o‘rgating deyishga hojat yo‘q. “YouTube”dek beminnat ustoz turgan joyda dilxiralikka na hojat!? Siz tanlagan soha bo‘yicha yuzlab videolarni topishingiz, ularni

amalda sinab ko‘rib, boshlang‘ich ko‘nikmalarga ega bo‘lish imkoni bor. Shu bilan birga, o‘rganganlaringiz asosida yaratgan ijodiy ishlaringsizni targ‘ib qilish – shaxsiy blog ochib, qilayotgan ishlaringsizni ommaga qiziqarli usulda taqdim qilib borish bilan shaxsiy portfoliingizni shakllantirasiz. Bu juda muhim. Kimdir sizga o‘xshagan kadr izlab yurgan bo‘lsa va sizga duch kelsa, o‘tirgan joyingizda qo‘ng‘iroq bo‘lib, ishga olinasangiz, ajab emas.

Ko‘pchilik yo‘l qo‘yadigan xatlardan yana biri – ishga olish suhbatida o‘ziga o‘ta ortiqcha ishonish va birdaniga kattaroq maosh so‘rash yoki juda ham kamtarlik qilish bo‘lsa kerak. Bu ish beruv-

YO'Q

chining sizga nisbatan tasavvurini negativ tomonga burib yuborishi mumkin. Shu uchun aslingizni yashirmaslikka harakat qilsangiz, qo'lingizdan keladigan ishga ko'ra maosh berishlarini so'rasangiz, suhbatdan oson o'tasiz. Sizni ishga olishdi ham deylik, keyinchi? Hammasi ko'ngildagidek davom etishi uchun tajribadan tashqari xushmuomala bo'lish, boshqalarning fikr-u qarorlarini hurmat qilish, umuman, etik qoidalarga amal qilish zarur. Kirishimlilik kerak, biroq bu surbetlikkacha bormasin. Sirasini aytganda, bular umumiy qoidalar. Har kim har qanday jamoa, davrada o'zini tutishda bularga amal qilishi foydadan xoli emas. Muhimi, izlanish, o'rganish va tirishishdan to'xtamaslik!

Bu maslahatlar ish topolmay turgan ayrim talabalarga yordam berishi mumkin, harholda. Lekin yetarlicha ish o'rinlari yaratish, o'qishni tamomlagan kadrlarni ish bilan ta'minlash masalasi bunga mas'ul idoralarni har doim o'ylantirishi kerak. Axir har kuni O'zbekistondan chiqib ketayotgan mardikorlar ham, qo'shdiplomli kirakashlar ham qachonlardir o'zlari tanlagan kasbning eng zo'ri bo'lishni istaganlar emasmi? Bu muammoning yechimlaridan biri esa o'qishga kirish imtihoni va o'qish mobaynida o'tkaziladigan oraliq imtihonlarda desak, yolg'on gapirmagan bo'lamiz. Oxirgi yillarda pul bilan o'qishga kiritib qo'yish holatlari kamaygan desak-da, bunaqa xabarlarini haligacha eshitib turamiz. Agar bu bosqichlarda cho'ntagi qappaygan, lekin alifdan bexabarlarini ilm dargohidan quva bilmasak, keyingi muammolarning oldini olgan bo'lamiz. Umuman olganda, har qanday mamlakatning

tuzukroq bo'lmagan ta'lim tizimi chindan ham ishsizlikning asosiy sababchisi. O'zimizdan bir misol: Men suhbatlashgan u-bu sohaning muvaffaqiyatli kishilari maktabda yoki institutda o'qiganlarini emas, o'qishga kirguncha tayyorlov kurslarida, repetitora qatnab o'qigandagi bilimlarini esda saqlagan. Chunki ularning oldida o'qishga kirish maqsadi bo'lgan, unga eltuvchi yo'l mashaqqatliligini his qilishgan. Nazarimda, "diplom bo'lsa, ish topiladi" tushunchasidan voz kechib, "yaxshi o'qimasam, o'rganmasam, ish ham, non ham yo'q" degan shiorni har bir talaba o'zi uchun eslab qolishi to'g'riroq bo'ladi.

Qo'shdiplomli kirakashlar o'zi tanlagan kasbda eng zo'ri bo'lishni istamaganmi?

Otabek TURDIYEV

YANGI YIL VA NARDUG'ON

BAYRAMLARI

Nardug'on deb ataluvchi bayram juda qadimiylidir. E'tiborli jihati shundaki, "nar" so'zi mo'g'ul tilidan "olov", "quyosh" deb tarjima qilinadi, "dug'an" esa "tug'ilgan" ma'nosini anglatadi. Demak, "Nardug'an" atamasi so'zma-so'z "Quyoshning tug'ilishi" ma'nosini ifodalaydi. Turkiy tilli xalqlar e'tiqodiga ko'ra, 25-dekabrda 7-yanvargacha bo'lgan davrda barcha qorong'i kuchlar o'z hokimiyatini yo'qotadi va yorug'likka qarshi tura olmaydi.

An'analar va marosimlar

Nardug'onga oid turli marosimlar haqidagi ma'lumotlarning asosiy qismi XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlariga taalluqlidir. To'liq bo'lmagan manbalar rijenlar (niqoblanganlar) ijro etgan marosim raqslarining to'liq manzarasini aks ettirishga imkon bermaydi. Biroq ushbu marosimning umumiy mazmunini quyidagicha ifodalash mumkin.

25-dekabr kuni, kechqurun, qishloq yoshlari turli liboslar va niqoblarda mahalliy dehqon xo'jaliklarini aylanib chiqib, turli qo'shiqlar kuylagan. Nardug'on paytida marosimlarga moslab libos kiygan kishilarning raqslari bir necha qismdan iborat urf-odatlarini tashkil etgan:

- salomlashuv raqsi (hovlida yoki eshik oldida ijro etilgan);
- uy oldida ijro etilgan raqs;

– Nardug'on momosi tomonidan ijro etilgan ip yigiruvchi ayol raqsi va bobo raqsi;

– eng ezgu tilaklar bilan ijro etilgan raqs;

– yakuniy raqs;

– fol ochish bilan bog'liq raqslar;

– o'yinlar va davra raqslari.

Aytish joizki, Nardug'on – tatarlarning islomdan oldingi boshqa bayramlari orasida eng international bayram hisoblanadi. Boshqirdlar va udmurtlar orasida bu bayram Nardug'on deb atalsa, chuvashlar uni Nartueknom deb atashadi. Tatar-misharlar esa bayramni Rashtua deb nomlaydilar. Bayram qishki quyosh turishidan keyin, ya'ni dekabr oxiri yoki yanvar oylarida, quyosh "qayta tug'ilgan" paytda nishonlangan.

Bayram chog'ida uzuklar orqali fol ochish, shuningdek, to'liq tanib bo'lmaz darajada kiyinish orqali turli sahnaviy chiqishlar o'tkazish an'ana bo'lgan.

Nardug'on tatar-kryashenlar, tatar-misharlar, nag'aybaklar, shuningdek, Vyatka guberniyasidagi Slobodskoy va Glazov uyezdlarida yashagan tatar-musulmonlar orasida keng tarqalgan edi. Bayramni nishonlash shakllari har xil bo'lgan. Qozon tatarlari Nardug'onni deyarli nishonlamaganlar.

Bayram nomi ("nar" – "olov, quyosh", "dugan" ("tugan") – "tug'ilgan") unda qadim zamonlardan Quyoshni oliy iloh – Tengri sifatida ulug'lash g'oyasi mujassam ekanini ko'rsatadi. Nardug'on paytida, kun eng qisqa bo'lib, Quyosh janubga chekingan davrda, qadimgi turklar oliy ilohga iltijo qilib, uni tezroq qaytishga chorlaganlar.

Kryashenlar orasida "Nardug'on" atamasi eski taqvim bo'yicha 25-dekabrda 5-yanvargacha bo'lgan davrni anglatgan. Ryajenlarning uyma-uy yurishi "Nardug'on bo'lib yurish", "Nardug'on chabu", "Nardug'on bobolari" deb atalgan.

"Nardug'on" atamasi ayrim qishloqlarda va tatar-misharlar orasida qayd etilgan. Biroq misharlarning asosiy qismi bu bayramni Rashtua, Rashtvo (buzib aytilgan — Rojdestvo) deb ata-

gan. O'rta Povolje va Priural mintaqalarida yashovchi boshqa xalqlar orasida ushbu atama faqat tatar-kryashenlar va misharlar bilan yaqin aloqada bo'lgan hududlarda uchraydi.

Bayramning asosiy unsurlari quyidagilardan iborat bo'lgan: ryajenlarning uyma-uy yurishi, uzuklar bilan fol ochish va maxsus qo'shiqlar (yo'zek salu) ijrosi, taqdir, bo'lajak juft haqida fol ochish va boshqalar. Ryajenlarning yurishi barcha kryashenlar orasida, shuningdek, Glazov va Slobodskoy uyezdlaridagi tatarlar orasida mavjud bo'lgan. Kryashenlarda bu marosim bir necha kun — Rojdestvodan Kresheniyegacha davom etgan, Cheptsatatarlarida esa 1–2 kun bilan cheklangan.

Bayram qatnashchilari turli qiyofalarga kirib, ko'pincha ayiq, echki obrazlarini tasvirlab, to'nlarni teskari kiyib, turli qalpoqlar kiyganlar; kambag'allar, qariyalar, kampirar, lo'lilar obrazini yaratganlar; yosh yigitlar qizlar libosini, qariyalar esa kelin kiyimini kiyganlar. Yuzlarini ehtiyotkorlik bilan yashirib, shovqinli guruh bo'lib uydan uyga o'tishgan. Ayrim hollarda ryajenlarga mehmonnavozlik ko'rsatilib, quritilgan nonlar yoki maxsus pishirilgan konopli bulochkalar, yopgan nonlar berilgan. Ryajenlar uyga kiritilsa, hosil mo'l bo'lishiga ishonilgan ("чиби́тьяне кертсэң, ашы́лык яхшы бу́ла").

Musulmon ulamolar Nardug'onni butparastlikning qoldig'i sifatida xalq turmushidan

yo'qotishga urinishgan. Etnograf X. Gatinaning fikriga ko'ra, Nardug'onni o'yinlar, hazilomuz marosimlar va qo'shiqlar bilan nishonlash tatarlar yashaydigan hududlarda XX asr boshlarigacha saqlanib qolgan.

Ushbu yillik marosim bayramga oid ayrim urf-odatlar hozirgi kunga qadar xalq ijodi jamoalari repertuarida aks etmoqda.

Masalan, Nardug'on milliy marosim bayrami Naberejnin Chelni shahrida tatar-kryashenlar tomonidan hozir ham nishonlanadi.

Umuman olganda, Nardug'on Yangi yilni qarshi olish bayrami bilan uyg'unlashib, an'anaviy unsurlarni saqlagan holda yangi mazmun kasb etgan. Bu kunda o'tgan yil yakunlari chiqariladi va kelajak uchun rejalar tuziladi.

**Manbalar asosida
Shavkat O'YMOVUTLI
tayyorladi**

SARDORBEC USMONIY

JURNALIST, “SUBYEKTIV” LOYTHASI MUALLIFI:

O‘qish davrida na‘muna bo‘la olmaydigan, o‘ta qoniqarsiz talaba edim. Ochig‘i, kimgadir ibrat qilib ko‘rsatib bo‘lmaydi meni. Chunki 4 yillik tahsilni 8 yilda bitirganman – 2008-yil o‘qishga kirgan bo‘lsam, 2016-yil qo‘limga diplom tutqazishgan. Asosiy sabab shuki, bir yil o‘qirdim, keyingi yili kontraktga pul yig‘ardim va bu ssenariy har gal takrorlanardi. Qisqasi, har bir kursni ikki marta o‘qiganman. Kursdoshlarim xotirasida hami-sha “ochisleniya” bo‘ladigan talaba sifatida qolganman. Aslida, maqsadim – uyimdagilarga og‘irligimni tushirmasdan, kontrakt pulini o‘zim to‘lash bo‘lgan.

Bizning davrda talaba zoti mardikor yoki ofitsant bo‘lib ishlashi mumkin edi, xolos. U ham qonunan ta‘qiqlangan, ya‘ni talabalar ishlashiga yo‘l qo‘yishmasdi. Bugun, mana, boshqacha, talabalar istalgan joyda ishlab yotishibdi, o‘z ehtiyojlarini bema-

qondirishyapti, ijara pullariga ham davlat qarashadi. Istasa, ta‘tilda xorijga chiqib kelishi mumkin. Bu – zo‘r! Ishimiz o‘qishimizga to‘g‘ri kelmagani uchun ham yuqorida aytganimdek “yiqilib-yiqilib” o‘qiganman. Bu bilan uydagilarim “kontragingni to‘lamaymiz” deyishgan, demoqchi emasman, mening o‘zim shunaqa qaysar bo‘lganman-da. Hatto uyimdagilar o‘qishni qachon bitirganimni ham bilishmagan.

Pul yig‘ish uchun, asosan, to‘yxonada ofitsantlik qilardik, nahorgi osh tashirdik. Shu darajada vaqtimiz yetmasdiki, darsga sumkamizdagi osh bilan borar edik, yonida shirinliklar ham bo‘lar edi. Kechikkanimiz uchun dakki bergan o‘qituvchimizni shu shirinliklar bilan “tinchitar” edik. Osh faqat o‘zimizga emas, 9-qavatda yashovchi o‘nlab talabalar uchun ham ko‘proq olib kelardik. Ana shunday saxiy talaba bo‘lganimizdan xursand bo‘laman.

ORIF TOLIPOV

JURNALIST, FUTBOL SHARHLOVCHISI:

Bizniki kabi yo'nalishlarda (jurnalistika) biror fandan ko'ra, shu fandan dars beruvchi insonning talabaga ta'siri balandroq nazarimda. Shu ma'noda eslasam, 5 yillik sirtqi ta'lim davrida bizga dars bergan 2-3 nafar domladan ta'sirlangan ekanman. Ularga cheksiz tashakkur!

Qolgan o'nlab domlalar ham aslida talabaga bir nimalar berishgan shubhasiz. Inson hayotda barchadan o'rganib yashashi zarur.

Masalan, o'qituvchilarimizdan biri dars yuzasidan erkin fikr, muxolif qarashlar haqida va'z qilsa-da, o'zi qarshi fikrga juda betoqat edi. Bir kuni shu domlamiz fikriga Do'stim qo'shilmagan navbat-

dagi vaziyat yuzaga keldi. Biroz fikr almashuvdan keyin domla - "Sen (fikr bildirishdan) avval mendek bo'lib ol!" - dedi. Do'stim esa "hamma sizdek bo'lishi shartmi?" deb bahsni to'xtata qoldi.

Asli eslashga arzigulik vaziyat emas go'yo, ammo bir kursda bir-ikki nafar erkin fikrli talaba bo'lishining o'zi nodir hodisaga aylangan kunimizda, domlalar chin shaxs bo'lishi, talaba bilan teng muloqot qilishi, qarshi qarashlarga bag'rikeng bo'lishini juda istardim.

Darvoqe, bu odob-axloq masalasi emas, istalgan domlanning hurmat-izzati bosh ustiga. Bu jamiyatga shaxs yetkazib berish, talabadagi mustaqillikni o'ldirish emas, parvarishlash masalasidir.

IMKONIYAT

Globallashuv va raqamli taraqqiyot davrida insoniyat hayotining deyarli barcha jabhalari texnologiyalar bilan uzviy bog'lanib bormoqda. Internet, sun'iy intellekt, raqamli xizmatlar, onlayn platformalar kundalik turmushimizni osonlashtiribgina qolmay, jamiyat rivojiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ammo bu qulayliklar fonida e'tibordan chetda qolmasligi lozim bo'lgan jiddiy muammo ham mavjudki, u kiberjinoyatdir. Bugun kiberjinoyat nafaqat texnik masala, balki ijtimoiy, huquqiy va ma'naviy muammoga aylangan. Jamiyatda bu borada turli qarashlar shakllangan. Ayrimlar kiberjinoyatni zamonaviy texnologiyalar taraqqiyotining muqarrar natijasi, deb hisoblashsa, boshqalar uni XXI asrning eng xavfli tahdidlaridan biri sifatida baholaydi. Ushbu qarashlarning qaysi biri haqiqatga yaqinroq, degan savol esa bugun dolzarbligicha qolmoqda.

Firibgarlar himoyasiz qolgan ma'lumotlardan foydalanib, minglab odamlarning moliyaviy zarar ko'rishiga sabab bo'lmoqda

YOKI

XAVF?

Avvalo, kiberjinoyatni texnologiyalar rivojining tabiiy oqibati, deb hisoblovchi fikrlar negizida muayyan asoslar mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Chunki bugungi jamiyat tobora raqamli makonga ko'chib bormoqda. Insonlar bank xizmatlaridan tortib ta'lim, tibbiyot, savdo va muloqotgacha bo'lgan deyarli barcha jarayonlarni internet orqali amalga oshirmoqda. Bunday sharoitda shaxsiy ma'lumotlar, moliyaviy hisoblar va kundalik faoliyat raqamli tizimlarga bog'lanib qolyapti. Kiberjinoyat aynan mana shu bog'liqlik natijasida vujudga kelayotgan jinoyat turi sifatida namoyon bo'lmoqda. Ya'ni internet va texnologiyalar hayotimizning ajralmas qismiga aylangan sari, ular orqali sodir etiladigan firibgarliklar ham ko'payib borayotgani achiq, ammo mantiqan tushunarli holatdir.

Bugun deyarli har bir onlayn platformadan foydalanish jarayonida foydalanuvchidan muayyan shaxsiy ma'lumotlar talab etiladi. Ism-familiya, telefon raqami, yashash manzili, elektron pochta manzili, bank kartasi rekvizitlari kabi ma'lumotlar kundalik ehtiyojlar sababli internet sahifalariga kiritilmoqda. Bu esa kiberjinoyatchilar uchun qulay imkoniyat yaratmoqda. Firibgarlar aynan mana shu ochiq yoki himoyasiz qolgan ma'lumotlardan foydalanib, minglab odamlarning moliyaviy va ma'naviy zarar ko'rishiga sabab bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligining 2024-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatimizda 11 mingdan ortiq kiberjinoyat holati qayd etilgani bu muammoning qanchalik keng ko'lamga ega ekanini yaqqol namoyon etadi. Bu raqamlar kiberjinoyatning shunchaki alohida holatlar emas, balki tizimli muammo ekanidan dalolat beradi. Shu bilan birga, kiberjinoyatni XXI asrning jiddiy xavfi sifatida baholovchi qarashlar ham tobora kuchayib bormoqda. Darhaqiqat, texnologiyalar inson hayotini yengillashtirayotgani bilan birga, uning xavfsizligiga ham jiddiy tahdid solmoqda. Bugun odamlar nafaqat shaxsiy hujjatlarini, balki jamg'armalari, ish faoliyati va hatto shaxsiy hayotiga oid muhim ma'lumotlarni internet makonida saqlashga o'rganib qolgan. Biroq mazkur qulayliklar ortida yashirin xavf mavjudligini har doim ham hamma anglayvermaydi.

Kiberjinoyat nafaqat alohida shaxsga, balki butun jamiyatga moliyaviy va ijtimoiy zarar yetkazish qudratiga ega. Masalan, bugungi kunda telefon orqali yuborilayotgan yolg'on havolalar, soxta xabarlar va qalbaki reklama takliflari orqali minglab odamlarning bank kartalari ma'lumotlari qo'lga kiritilmoqda. Bunday jinoyatlar natijasida fuqarolar o'z mablag'laridan ayrilib, huquqiy va ruhiy bosim ostida qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining 2024-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, kiberjinoyatlar soni yildan yilga 20 foiz oshib borayotgani ushbu xavfning tobora kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Bu holat jamiyatda axborot xavfsizligiga bo'lgan e'tibor yetarli darajada emasli-

Texnologiyalar inson manfaatini emas, unga qarshi ishlayotgan qurolga aylanib qolmoqda

gini ham ochiq-oydin namoyon etadi. Aslida, kiberjinoyatning keng tarqalishida faqat texnologiyalarni ayblash biryoqlama yondashuv bo'lar edi. Chunki jinoyatning ildizi ko'pincha inson omili bilan chambarchas bog'liq. Ko'plab holatlarda odamlarning beparvoligi, axborot savodxonligining yetishmasligi va mas'uliyatsizligi kiberjinoyatchilar uchun qulay sharoit yaratmoqda. Notanish havolalarga kirish, shubhali xabarlariga ishonish, shaxsiy ma'lumotlarni himoyasiz qoldirish kabi xatti-harakatlar ko'plab muammolarning asosiy sababiga aylanmoqda. Demak, kiberjinoyat faqat tashqi xavf emas, balki ichki befarqlik natijasi hamdir.

Nazarimda, kiberjinoyatni shunchaki texnologiyalar taraqqiyotining oqibati sifatida qabul qilish yetarli emas. U, avvalo, jiddiy xavf sifatida baholanishi lozim. Chunki nazoratsiz va ongli ravishda foydalanilmagan texnologiya foydadan ko'ra ko'proq zarar keltirishi mumkin. Har bir fuqaro kiberxavfsizlik masalasida mas'uliyatni his qilishi, o'zining shaxsiy ma'lumotlariga nisbatan ehtiyotkor bo'lishi zarur. Afsuski, bugungi kunda ayrim insonlar bu masalaga loqayd qaramoqda, xavfni yetarlicha anglamayapti. Ana shunday e'tiborsizlik oqibatida texnologiyalar ba'zan inson manfaatiga emas, balki unga qarshi ishlayotgan qurolga aylanib qolmoqda. Shu o'rinda xalqimiz orasida keng tarqalgan "O'zingga ehtiyot bo'l – qo'shningni o'g'ri tutma" degan maqol bejiz aytilmaganini yana bir bor eslash o'rinlidir. Har bir fuqaro o'z axborot xavfsizligini ta'minlashni, avvalo, o'zidan boshlashi lozim. Shaxsiy ma'lumotlarni iloji boricha internet sahifalariga joylashtirmaslik, kuchli parollardan foydalanish, shubhali manbalardan kelgan xabarlariga ishonmaslik kiberjinoyatning oldini olishda muhim qadam hisoblanadi. Bundan tashqari, jamiyatda axborot madaniyatini oshirish, kiberxavfsizlik bo'yicha tushuntirish ishlarini kuchaytirish ham dolzarb vazifalardan biridir.

Kiberjinoyat masalasida aytilgan yuqoridagi qarashlarda ham muayyan haqiqat mavjud. Texnologiyalar taraqqiyoti, albatta, bu

jinoyat turining paydo bo'lishiga zamin yaratdi, biroq uni xavfli tusga kiritayotgan omil insonlarning beparvoligi va yetarli darajadagi ongli munosabatning yo'qligidir. Shunday ekan, ushbu masalada qat'iy bir tomonlama fikr bildirishdan ko'ra, har ikki jihatni chuqur tahlil qilgan holda xulosa chiqarish maqsadga muvofiq. Eng muhimi, texnologiyalar hayotimizni yengillashtirishi bilan birga, xavf ostiga qo'ymasligi uchun ulardan oqilona, mas'uliyatli va ehtiyotkorlik bilan foydalanishni o'rganishimiz zarur. Zero, zamonaviy jamiyatda axborot xavfsizligi – bu nafaqat davlat, balki har bir fuqaroning shaxsiy mas'uliyatidir.

Maqsad OBIDJON

INISH BELGILARIDEK SODIQ BO'LAYLIK!

“Telefonni qo'y, darsingni qil!” deydgan ota-onalarni tushunish qiyin. Axir o'zlari ham telefondan bosh ko'tarmay qo'ygan-ku! Aslida, bugungi bolalarga o'rnak bo'lishning o'zi bir qahramonlik. Bachkanaliklar-u mantig'i yo'q trendlarga to'la ijtimoiy tarmoqlarga o'zining ilmiy videolarini sig'dirib kelayotgan ayrim yoshlarga esa rahmat aytish kerak! Ana shulardan biri Shahzodbek Jo'rayev. U yaqinda Instagramdagi sahifasiga boshqalarda uchramaydigan yo'nalishda videolar joylay boshladi: sohasi o'zbek tili va adabiyoti bo'lgan Shahzodbek til me'yorlarini eslatadi, mumtoz adabiyotda uchraydigan hozirgi yoshlarga, umuman, keng ommaga notanish va tushunilishi qiyin so'zlarni izohlaydi, ayrim san'atkorlarni qo'shiqlaridagi so'zlarni noto'g'ri ishlatgani uchun “savalaydi”. Qolgan gaplarni uning o'zidan eshitamiz.

* * *

2000-yil 17-dekabrda Navoiy viloyati Uchquduq tumanida tug'ilganman. Avval tumanimizdagi 18-maktabda, so'ng Konchilik kollejida o'qidim. Oliy ta'limni esa Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyot universitetida oldim.

Dadam ichki ishlar inspektori, onam esa bolalar bog'chasida tarbiyachi bo'lib ishlaydilar. Mening qiziqishlarim va dunyoqarashim shakllanishida onamning ta'sirlari kuchli bo'lgan. U kishi o'qib bergan kitoblar, yodlatgan g'azallari ilk bor adabiyotga mehr qo'yishimga, so'z sehrini his qilishimga turtki bo'lgan.

Bu sohani tanlashimga sabab adabiyotga bo'lgan muhabbatim. Meni zeriktirmaydigan, bezdirmaydigan yagona sabab bu – so'zdan zavqlanish, o'qib tasavvur qilish. Menimcha, bu zavqni menga adabiyotdan boshqa biror yo'nalish berolmas edi, boshqa biror sohada men bunchalik baxtli va erkin bo'lolmas edim ham. Ona tili esa hissiyotdan ko'ra ko'proq ilmga tayanadi. Bu ikkala fan ta'lim tizimimizda odatda bitta yo'nalish sifatida ko'rilgani sabab, ikkala yo'nalishda ham mutaxassis bo'lishga harakat qildim va shu sohani tutdim.

Talabalik davrim mashaqqatli, shu bilan birga, zavqli kechgan. Bu davrda o'rganganlarimni hech qachon unutilmasam kerak. Ham hayotiy, ham mutaxassisligim bo'yicha ancha bilim olishga ulgurdim. Bir tomondan ijara muammosi bilan yuzlashgan bo'lsam, bir tomondan ham ishlab ta'lim tizimida tajriba orttirdim. Yana bir tomondan, universitetda professor, ustozlarimizdan adabiy tahlilning avval men payqamagan sir-larini sezish, his qilish ko'nikmasini o'zlashtirdim. Qisqa qilib aytganda, talabalik davrim hozirgi darajam uchun hal qiluvchi palla bo'lgan.

Tilimizga mutaxassis o'laroq qarashni boshlaganimdan so'ng ijtimoiy tarmoqlarda meni eng ko'p qiynaydigan masala tinish belgilari bo'yicha savodxonlikning pastligi bo'lgan. Ijtimoiy tarmoqsferasi bu muhim masalaga juda beparvo yondashadi. Vaholanki, tinish belgilari o'qib tushunish uchun eng muhim vosita hisoblanadi. Imloviy xatolar masalasiga kelsak, bugungi kunda shevaning yozma nutqqa ko'chayotgani ham insonni bir muncha o'ylantiradi. Bu ham bevosita savodxonlik masalasiga borib taqaladi. Agar biz bu borada o'sishga erishmoqchi bo'lsak, birinchi navbatda ta'lim tizimimizda tilni o'rgatish bo'yicha yangiliklar qilishimiz kerak.

Men ona tili fanidan til sertifikatini olishni istaydiganlarga ham dars o'taman. Aslida, sertifikat olish uchun maktabning o'zi yetarli, lekin o'quvchi 45 daqiqalik darsdan keyin uyda yana o'z ustida ishlashi, intizom bilan tizimli harakat qilishi kerak. Afsuski, maktab o'qituvchilariga qo'yilgan ba'zi talablar bilan pedagogning o'quvchi bilan qo'shimcha shug'ullanishi qiyin. O'quvchi esa yuqorida aytilgan jihatlarni o'zi yo'lga qo'yishi mushkul masala. Biz – repititorlar o'quvchiga ayni shu masalada yordam beramiz. Uning bitta fan bo'yicha har kuni 45 daqiqa emas, 2 soat tizimli shug'ullanishini, vazifalarni o'z vaqtida bajarashini ta'minlab beramiz.

Sertifikatni nima uchun olish kerak, degan savolga keladigan bo'lsak, menimcha, hozir faqat kirish imtihonlarida katta ballga ega bo'lish, ish joyida ustamani qo'lga kiritish uchun sertifikat olishyapti, lekin buni unchalik yomon holat deb hisoblamayman. Kapitalistik jamiyat shuni taqozo qiladi. Insonlar moddiy yoki shaxsiy manfaat ko'radigan sohalariga ko'proq qiziqish bildirishadi. Jahon tajribasidan kelib chiqib bunday sertifikatlarning bir nechtasini sanash mumkin: IELTS, SAT va boshqalar.

YouTubeda 4 yil, Instagramda esa 6 oydan beri faoliyat yurityapman. YouTube platformasida ommalashish biroz qiyin, Instagramda esa maydon va imkoniyatlar kengroq. Shuning uchun qisqa muddatda 40 ming obunachi yig'ishga erishdim. Auditoriyam adabiyotga, so'zga qiziqadigan insonlar. Ular orasida soha mutaxassislari ham bor. Bu yaxshi natija deb o'ylayman. Insonlar bunday kontentlarni juda iliq kutib olishyapti. Faqat to'g'ri yo'nalish va qiziqarli yondashuv kerak. Hozir insonlarda saviyasiz kontentlardan bezish davri kuzatilyapti. Shunday ekan, saviyali videolarni sahroda chanqagan kishiga tutilgan toza, muzday suvga o'xshatsa bo'ladi.

Kelajakda ijtimoiy tarmoqdagi sahifalarimni yana-da o'stirmoqchiman. Bu orqali tilimiz va adabiyotimizga oid bilimlarni ko'proq yetkazishni niyat qilganman. Hozircha faqat adabiyot, she'riyat, muomaladan chiqqan so'zlar bo'yicha kontent qilayotgan bo'lsam, yaqinda bular safiga tasviriy san'at bo'yicha ham kontentlarni qo'shishni o'ylab qo'yganman.

Talabalik yillarim va o'qish-o'rganish ratsionimdan kelib chiqib, o'zimdand kichik tolibi ilmlarga ozroq maslahat bermoqchi edim. O'ylaymanki, talaba uch masalaga: o'qish, ovqatlanish, uyqu rejimiga juda diqqatli bo'lishi kerak. Bu davr hech qachon ortga qaytmaydi, sohangizga oid bilimlarni ko'proq o'rganishingiz kerak. Bo'sh qop tik turmaydi. Ko'pchilik ilm yoki ish bilan bo'lib ovqatlanishiga beparvo bo'ladi, lekin nimani iste'mol qilayotganingiz kayfiyatingiz, energiyangizga ta'sir qilishini hisobga olsak, oshqozonni xafa qilish yaramaydi. Uyqu ham ahamiyatli, kunlik uyqu normasiga amal qilish yaxshi natija beradi. Yuqoridagilarga diqqat qilinsa, kitob o'qish davomiyligi ham uzayadi.

Umuman olganda, shu yurt, shu millat farzandi o'laroq, biz yoshlarning bo'shashishga, vaqtni behuda sovurishga haqqimiz yo'q. Hammamizga omad, muvaffaqiyat va ko'pdan ko'p ilm bersin!

Shahzodbek JO'RAYEV

A close-up portrait of an elderly woman with a weathered face, wearing a patterned headscarf and a light blue button-down shirt. The background is a soft, out-of-focus blue.

Minnatsiz oshdan totliroq narsa bor ekanmi bu dunyoda!? Hatto ruchkasini bir gal berib turgan partadoshing ham kun kelib, bu ishini yuzingga albatta soladi. Hech bo'lmaganda, ruchka berayotib o'zini olijanoblarddek tutadi, go'yo u hurmatga loyiqdek. Ha, bu unchalik arzimasedek ko'rinadi. Lekin minnatning juda ko'p ko'rinishlari borki, bari ko'nglingga nash-tarddek sanchiladi: istar-istamas senga yordam bergan odamdan ko'ngling ozadi. Ammo bu hayotda senga beminnat xizmat qiladigan yakka-yu yagona zot ona bo'lsa kerak, harholda. Ona minnat ham qilmaydi, minnatli oshingni ham ichmaydi. Ha, bu e'tirof chinakam mushtipar onalar uchun!

HALOVAT

QAY DA DIR?

Ijtimoiy tarmoq faollari, kuzatuvchilar ana shu toza niyatli onaxonga moddiy yordam berish kerakligini ta'kidlab, shu bilan birga, "uning farzandlari bormi, bor bo'lsa, tirikmi?" degan so'rovlar bilan izoh qoldirishdi. O'zining bir zumda mashhur bo'lib ketganini hali anglab yetmagan Turdiniso aya farzandlaridan baloga qoldi. "Qaysar" onaning bu "qilmishi" o'g'il-qizlarni o'zlarining ta'biricha "sharmandai sharmsor" qildi. Ko'chada bosh ko'tarolmay qolishdi. Oqibatda o'zi tuqqan onani rosa koyishdi.

Farg'onaning Beshariq'ida 79 yoshli Turdiniso ismli aya yashaydi. 8 nafar o'g'il-qizni dunyoga keltirgan (kenjasidan ayrilgan). Xullas, o'z vaqtida barini uy-joyli qilgan, ko'ngli to'q. Turmush o'rtog'i shu kungacha yetib kelolmadi boyaqish. Turdiniso aya shu yoshga kirib, Xudo ko'ngliga soldimikan, Umra safariga borishga chog'landi. Chog'landi-yu, boshi g'alvada qoldi.

Ba'zida ko'ngling nimani tusa-yotgani va yoki bir yostiqa bosh qo'yadigan kishingni yaxshi anglolmaysan. Shunday ekan, yetti yot begona, qolaversa, yuzlab kilometr uzoqda yashaydigan bir onaxonning kechmishlarini aniq tasvirlab bo'lmaydi-yu, lekin bir kunda ko'rgan, eshitgan, guvoh bo'lganlarimni sizga so'zlab bera-man.

Hammasiga Beshariq tumani Yakkatut mahallasi yoshlar yetakchisi sababchi bo'ldi. U dalada hammadan ko'proq paxta terayotgan 79 yoshli ayolni tasvirga olib, internetga chiqarib yubordi. Xo'p, nima bo'пти shunga, dersiz. Onaxon videoda paxta terishdan maqsadini aytib qo'ydi: u tergan paxtasining puliga Umra safariga bormoqchi edi. Bor-yo'g'i shu! O'sha video bir kunda hamma yoqqa tarqaldi, rosa ovoza bo'ldi.

O'sha tarqagan videoni biroz kechikibroq ko'rdim va shu zahoti Farg'onaga otlandim. Ko'plar qatori real vaziyatdan bexabar kamina onaxon haqida hujjatli film olishni ko'zlagandim. Yetib borib ko'rsamki, holat shu-da. Tasvirga olishga rozi Turdiniso aya va men bir tomon, onasining bu ishidan uyalib qolgan va darg'azab farzandlar bir tomon. O'zi nega uyalish kerak? Siz ham videoni ko'rgan bo'lsangiz, onaning soddalarcha va beg'ubor so'zlari ko'pchilikning yuragini to'lqinlantirib yubordi. Aslida, shu yoshda ham mehnat qilish mumkinligini ko'rib, ayrim boqibeg'amlar uyalishi kerak. Dovon oshib, kamera ko'tarib borganimni ko'rgan Turdiniso ayaning to'ng'ich qizi bir soatlar dahanaki tortishuvlardan keyin tasvirga olishga ko'ndi, faqat video tayyor bo'lgach, uni ko'rib, keyin rozilik berishini aytdi. Shunisiga ham mayli, dedim-da, ishini boshladim.

Turdiniso aya marhum kenja farzandining uyida kelini va nevarasi bilan yashaydi. Sahar turib, qo'shnisi Bostonoy opa bilan dalaga o'tlanadi. Dala ust-bosh, etak, choy, nonni sumkasiga solib, narigi mahalladagi fermerning yeriga borishadi. Nega?

“Meni mahallamdagilar ko'rib, uyat qilmasin, deb qo'shni mahallada paxta teraman. Tag'in tanib qolib, bolalarimga malomat qilmasin, onang shu yoshda ham paxta terib yuribdimi demasin”, – deydi Turdiniso aya.

Onaxonning turmush o'rtog'i suvchi-agronom bo'lgan, o'z vaqtida uydagilari oliy ma'lumotli bo'lishi uchun pul topib berolmagan. Turdiniso aya ham o'qish-yozishni bilmaydi, faqat nafaqasi kelganda qo'l qo'yib beroladi. “Ayb o'zimda, boshqalarga o'xshab tirishganimda, men ham o'qigan, biror joyda ishlagan bo'lardim. Lekin oilaviy sharoitimiz ham u qadar yaxshi emasdi”, – deydi u. Turmushining dastlabki yillarida farzandsizlik qiynagani kamlik qilgandek, xotinini haydab yuborish kerakligini aytishsa-da, Turdiniso ayaning eri bunga unamagan. Mana, qarangki, yillar o'tib, 8 nafar farzandni voyaga yetkazishadi.

25 nafar ayoldan iborat brigada Yakkatutlik Dinara fermerning dalasida paxta teradi, kilosiga 2 ming so'mdan haq olishadi. Ana shu terimchilar orasida yoshi ham, tajribasi ham eng ulug'i Turdiniso aya. Onaxon qizlari-yu nevaralari tengi bu xotin-qizlarning qay biri kecha qaysi qatordan tergani, qayerga kelib to'xtab qolganigacha biladi. Shunga ko'ra, ularga tag'in eslatib qo'yadi. U “Ilohim hammaga kuch-quvvat bersin, niyatlarini ro'yobga chiqarsin” deya duo qilib, ish boshlaydi, qolganlar ham shundan keyin paxta terishga kirishadi. Etagi 70-80 kiloga yetmasdan uyiga qaytmaydigan Turdiniso ayaning shashti bu ayollarga motivatsiya berar ekan.

Lekin kimdir bu marradan o'tadi yoki yo'q, bunisi bizga qorong'i. Onaxon bir kun avval hammadan ko'proq – 78 kilo paxta tergan. Terimda hech kim unga yordam bermaydi, aksincha, uning o'zi boshqalar uchun ham terishga tayyor. Onaxonga “Temir xotin” laqabi ham bejiz berilmagan – tushlik payti hamma hordiq chiqarib, mizg'ib olsa, u dala kezib, paxta g'amlagan.

“Ilg'or terimchilarga mukofotga atlas, shunga o'xshash narsalar qo'yilardi. Hamma qizlar kelib, betiga surtib, men olaman, derdi. Qo'lingga surtsang ham, betingga surtsang ham mendan keyin olasan, derdim. Birinchi raqamli terimchi bo'lganman”, – deya eslaydi u yoshlik davrlarini.

Turdiniso aya g'o'za poyalari uncha baland bo'lmaganigami yoki o'zi aytgandek, tik turib terishga beli yaramasligi boisidanmi, o'tirib paxta teradi. Qo'llari tez ishlaganidan qancha paxta terdi-yu, etagiga qancha tushdi, ilg'amay qolasan kishi. “Men paxtaga bu yil chiqib qolganim yo'q – har yil terib yurgan

odamman. Mehnat qilmasam, kasal bo'lib qolaman. Faqat qatordan qatorga o'tishga qiynalaman va paxta to'la qopni ko'tarolmayman. Brigadamiz boshlig'i G'ufrojon baraka topsin, o'zi tashib beradi", – deydi Turdiniso aya.

Hamma gap Umra safariga borib taqalar ekan, uning bu orzusini ush-altirish uchun farzandlari ham qarab o'tirmagan. Necha safar o'zimiz olib boramiz, siz ishlab ovora bo'lmang, charchab qolasiz, deyishsa ham Turdiniso aya hech ko'nmagan. Uning fikricha, ibodat amaliga kishi o'z peshona teri bilan topgan pullariga borishigina halovat beradi. O'zing bilan o'zing gaplashib o'tirganda, peshona terim bilan borib keldim-ku, hech kimga og'irligim tushmadi-ku, deya qalbing taskin topishida ham gap ko'p, aslida! Buning aksi bo'lgan shunaqa holatlar bo'ladiki, eshitib yoqa ushlaysan odam. Masalan, qaysidir yili qaysidir tumanning obo-donlashtirish boshlig'i qo'l ostida ishlaydigan ayolning nomiga kredit olib, o'zi Haj amalini bajarish uchun ketib qolgan. Bunaqada ibodat ijobat bo'ladimi axir?

Turdinisoya ayaga qaytaylik... Ayaning qo'shinisi Bo'stonoy opaning aytishicha, farg'onalik Nodiraxon ismli fermer onani yaxshi ko'rib qolib, unga Umra yo'llanmasini olib beribdi. Shundan keyin hokimlikdan odam kelib, onani tabriklab ketibdi. Aslida-ku, hech kim bunga majbur emas, Turdiniso aya kimdir menga yo'llanma olib bersin degan ham emasdi. Hatto videoga olgan yigitdan ham biroz ranjigan. Har ne bo'lganda ham, xalqimiz shunday sodda, niyati va ko'ngli toza insonlar borligiga guvoh bo'ldi.

Turdiniso aya terim vaqti yakkalanib qolsa yo zeriksa, eski mum-toz qo'shiqlar, Ma'murjon Uzoqov ashulalaridan xirgoyi qilib turadi. Bu unga dugonalari bilan o'yin-kulgilar qilib paxta tergan kezlarini yodga soladi. "Mening hamma qadrdonlarim o'tib ketdi, bir men qoldim. Haqiqatan ham yomon ekanman-da, a? Nega hammasi ketdiyu, men qoldim", – deb qoldi aya bir mahal. "Demak boshqalarga kerak ekansiz, hali ham borsiz" dedim. Bu gapga ayaning ko'ngli, biroz bo'lsa-da, yorishgandek bo'ladi va qah-qah otib kuldi.

Soat o'n ikkidan og'ib boshlagach, bir tarafda terilgan paxtalar tarozida tortildi, boshqa tarafda tushlikka ovqat berila boshladi. Brigada boshlig'i ovozi baland qo'yib, dala uzra: "Hoy paxtakorlar, obed, obed! Kelinglar endi", deya ularni chorladi. Tushlikdan keyin terim yana avj oladi. Terimchi ayollar birin-ketin etaklarini to'ldirib, tezroq uyga qaytish xayolida: uy nima bo'ldi, bola-chaqa nima qildi? Turdiniso aya esa avvallari ahvol og'irroq bo'lganini aytdi.

"Zamonimizdan aylanay, hozir hamma narsa yetarli. Avvallari paxtadan bo'shab, yugurib borib non qilardik, ovqat qilardik, kir yuvardik. Hozir kim non yopyapti?! Tayyor non turibdi, tayyor osh turibdi. Bizning davr qiyinchilik

edi, hozirgi davr – mazza davri", – deydi Turdiniso aya tergan paxtalarini bamaylixtor etagiga solarkan.

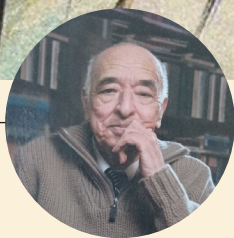
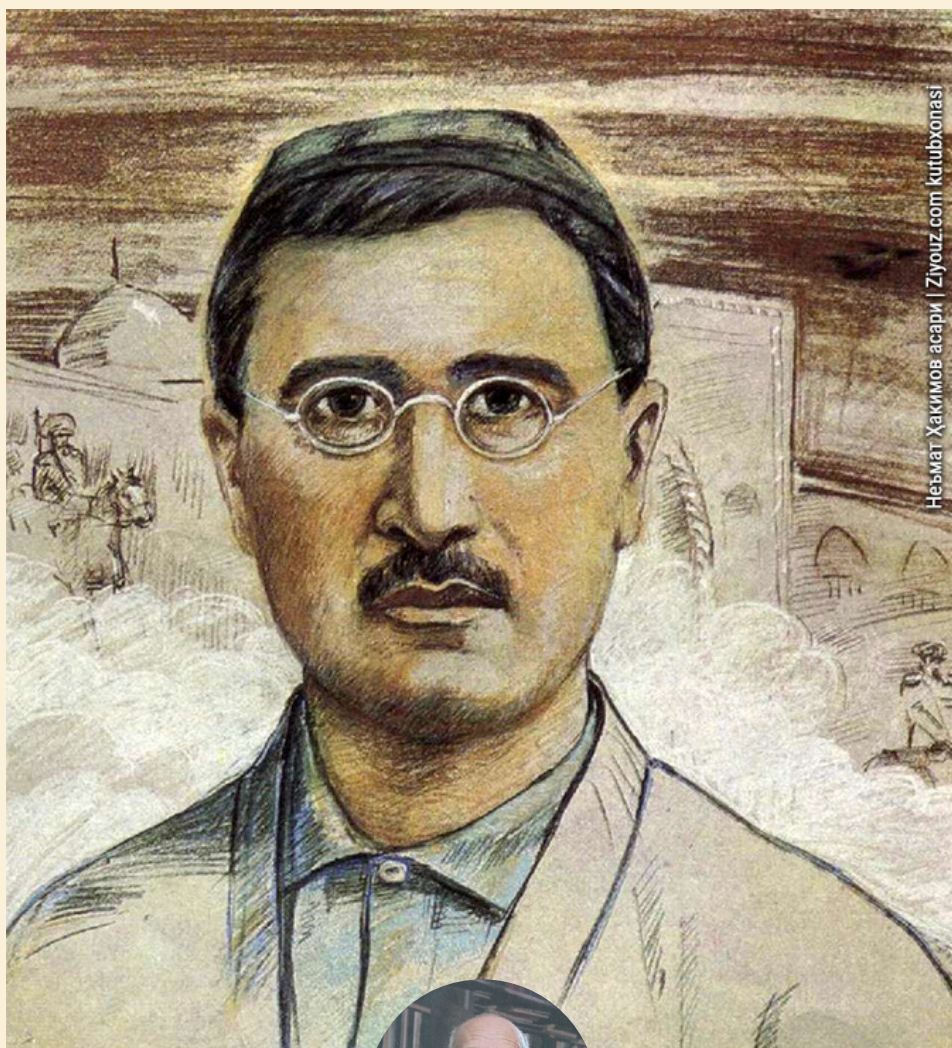
Onaxonning etagi birpasda to'ldi. Bu safar etakni bo'shatishga boshqalarni ovora qilgisi kelmay, o'zi o'rnidan turib, harakat qildi. Paxta solingan qopi ham to'lay deb qolgan. Ayaga brigada qizlari orasida rekord qo'yish ishtiyoqi tinchlik bermay turibdi. Mabodo kimdir undan ko'proq terib qo'ysa, bu uning kayfiyatiga ta'sir qilmasdan qolmasa kerak. Lekin hozir kayfiyati zo'r, shashti baland. Dala ichida qo'shiq xirgoyi qilib, xuddi o'ynab paxta terayotgandek bu bir kam 80 yoshli onaxonning tetikligiga havasing keladi kishi. Ko'z tegmasin!

Xullas kalom, hujjatli filmni mana shu hangoma-yu tortishuv va shirin-shirin suhbatlar bilan yozib oldim-u, poytaxtga shoshildim. Tezda montaj qilib, omma e'tiboriga havola qildik. Albatta, birinchi variantini Turdiniso ayaning qiziga ko'rsatib ham oldim. Uning fikri o'ylaganimdan ancha ijobiy bo'ldi, rozilik berdi. Videoga "bir umrlik terimchi" deb nom berdik. Shaxsan o'zimga bu ishim ancha ma'qul bo'ldi, ba'zi chalkash o'ylarim epaqaga kelib qoldi. Inson mehnatda toblansa, halol luqmadan ortmasa va intilishi, orzu-maqсадlari ezgu bo'lsa, el orasida hamisha aziz bo'lar ekan. Menimcha, bu hali ko'pchilikka ibrat qilib ko'rsatsa bo'ladigan hikoya bo'ldi.

**Otash
YASHIN**

UYG'OTGUVCHI

SADOLAR

Haqiqat va xolislik har qachon eng muhim masalalardan hisoblangan. Ayniqsa, o'zbek xalqining ardoqli shoir-u yozuvchilari haqida ishonchli ma'lumotlar topish, haqiqiy manbalarga asoslangan tarixni o'rganish dolzarb hisoblanadi. O'zbek tarjima maktabi asoschisi, Ozod Sharafiddinovning "Cho'lponni anglash" nomli maqolasi aynan Cho'lpon hayoti va ijodi haqida ishonchli ma'lumotlar manbaidir. Ushbu maqola 90-yillarda, ya'ni o'zbek adabiyoti cho'qqilarini qayta kashf etish davrida yozilgan bo'lib, adabiyotimiz uchun yangi davr eshigini ochish bilan birga milliy merosni qayta o'rganishga ham turtki bo'ldi. "Cho'lponni anglash" maqolasi faqatgina adabiy tanqid namunasi emas, balki milliy ong va adabiy merosni tiklash ramzi sifatida muhim ahamiyatga ega.

Ozod Sharafiddinov atoqli adabiyotshunos olim va taniqli tanqidchi sifatida maqolalarida xalq ongini uyg'otish, milliy merosni asrab-avaylash va adolatni tiklash masalalarini ko'tarib chiqdi. Muallif o'z publitsistik ijodi orqali adabiyot va milliy tafakkur o'rtasida mustahkam ko'prik vazifasini bajardi. Uning "Cho'lponni anglash" maqolasi esa bu yo'ldagi muhim qadamlardan biri bo'ldi.

Abdulhamid Sulaymon o'g'li Cho'lpon — o'zbek xalqining fidokor farzandi, jadidchilik harakati yorqin namoyondasi. Shoir o'z ijodini 1914-yildan boshladi va 20-yillarda ilhom cho'qqisining eng yuqorisiga ko'tarilib ijodiy parvoz qildi. U avval "Qalandar", "Mirzaqalandar", "Andijonlik", keyinroq esa "Cho'lpon" taxallusi bilan qalam tebratdi. U 3 ta she'riy to'plamdan tashqari hikoya, maqola va ocherklar yaratdi, o'zining dramatik asarlari bilan o'zbek adabiyoti rivojiga hissa qo'shdi. Xo'sh, uning asarlari jamiyatda qanday kutib olindi? Xorijlik adabiyotshunoslar shoir ijodi mohiyatini xolis baholashga harakat qilgan bir paytda o'zimizning o'zbeklar shoirining haroratli va o'tkir misralarini qanday baholadi? Nega kuchli tanqidlarga uchragan qo'rqmas san'atkorga uydirma ayblovlar qo'yildi? Xalqi, millati uchun yonib yozgan, shiddatli bir daryo kabi o'z o'zanlaridan toshib oqqan, Vatan va vatandoshlardan o'zini hech ayro tasavvur qilmagan Cho'lpon og'ir sinovlar, ayblovlarga duch keldi. Bular qanday va nega yuz berdi?

**"Sud majlislari atayin
xalqni qo'rquvga solishga,
shakkok ziyolilarni tiyib
qo'yishga qaratilgan edi"**

Ozod Sharafiddinov aynan shu muammoli savollarga javob topishga intiladi. Shuningdek, Cho'lpon siymosini Vatan va xalq muhabbati, milliy ong, tafakkur tushunchalari bilan chambarchas bog'liq holda o'rganish g'oyasini ilgari suradi. Adib haqida bildirilgan fikrlar va nashrlarda e'lon qilingan maqolalardan namunalar keltirib birma-bir izohlaydi. Cho'lpon nomiga bildirilgan har qanday ta'rif borki, barchasining sababi, paydo bo'lish tarixi va vaziyati haqida chuqur tafakkur yuritiladi. O. Sharafiddinov "Cho'lponni anglash" maqolasi orqali salkam 70 yil davomida "burjua shoiri", "Xalq dushmani", "millatchi", "jadid", "mafkurasi buzuq", "aksilingilobchi" va hatto "oktabr inqilobini tushunmagan ovsar" kabi bir dunyo tuhmatlar bilan qoralanib kelgan Cho'lpon shaxsini oqlashni, uning pokiza qalbi va ibratli hayot yo'lini boricha sharxlashni maqsad qiladi. Muallif ochiq va qat'iy fikrlar bilan Cho'lpon nomini ulug'lash va ma'naviy uyg'onish pozitsiyasida turadi. Maqola, ayniqsa, muallif davri uchun nihoyatda muhim bo'ldi. Negaki, o'zbeklar endigina o'z adabiyotini qayta anglash ostonasida turardi. Tarixiy davrlar almashinuvi, zamon va siyosatdagi o'zgarishlar natijasida yolg'on va mavhum ma'lumotlarga to'lgan, qora oq deyilib, oqlar qoraga chiqarilgan o'zbek adabiyotida adolatli tartib o'rnatilishi zarur edi. Ushbu maqola hali ham o'z ahamiyatini yo'qotmay Yangi O'zbekiston yoshlari uchun Cho'lponni kashf etishga va mohir rejissor mehnati orqali xolis tarix sahnasini tomosha qilishga ko'mak bermiqda.

Maqola davomida mutolaachi davr va faktlarni kuchli his qiladi. Chunki Ozod Sharafiddinov sud zalida ayblanuvchini oqlagan advokatdek aniq dalillarni keltiradi. Chuqur muhokamalar olib boradi. Muallif qo'llagan kinoya, metafora va undovchi jumlar maqolaning uslubiy ta'sirchanligini oshiradi. Masalan, muallifning "Cho'lpon o'rtoq "el" va "xalq" so'zlarini qancha ko'p yozsa ham, u xalq shoiri emas, deb yozgan edilar" degan jumlasida o'sha davr tanqidchilari fikrining kinoyasi namoyon bo'ladi. "Cho'lponni anglash- Vatanni, ko'hna Turkistonimizni Cho'lpon ko'zi bilan ko'rib, Cho'lpon yuragi bilan seva bilmoqdir" deb yozganida esa "Cho'lpon ko'zi", "Cho'lpon yuragi" ramziy obraz sifatida ishlatilgan. Shuningdek, "Nahotki bizning xalqimiz o'z oldidan oqqan suvning qadriga yetmaydigan bu qadar noshukr xalq? Nahotki bizning odamlarimiz go'zallik qarshisida shunchalar so'qir va kar..." (Sharofiddinov.1994) kabi alamli savollar bilan yuzlanadi o'qirmanlarga.

Ma'lumki, Abdulla Qodiriy Cho'lponning "Tong sirlari" kitobiga muqaddima yozadi va bu muqaddima e'lon qilingandan 1 yil o'tar-o'tmas "Qizil O'zbekiston" gazetasida Ayn imzosi bilan Cho'lpon haqida maqola e'lon qilinadi. Ushbu maqola so'ngidagi izohda tahririyat barcha qiziqqan o'rtoqlarni bahsga taklif qilib Cho'lpon haqida munozara boshlagandi. Ozod Sharafiddinov "o'rtoqlar" so'zini kuchli kinoya

bilan qo'shtirnoqqa oladi. Shu bahsni boshlab bergan Olim Sharafiddinov Cho'lponni "eski klassizmning tor ramkasini buzib, uning ifoda yo'sinini, ommaga anglashmaydigan tilini soddalashtirib ommaga yaqin qo'yishga urinadi"(1927), deb ta'riflab Cho'lponning ijobiy sifatlarini ochadi. Ammo u sinfiylik ko'zoynagini taqishi bilan adibning she'rlaridagi ayrim misralar og'ir ayboblarga loyiq gunohdek ko'rina boshlaydi. Ozod Sharafiddinov tasvir va tashbeh qo'llash orqali bu kabi jarayonlarni o'quvchiga aniq yetkazishga erishadi.

"Sud majlislari atayin xalqni qo'rquvga solishga, ayniqsa, birinchi navbatda shakkok ziyolilarni tiyib qo'yishga qaratilgan edi. Tabiiyki bunday sharoitda Cho'lpon boshidagi bulutlar quyuqlashib qoladi – uni so'kib qarg'ashlar, "millatchi"dan olib "sinfiy dushman"ga solishlar jamoatchilik fikrini tayyorlab borib, uni qamoqqa olish uchun zamin yaratish kerak edi"(1994), deb yozadi Ozod Sharafiddinov maqolada. Cho'lponga tuhmat toshlari tinmay otilgan davrda muallif Cho'lponga vaziyat butkul ta'sir qilmadi deb aytolmasligini, zamon unga boqmaganda u zamonga boqishga majbur bo'lganini, biroq Cho'lponda bunday asarlar ko'p emasligini ham ta'kidlaydi. Bu esa muallif Cho'lponni faqat oqlabgina qolmay vaziyatni xolis baholaganining yaqqol isbotidir. Ammo "tuzukroq yozuvchilar birin-ketin o'z-o'zidan g'oyib bo'layotgan va "oq kaltak kompaniyalari" davom etayotgan tahlikali zamonda ham Cho'lpon samarali ijod qiladi. Bu uning temir irodasi va nihoyatda katta qudratga ega iste'dodining yaqqol isboti edi. Muallif maqola davomida ta'sirli tashbehlar va qo'shtirnoqqa olingan kinoyalardan foydalanar ekan, kishida butun davr, siyosat va "o'rtoqlar", "manqurt" adabiyotshunoslar, soxta tanqidchilar haqida to'la tasavvur paydo bo'ladi. Maqolada qo'llangan nutq ohangi samimiy: muallif faqatgina quruq ilmiy tahlil yoki tanqid qilmaydi, balki qalbdan yozadi. Shuningdek, adib Cho'lpon siymosining haqqoniy ilmiy tahlilini publitsistik da'vat bilan uyg'unlashtirarkan, vatanparvar ohang darrov seziladi. Maqolaning janr-xususiyatlari publitsistik, tahliliy va adabiy-tanqidiy belgilar uyg'unligida namoyon bo'ladi. Maqola-

**Cho'lponning
she'rlaridagi ayrim
misralar og'ir
aybovlarga loyiq
gunohdek ko'rina
boshlaydi**

**O'rni kelganda
Cho'lponning
o'zini ham tanqid ostiga
olish maqolaning o'ziga
xos jihatidir**

ЧУЛПОН
ЯНА ОЛДИМ
СОЗИМНИ
КЕЧА ВА КУНДУЗ
РОМАН
ЁРКИНОЙ
ПЬЕСА
ШЕЪРЛАР

Тошкент
Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1991

ning kirish qismi muallifning noodatiy adabiy-badiiy fikrlari bilan boshlanadi. Ya'ni kirish qismini Ozod Sharafiddinov ijodkorlar ijodiy yuksakligi va bu yuksaklikka yetgan insongina ijodkorlar chin haqiqatlarini anglay olishini tasvirlashga, Cho'lpon siymosi haqida umumiy ma'lumotlar berishga bag'ishlaydi. Shundan so'nggina davriy ketma-ketlikda turli ma'lumotlar dalillar va adabiyotshunos tanqidchililar fikrlarini keltiradi. O'sha davr matbuotlarida e'lon qilingan tanqidiy maqolalar, ta'riflar va uydirma ayblovlardan parchalar taqdim etishi maqolani yana-da boyitib, fikrlarni asosli

isbotlaydi. Maqolada Cho'lponning "Bu o'lkaning ko'klami", "Bahorni sog'indim", "Kuzak" kabi she'rlari tahlil qilinadi. "Cho'lponni anglash" maqolasining har qaysi zamon yoshlari uchun tarbiyaviy-axloqiy va ruhiy, mafkuraviy ta'siri nihoyatda kuchli. Chunki u birgina shaxs hayotidan ko'ra ko'proq masalalarni yoritadi. Shaxsni adolatli va haqparvar bo'lishga, fikr va milliy erkinlikka intilib ibratli hayot kechirishga undaydi. Noyob adabiy va tarixiy ma'lumotlarni shunchaki taqdim etibgina qolmay, ishonchli dalillar va misollar bilan mustahkamlaydi. Bugun biz yuzlashib turgan axborot tirbandligi davrida bu maqola soxtaliklardan holi ma'lumotlar va pokiza hislarni ulashib yoshlarni tafakkurga, ilm olish va izlanishga, tarixdan xulosalar chiqarib fikr va ijod erkinligini qadrlashga undashi shubhasiz.

Maqola yakuniga yetarkan Ozod Sharafiddinovning ijodi, uning o'ziga xos tanqidi-yu tahlili, uslubining xolisligi, Cho'lpon siymosining esa takrorlanmas qudrati haqida ijobiy xulosalar paydo bo'ladi. Unda e'tibor qaratilgan Cho'lpon hayoti va ijodi, siyosiy davr, adabiy tanqidchilikdagi muammo va kamchiliklar haqida qimmatli tahlillar va oqilona qarashlar maqolaning ilmiy va ijtimoiy qiymatini oshirishga katta xizmat qiladi. Xo'sh, bu maqola boshqa manbaalardan nimasi bilan farqlanadi? Axir Cho'lpon ijodiga juda ko'plab asarlar, maqolalar baxshida etilmadimi? Shoir ijodi ko'p bor o'rganilmadi? Garchi ko'plab insonlar Cho'lpon ijodiga qiziqish bildirib, she'rlarini o'qib yod olishgan bo'lsa-da, uning yirikroq asarlari nashr qilinish jarayonida ko'rinmas qarshiliklarga uchrardi. Ba'zida esa kichik "tasodifiy ma'lumotlar" mahalliy matbuot sahifalarida behosdan ko'rinib qolardi. Ozod Sharafiddinov bu maqolaning aynan adabiy yutuqlarimiz, milliy boyligimiz kashf etilishi davrida yaratdi. Maqolada Cho'lponni anglash yo'lidagi oldingi munosabatlar hamda mustaqillik yillarida qo'yilgan ilk qadamlar haqida ham ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, muallif faqat biryozlama qarashlardan qochib, tanqaning har ikki tomoniga nazar soladi. Hatto o'rni kelganda Cho'lponning o'zini ham tanqid ostiga olishi maqolaning o'ziga xos jihatlaridan biri sanaladi. Maqola so'ngida muallif yosh ijodkorlarning ko'nglida qo'rquv yo'qligi, erkinligi va hech kimga xushomad qilishga majbur emasligini mamnun sanab o'tadi. Yosh avlodning Cho'lponni anglashda chinakam jonbozlik ko'rsatib "Cho'lpon yuksakligiga eltuvchi ko'prik" (Sharofiddinov.1994) bunyod etishiga ishonch bildiradi.

Shahnoza OCHILDIYEVA
talaba

XORIJDA O'QISH OBRO'MI?

SAVOL:

**BUGUN YOSHLAR
ORASIDA CHET
ELDA O'QISHNI
ISTOVCHILAR
SONI TOBORA
OSHIB BORMOQDA.
SIZNINGCHA, BU
YAXSHIMI YOKI
YOMON?**

Adolatxon UMMATOVA,
talaba:

– Yoshlar orasida chet elda o'qishga qiziqishning ortib borishi globallashuv bilan bog'liq. Men buni ijobiy baholayman. Chet el ta'limi intizom, mas'uliyat va mustaqillikni shakllantiradi. Shu bilan birga, o'zimizdagi ta'lim sifati ham kuchaytirilsa, yoshlar chet elga ketishni majburiyat emas, balki ongli tanlov sifatida ko'radi. Muhimi, bilim qayerda olinmasin, undan to'g'ri foydalanishdir.

Ravshanbek ZOKIROV,
talaba:

– Men chet elda o'qishni har doim ham to'g'ri deb hisoblamayman. Chunki ta'lim faqat bilim emas, balki tarbiya hamdir. Milliy qadriyatlar asosida shakllangan ta'lim yoshlarni o'zligini unutmasdan ulg'ayishiga xizmat qiladi. O'z yurtimizdagi muhit, ustozlar va qadriyatlar bizga yaqin. Shu sababli men milliy qadriyatlarga tayangan holda O'zbekistonda ta'lim olishni afzalroq deb bilaman.

Elbek BEKMIRZAYEV,
talaba:

– Bu masalaga bir tomonlama qarab bo'lmaydi. Chet elda o'qish katta imkoniyat, lekin hamma yoshlar bunga tayyor emas. Til bilmaslik, moslashuv muammosi va moliyaviy qiyinchiliklar ba'zilar uchun jiddiy to'siq bo'lishi mumkin. Shuning uchun chet elda o'qish shunchaki orzu emas, balki aniq reja va maqsad asosida qabul qilingan qaror bo'lishi kerak, deb hisoblayman.

Surayyoxon NORQULOVA,
talaba:

– Menimcha, chet elda o'qish ayrim yoshlar uchun ma'naviy va ruhiy muammolarga sabab bo'lishi mumkin. Begona muhit, boshqa madaniyat va yolg'izlik hissi inson ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada yoshlar o'zini yo'qotib qo'yishi yoki qadriyatlaridan uzoqlashishi ehtimoli bor. Shu sababli chet elda o'qish qarori shaxsning ruhiy tayyorgarligi va ichki barqarorligi inobatga olingan holda qabul qilinishi kerak.

Nilufarxon OBIDOVA,
talaba:

– Yoshlarning chet elda o'qishga intilishi yaxshi, lekin bu masalada muvozanat bo'lishi kerak. Ba'zan yoshlar faqat boshqalarga ergashib yoki moda uchun chet elga chiqishni xohlaydi. Bu esa keyinchalik qiyinchilik va pushaymonlikka olib kelishi mumkin. Agar chet elda o'qish aniq maqsad, reja va mas'uliyat bilan bo'lsa, u albatta foydali natija beradi, deb o'ylayman.

Qosimjon IKROMOV,
talaba:

– Menimcha, yoshlarning chet elda o'qishni istashi ijobiy holat. Chunki bu orqali ular zamonaviy bilim, yangi tajriba va mustaqil fikrlashni o'rganadi. Boshqa davlatlarning ta'lim tizimi bilan tanishish inson dunyoqarashini kengaytiradi. Albatta, bu jarayonda muammolar ham bo'lishi mumkin, lekin agar yoshlar olgan bilimini Vatan taraqqiyoti uchun ishlatsa, bu faqat foyda keltiradi, deb o'ylayman.

Qiziriq tumanidagi
36-maktab o'qituvchisi Hilola
XUDOYMURODOVA tayyorladi

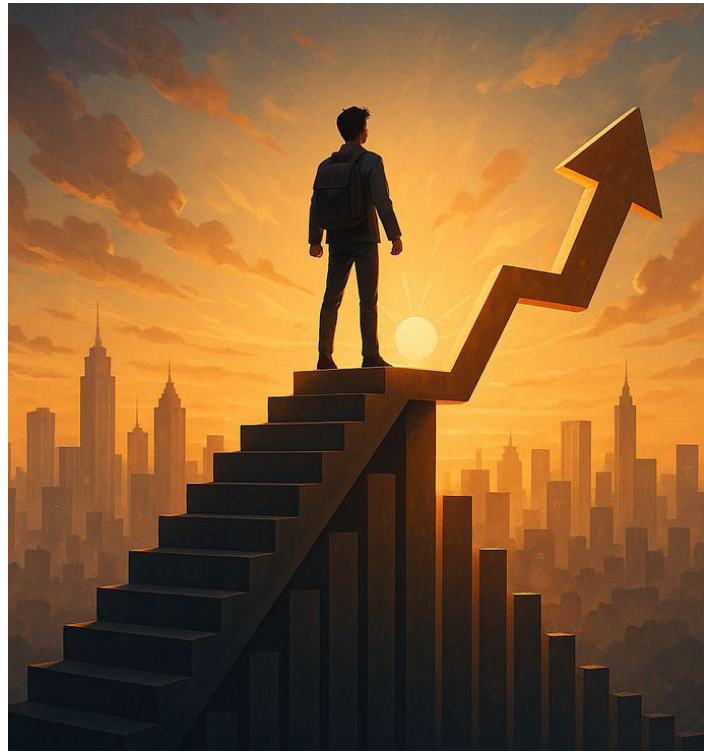

В современном мире, полном конкуренции, быстрых изменений и высоких требований, уверенность в себе становится одним из ключевых факторов успеха. Независимо от сферы деятельности — будь то образование, карьера, бизнес или личная жизнь — именно внутренняя вера в собственные силы определяет, сможет ли человек реализовать свой потенциал. Уверенность в себе не означает отсутствие сомнений или страхов, она предполагает умение действовать, несмотря на них. Это качество формируется со временем и играет решающую роль в достижении жизненных целей. Прежде всего, уверенность в себе является основой для принятия решений. Люди, которые верят в свои способности, не боятся брать на себя ответственность и делать выбор. Они понимают, что ошибки — это не признак слабости, а часть пути к развитию. Напротив, неуверенность часто приводит к постоянным сомнениям, откладыванию важных решений и страху перед неудачами. Такой внутренний барьер мешает человеку двигаться вперед и использовать предоставленные возможности. Уверенный в себе человек действует, даже если не имеет полной гарантии успеха.

Важную роль уверенность в себе играет в профессиональной сфере. Работодатели ценят сотрудников, которые способны отстаивать свое мнение, проявлять инициативу и брать на себя лидерские функции. Уверенность помогает человеку эффективно общаться с коллегами, выступать перед аудиторией и справляться со сложными задачами. Более того, уверенные люди чаще достигают карьерного роста, поскольку не боятся заявлять о своих достижениях и стремиться к новым высотам. Они воспринимают конкуренцию как стимул, а не как угрозу. В сфере образования уверенность в себе также имеет огромное значение. Студенты, которые верят в свои возможности, активнее участвуют в учебном процессе, задают вопросы, выражают собственное мнение и не боятся сложных заданий. Такая позиция способствует более глубокому усвоению знаний и развитию критического мышления. В то же время неуверенность может привести к страху ошибок, пассивности и заниженной самооценке, что отрицательно сказывается на

учебных результатах. Уверенность помогает учащимся воспринимать обучение как путь роста, а не как источник стресса. Не менее важна уверенность в себе и в личной жизни. Она позволяет строить здоровые отношения, основанные на взаимном уважении и понимании. Уверенный человек знает свою ценность, умеет устанавливать личные границы и не зависит полностью от мнения окружающих. Это помогает избегать токсичных отношений и принимать осознанные решения. Кроме того, уверенность способствует эмоциональной устойчивости, что особенно важно в сложных жизненных ситуациях.

Стоит отметить, что уверенность в себе не является врожденным качеством. Она формируется под влиянием воспитания, жизненного опыта и внутренней работы над собой. Одним из главных источников уверенности являются достижения, даже самые небольшие. Каждый успех укрепляет веру в собственные силы, создавая позитивный внутренний настрой. Поддержка со стороны семьи, друзей и наставников также играет

значительную роль в формировании уверенности, особенно в юном возрасте. Однако важно отличать уверенность от самоуверенности. Настоящая уверенность основана на реалистичной оценке своих возможностей и готовности учиться. Самоуверенность же часто сопровождается игнорированием ошибок и отказом от самосовершенствования. Уверенный в себе человек открыт к критике и воспринимает ее как возможность для роста. Он осознает, что развитие — это непрерывный процесс, требующий усилий и терпения. Развитие уверенности в себе требует осознанной работы. К важным шагам относятся постановка четких целей, развитие навыков, положительный внутренний диалог и умение принимать себя. Регулярная рефлексия помогает понять свои сильные стороны и зоны роста. Также полезно выходить из зоны комфорта, так как именно в новых и непривычных ситуациях формируется устойчивость и вера в собственные возможности.

В заключение можно сказать, что уверенность в себе является неотъемлемым элементом успеха. Она помогает человеку принимать решения, преодолевать трудности, развиваться и достигать поставленных целей. Уверенность не гарантирует отсутствия проблем, но дает силы справиться с ними и двигаться вперед. В мире, где успех часто зависит не только от знаний, но и от внутреннего состояния личности, уверенность в себе становится настоящим ключом к полноценной и успешной жизни.

Захриддин НАСРИДДИНОВ

MASHAQQATLAR

MUVAQQATDIR!

Inson hayotida qiyinchiliklar ko'pincha sinov sifatida qaraladi. Ammo ular ba'zan insonning ma'naviy kamolotiga xizmat qiladigan eng muhim omilga aylanadi. Mening bolaligim ham oson kechmagan. O'tish yillari, yetishmovchiliklar ham o'ziga yarasha edi. Uyimizda ro'zg'or tashvishlari, yetishmovchilik va og'ir mehnat kundalik hayotimizning ajralmas bir qismi edi. Kam ta'minlangan oilada ulg'aygan bo'lsam-da, bir narsani hech qachon yo'qotmadik — ahillikni. Aynan o'sha qiyin yillar meni hayotga tayyorladi, chiniqtirdi va mustahkamladi. Oilamizda barchamiz — akam, opam, ota-onam — bir-birimizga suyanib yashardik. Yoshligim og'ir mehnat bilan o'tdi. Dadam juda qattiqqo'l inson edilar. U kishining tarbiyasi mehrdan ko'ra talab va intizomga asoslangan edi. O'sha paytlarda bu menga adolatsizdek tuyulgan bo'lishi mumkin. Ammo bugun anglaymanki, aynan o'sha mashaqqatlar meni sabrli, bardoshli va mehnatsevar inson qilib tarbiyalagan. Ota-onam og'ir mehnat evaziga bizni voyaga yetkazib, halol yashashni o'rgatishdi. Shu bois yoshligimdan mashaqqatdan qochmaslikni, har bir yutuq ortida mehnat va sabr borligini anglab ulg'aydim.

Men purviqor Boysun tog'lari bag'rida dunyoga kelganman — qadim afsonalar va sobitlik nafasi singgan zamin farzandiman. Bu tuproq menga g'urur, sabr va matonatni meros qoldirgan. Ammo taqdir yo'llari meni katta hayot sari yetaklab, hayotimning eng muhim sahifalarini Toshkent shahrida yozishga undadi. Toshkent men uchun shunchaki shahar emas — u mening ikkinchi maktabim, ikkinchi tarbiyachim bo'ldi. U menga bilim berdi, dunyoqarashimni kengaytirdi, sinovlari bilan pishitdi. Shu ko'chalar, shu muhit meni ulg'aytirdi, hayot mas'uliyatini his etishni o'rgatdi va asta-sekin o'z yo'lini anglagan, ertangi kuniga ishonch bilan qaray oladigan inson sifatida shakllantirdi. Bugun men o'zimda Boysun tog'larining sobitligi bilan Toshkentning jo'shqinligini birlashtirganman. Shu uyg'unlik hayot yo'limning eng katta boyligi, ichki quvvatimning manbaidir.

Bolalik xotiralarimni varaqlasam, juda sho'x va beg'ubor davrlar ko'z o'ngimda jonlanadi. Xalqimizda "bola bo'lsang — sho'x bo'l" degan gap bejiz aytilmagan, biz ham aynan shunday erkin va quvnoq ulg'ayganmiz. Sho'xligimga qaramay, ertak kitoblar o'qishni, televizor tomosha qilishni, do'stlarim bilan ko'chada to'p tepib, bolalikka xos shodon kunlarni o'tkazishni juda yaxshi ko'rardim. Yoshligimda meni eng ko'p o'ziga rom etgan jihat — televizordagi rang-barang tasvirlar edi. Ekran ortida qanday jarayonlar bo'lishi, tasvirlar qanday yaratilishi, kamera va texnika sir-asrorlari qalbmida cheksiz qiziqish uyg'otardi. Bu qiziqish vaqt o'tib oddiy havasdan aniq maqsadga aylana boshladi. Albatta, barcha bolalar singari, do'stlarim bilan mahallada to'p tepib, beg'am kunlarni o'tkazgan davrlarim ham bo'lgan. Shu bilan birga, mahallamizda har shanba o'tkaziladigan tozalik tadbirlarida ham do'stlarim bilan birga faol ishtirok etardik. Bu jarayonlar bizga jamoaviylik, mas'uliyat va birdamlik tuyg'ularini singdirgan. Maktabni tamomlagach, bolaligimdan qiziqib kelganim shu soha bo'yicha kolleja hujjat topshirdim. Orzularimga sodiq qolib, yoshligimda havas qilgan kasb egasiga aylanish yo'lini tanladim. Bugun esa o'sha bolalik qiziqishi hayotimdagi eng muhim yo'nalishga aylanganini faxr bilan ayta olaman.

Vaqt o'tdi...
Men ulg'aydim...
Orzularim ham ulg'aydi...

Yillar o'tishi bilan hayotning katta yo'liga kirdim va oldimga qo'ygan maqsadlarim sari dadil safarga otlandim. Bu yo'l faqat manzillar almashinuvi emas, balki ichki kamolot, o'zlikni anglash va imtihonlar yo'li edi. Qarshimda yangi muhitlar, notanish yuzlar, kutilmagan vaziyatlar turardi. Ammo qalbmida Allohga bo'lgan ishonch har doim mustahkam tayanch bo'lib, har bir qadamimga ma'no va ishonch baxsh etib bordi. Taqdir meni tarix, e'tiqod va madaniyat uyg'unlashgan muazzam shahar — Istanbulga yetakladi. Bu shaharni ilk bor ko'rganimdayoq o'zimni go'yo tirik tarix sahifalarida kezib yurgandek his qildim. Uning osmon bilan tutashgandek tuyulgan minoralari, to'lqinlari asrlar hikoyasini so'zlaydigan dengizi, sokin, ammo ma'noli ko'chalari qalbmida chuqur taassurot qoldirdi. Istanbul menga nafaqat tashqi go'zalligi, balki ichki ruhi bilan ham ta'sir qildi.

Albatta, har bir go'zal manzilda bo'lgani kabi bu shaharning ham o'ziga xos sinovlari bor edi. Xalqimizda "Har yerni qilma orzu, har yerda bor tosh-u tarozi", degan hikmat bejiz aytilmagan. Musofirlik, mas'uliyat, sog'inch va hayotiy murakkabliklar meni ham chetlab o'tmadi. Biroq aynan shu sinovlar orqali men o'zimni yana-da chuqurroq angladim, sabr va shukrning asl qadrini his qildim. Shu jarayonda yangi do'stlar topdim, yangi bilimlar egalladim va dunyoqarashim kengaydi.

Ana shunday sinovli, ammo ma'noli kunlarning birida hayotimdagi eng muhim o'zgarish yuz berdi. Men dinimga boshqacha nigoh bilan qaray boshladim, e'tiqodimning mohiyatini qalban angladim. Iymon endi faqat tushuncha emas, balki hayot tarziga aylandi. Musofirlik menga nafaqat sabrni, balki Yaratuvchiga yaqinlashishni, o'zini tanishni va ichki sukunatni o'rgatdi. Shu paytda "Musofir bo'lmaguncha musulmon bo'lmaysan", degan hikmatning mazmunini hayot tarzimi orqali his etdim. Bugun orqaga nazar tashlab ayta olamanki, Boysun va Toshkent men uchun qanchalik muhim va muqaddas maskanlar bo'lsa, Istanbul ham shular qatoridan o'rin olgan. Chunki bu shahar menga dinimning haqiqiy mazmunini anglatdi, qalbmni uyg'otdi va e'tiqodimni mustahkamladi. Boysun menga ildizlarimni, Toshkent hayot maktabini bergan bo'lsa, Istanbul ruhiy yetuklik sari eshik ochdi. Shu tariqa hayotimdagi har bir manzil o'z vazifasini ado etdi. Ularning barchasi meni bugungi inson qilib shakllantirdi. Va men ishonamanki, insonni buyuk qiladigan narsa faqat manzil emas, balki o'sha manzilda topilgan ma'no, saboq va e'tiqoddir. Bugun bolaligimdagi ocharchilik va yo'qchilikni eslasam, undan uyalmayman. Aksincha, o'sha qiyinchiliklar uchun minnatdorman. Chunki:

Ochlik meni sabrga o'rgatdi.

Kam ta'minlanganlik meni shukr qilishga o'rgatdi.

Mehnat meni kuchli qildi.

Safar meni haqiqiy hayot sari boshladi.

Din esa meni insonparvarlikka yetakladi.

Hayotim davomida anglagan bir haqiqatim bor: qiyinchilik — Allohning sinovlarida yashiringan barakadir. Inson bu sinovlar qarshisida to'xtab qolmay, harakat qilsa, izlansa, albatta o'sha barakani topadi. Men topdim, deb o'ylayman va shu izlanish yo'lida sobitqadamlik bilan davom etmoqdaman. Bugun orqaga nazar tashlab shuni ayta olamanki, yoshligimdagi qiyinchiliklar mening eng katta boyligim bo'lgan. Chunki ular meni mustahkam irodali, sabr-bardoshli, hayotning achchiq-chugugini ko'rgan, mehnatning qadrini biladigan inson qilib voyaga yetkazdi. Hayotimning har bir kuni uchun shukr qilaman, chunki har bir tong menga yangi imkoniyatlar, yangi sinovlar va yangi saboqlar olib keladi. Har bir nafas — bu Allohning in'omidir, har bir qaror va qadam esa menga o'sish va kamolotga yo'l ko'rsatadi. Shukr qilish qalbimni poklaydi, ruhimni mustahkamlaydi va hayotimga ma'no bag'ishlaydi. Bugungi kunda men Termiz iqtisodiyot va servis universitetida psixologiya yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan 4-bosqich talabasi. 2022-yil 13-sentabrda nodavlat oliy ta'lim muassasasi sifatida tashkil etilgan. Ushbu universitet Surxondaryo viloyati Termiz shahrida joylashgan bo'lib, qisqa vaqt ichida zamonaviy ta'lim maskaniga aylanishga ulgurdi. Bu yerda talabalarga nafaqat

bilim, balki mustaqil fikrlash, kasbiy yetuklik va shaxsiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan muhit yaratilgan. Zamonaviy o'quv sharoitlari, professional ta'lim va tajribali ustozlar saboqlari meni kelajak kasbim sari ishonch bilan yetaklamoqda. Ushbu universitet hayotimda faqat bilim bergan maskan emas, balki taqdirimni o'zgartirgan muhim manzil bo'ldi. Aynan shu dargohda sodir bo'lgan tasodifiy uchrashuv vaqt o'tib hayotimdagi eng to'g'ri tanlovga aylandi, oila qurdim, hayotimda yangi, mazmunli bosqich boshlandi. Universitet muhiti, qadriyatlar va yetuk fikrlash menga nafaqat kasbimni, balki o'z baxtimni topishga yordam berdi.

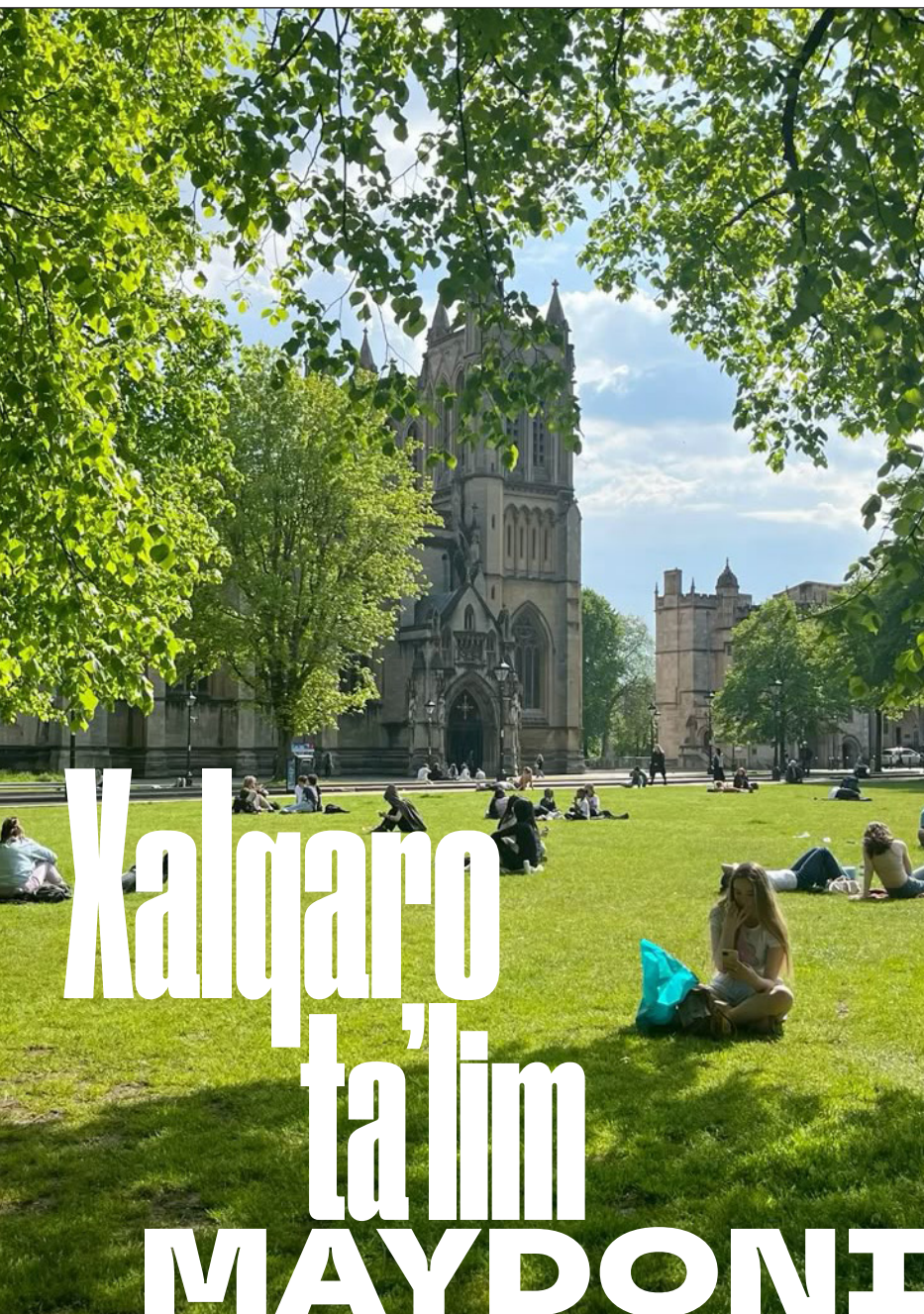
Hozirda biz baxtli yashayapmiz, chunki bu baxt ilm, tushunish va muhabbat asosida qurilgan. Men uchun Termiz iqtisodiyot va servis universiteti — bilim bilan birga oila va baxtga eltgan muqaddas dargohdir. Shu bilan birga, O'zbekiston Milliy teleradio-kompaniyasida chiroq ustasi va operator lavozimida faoliyat yuritaman. Ushbu kasb menga juda yoqadi, chunki ishimiz nihoyatda qiziqarli, sermazmun va kutilmagan voqealarga boy. Faoliyatimiz davomida turli hududlarga safar qilamiz, turli sohadagi insonlar bilan muloqotda bo'lamiz hamda rang-barang, o'ziga xos tasvirga olish jarayonlarida ishtirok etamiz. Menga bu ishning eng yoqadigan jihatlaridan biri — xizmat safari davomida turli tarixiy va madaniy maskanlarga borish imkoniyatidir. U yerlarda yashovchi odamlar juda samimiy, ochiqko'ngil va mehmondo'st bo'lib, har bir safar menga yangi taassurotlar, unutilmas xotiralar va bebaho tajriba beradi. Bu kasb nafaqat ijodiy o'sishimga, balki dunyoqarashimning kengay-

ishiga ham katta hissa qo'shmoqda. Kelajakdagi maqsadlarim haqida so'z borganda, buyuk faylasuf Konfutsiyning quyidagi hikmati yodimga tushadi: "Agar siz o'zingiz sevgan kasb bilan shug'ullansangiz, hayotingiz davomida bir kun ham ishlamaysiz". Aynan shu fikr meni doimiy izlanishga, o'z ustimda ishlashga va tanlagan yo'limga sadoqat bilan qarashga undaydi. Chunki chin dildan sevib bajarilgan ish nafaqat muvaffaqiyat, balki ichki xotirjamlik va ma'naviy qoniqish manbaidir. Shu e'tiqodga tayangan holda, o'zim sevgan sohada yaxshi mutaxassis bo'lib yetishishni, bilim va tajribam orqali jamiyat rivojiga munosib hissa qo'shishni oldimga maqsad qilib qo'yganman.

Nazarimda, haqiqiy yutuq faqat shaxsiy manfaat bilan emas, balki atrofda qilargalarga foyda keltirish orqali mazmun kasb etadi. Shu yo'lda intilish, sabr va halol mehnat eng ishonchli hamrohlarimdir. Hayotimdagi shiorim esa barcha qadamlarimga yo'nalish berib keladi: "Mehr-muhabbat bilan yuksalish tomon yugur — shunda dunyo ortingdan ergashur." Bu shior menga har qanday sharoitda insoniylikni yo'qotmaslikni, orzular sari shoshilmasdan, ammo qat'iyat bilan harakat qilishni eslatadi. Xulosa qilib aytganda, men uchun kelajak — bu tasodif emas, balki ongli tanlov, tinimsiz mehnat va ezgu niyatlar mahsulidir. Agar inson o'z orzusiga ishonsa, uni halollik va mehr bilan sug'orsa, u ikki dunyo saodatiga ham erishishi shubhasizdir.

Horun SAID

Bugungi globallashuv davrida ta'lim faqat milliy chegaralar bilan cheklanib qolmayapti. Yoshlar bilim olish, kasbiy malaka oshirish va xalqaro tajriba to'plash maqsadida tobora ko'proq xorijiy davlatlarni tanlamoqda. Xalqaro diplomga ega bo'lish, xorijiy tillarni mukammal egallash, rivojlangan ta'lim tizimi va zamonaviy infratuzilmadan foydalanish bugungi kunda har bir talabaning orzusiga aylangan. Shu sababli "qaysi davlatda o'qish qulay, sifatli va istiqbolli?" degan savol dolzarbligicha qolmoqda. Quyida dunyoda ta'lim olish uchun eng qulay hisoblangan mamlakatlar, ularning afzalliklari va nega aynan shu davlatlar ko'pchilik tomonidan tanlanayotgani batafsil yoritiladi.

Germaniya

Avvalo, Germaniya ta'lim sifati va imkoniyatlari bilan dunyoda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Davlat universitetlarida o'qish to'lovining deyarli bepul ekani bu mamlakat ta'limining eng katta ustunligidir. Xorijiy talabalar uchun ham Germaniya oliy ta'limi ochiq va teng sharoitlar asosida tashkil etilgan. Muhandislik, texnologiya, tibbiyot, IT va tabiiy fanlar bo'yicha Germaniya universitetlari jahonda yuqori nufuzga ega. Ta'lim jarayonining amaliyotga yo'naltirilgani, sanoat korxonalari bilan yaqin hamkorlikda olib borilishi bitiruvchilarning ish bilan ta'minlanish imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi. Bundan tashqari, talabalar o'qish davomida ishlash huquqiga ega bo'lib, bu ularning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashga yordam beradi. Germaniya jamiyatidagi tartib-intizom, xavfsizlik va barqarorlik ham bu davlatni ta'lim uchun jozibador qiluvchi omillardan biridir.

Kanada

Kanada so'nggi yillarda xorijiy talabalar uchun eng qulay va ochiq mamlakatlardan biriga aylandi. Kanada ta'lim tizimi yuqori sifat, zamonaviy o'quv dasturlari va innovatsion yondashuvlar bilan ajralib turadi. Eng muhim jihatlardan biri o'qishni tugatgandan so'ng mamlakatda qolib ishlash va doimiy yashash huquqini olish imkoniyatining mavjudligidir. Kanada ko'p millatli va bag'rikeng jamiyatga ega bo'lib, xorijlik talabalar bu yerda o'zlarini erkin va xavfsiz his qilishadi. Ingliz va fransuz tillarida ta'lim olish imkoniyati til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun katta afzallik yaratadi. Ta'lim sifati, hayot darajasi va ijtimoiy himoya tizimi uyg'unlashgan Kanada ko'plab yoshlar uchun ideal tanlov bo'lib qolmoqda.

Turkiya

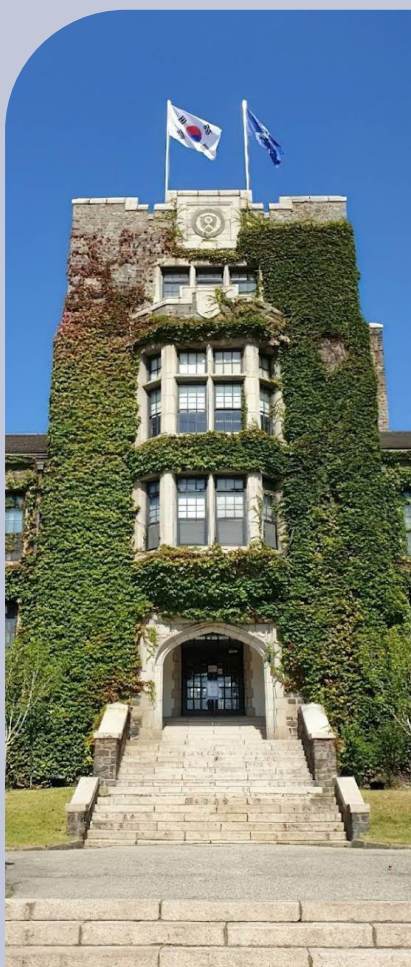
Turkiya ta'lim va madaniyat uyg'unligi bilan ajralib turadigan mamlakatlardan biridir. So'nggi yillarda Turkiya hukumati xorijiy talabalarni jalb etish uchun keng ko'lamli stipendiya dasturlarini yo'lga qo'ydi. Turkiya universitetlari zamonaviy kampuslar, kuchli akademik baza va xalqaro hamkorlik bilan ajralib turadi. Eng muhim jihat til va madaniy yaqinlikdir. O'zbek talabalar uchun turk tilini o'rganish nisbatan oson bo'lib, bu ta'lim jarayoniga tez moslashishga yordam beradi. Tibbiyot, muhandislik, arxitektura va ijtimoiy fanlar bo'yicha Turkiya universitetlari mintaqada yetakchi hisoblanadi. Hayot xarajatlarining nisbatan arzonligi ham bu davlatni o'qish uchun qulay qiladi.

Polsha

Yevropaning yana bir muhim ta'lim markazi — Polsha. Polsha xorijiy talabalar orasida nisbatan arzon o'qish va yashash xarajatlari bilan mashhur. Shu bilan birga, bu mamlakatdagi universitetlar Yevropa ta'lim standartlariga to'liq mos keladi. Polshada beriladigan diplomlar Yevropa Ittifoqining barcha davlatlarida tan olinadi. Ingliz tilida o'qitiladigan dasturlar sonining ko'pligi, talabalarga qulay viza jarayonlari va madaniy jihatdan yaqin muhit Polshani Markaziy Osiyo yoshlari uchun ayniqsa qulay qiladi. Talabalar nafaqat sifatli ta'lim, balki Yevropa bo'ylab erkin sayohat qilish imkoniyatiga ham ega bo'lishadi.

Janubiy Koreya

Osiyo qit'asida ta'lim olish uchun eng jozibador mamlakatlardan biri — Janubiy Koreya. Texnologiya va innovatsiyalar markazi bo'lgan bu davlat ta'lim sohasiga katta e'tibor qaratadi. Koreya universitetlari yuqori texnologiyali infratuzilma, kuchli ilmiy tadqiqotlar va xalqaro dasturlar bilan tanilgan. Davlat va universitetlar tomonidan taqdim etiladigan stipendiyalar xorijiy talabalar sonining oshishiga sabab bo'lmoqda. Janubiy Koreyada o'qish nafaqat akademik bilim, balki intizom, mehnatsevarlik va zamonaviy ish madaniyatini o'rganish imkonini beradi. Bu esa bitiruvchilarning global mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi.

Malayziya

Malayziya ham xorijiy talabalar uchun tez rivojlanayotgan ta'lim markaziga aylangan. Ingliz tili asosiy o'qitish tillaridan biri bo'lgani sababli talabalar til muammosiga duch kelmaydi. Malayziyada ko'plab xalqaro universitetlarning filiallari faoliyat yuritadi, bu esa Yevropa yoki Amerika diplomini Osiyoda turib olish imkonini beradi. Yashash va o'qish xarajatlarining arzonligi, iqlimning qulayligi va madaniy xilma-xillik Malayziyani ta'lim uchun jozibador mamlakatga aylantiradi. Ayniqsa biznes, IT va muhandislik yo'nalishlari bo'yicha bu davlat tobora ommalashib bormoqda.

Buyuk Britaniya

Buyuk Britaniya esa dunyo miqyosida eng nufuzli ta'lim tizimiga ega mamlakatlardan biridir. Oksford, Kembrij, London kabi universitetlar asrlar davomida ilm-fan markazi bo'lib kelmoqda. Britaniya ta'limining asosiy afzalligi qisqa muddatda chuqur bilim berilishidadir. Bakalavr va magistratura dasturlarining ixchamligi talabalar uchun vaqt va resurslarni tejaydi. Shuningdek, ingliz tilining ona tili sifatida o'rganilishi bitiruvchilarning xalqaro maydondagi imkoniyatlarini kengaytiradi. Garchi o'qish xarajatlari yuqori bo'lsa-da, ta'lim sifati va diplom nufuzi bu sarmoyani oqlaydi.

Bobur RUSTAMOV tayyorladi

DILNOZA JABBOROVA:

“Yuragingga olgum qamalib...”

Qidiruv

Vaqt tulpori chiqqan kurashga,
Meni ortib uloq chopadi.
Yuragimga keldi tunashga,
Armonlarning tanish chopari.

Men — xayolga g'arq bo'lgan kema,
Najot deya izlaganim shu:
Quyosh bilan birga botgan va
Tongda qaytib kelmagan orzu.

Izlamlarda qurigan, nursiz,
Ko'zlarimni bog'lagan ro'yo.
U yo'qotib qo'ygan o'zimning,
Kaftlariga berkinganmi yo?

Yillar yutib borar dilimni,
Dilsiz dunyo, tuyg'ular oniy.
Qismat chizgan umr yo'limda,
Yo'qotilgan hayot mezoni.

Arosatda hamon daydi ruh,
Yuragimda hissiy tanazzul.
Qidiruvda hanuz men bilan
Berkinmashoq o'ynagan orzu...

Dilnoza Jabborova - 2007-yilda Sirdaryo viloyati Boyovut tumanida tug'ilgan. Hozirda O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universitetining 1-bosqich talabasi. Respublika ijodkorlarining an'anaviy Zomin seminari ishtirokchisi.

Tundalik

Olam quyosh bilan xayrlashar on-
Daydi xayollarim uyg'onar chog'i.
Hislarim ufqqa qorishar chunon,
Dilga yulduzlarning shu'lasini yog'ib.

Qalbim sahnasida namoyon yana.
Yurakka quvonchlar chizgan kamalak,
Qayg'u yomg'iridan izladik pana,
Baxtning sochlarida uchdik halinchak.

O'sha hikoyani yozaman hanuz,
Unutib yashamoq – sening aqidang.
Ko'nglimning uyiga oralagan kuz,
Sen ash'or aytasan ko'klam haqida.

Xayol kitobimga bosilgan muhr –
Rango-rang onlardan qolgan esdalik.
Butun xotirotlar yashovchi manzil –
Tuyg'ular to'kilgan tanish tundalik.

Ona

Izladim qiymati ulug' kalima,
Topmadim ismingdan buyukroq, ona.
Qoraygan umrimning nishonalari —
Sochingni bezagan har bir oq, ona.

Mo'yqalam tutqazdi qo'limga qismat,
Yuzingga chizgan men ajin yo'llarni.
Yurak bilan tutay, ilohiy xilqat,
Menga dunyolarni tutgan qo'llarni.

Gunohim ortgancha ketib boryapman,
Jannat izlaringga jonimni to'shab.
Gardimni, dardimni to'kib boryapman,
Mehringa mehrimni, ishqimni qo'sha.

Umrimga tikildi necha bahoring,
Ko'zingda ummonlar ko'zlarim ochdi.
Inju yoshlaringni to'kmagin, ona,
Baxtli lahzalarga etgaymiz sochqi.

Tunda tuyg'ulardan keldi qoraxat,
Tugadi aql va qalb olishuvi.
Bedarak yo'qoldi dildan halovat,
Umrinni boy berdim saroblar quvib.

Sharqdan najot kutib sarg'ayadi dil,
Hissiz qo'llaringda hislar berar jon.
Men o'z ishonchimni aybga buyurdim,
Sening yolg'onlarning begunoh, ishon.

Tong otgach xotirga oralasa nur,
Xatolar ichidan yurma axtarib.
Hali ko'ngillarning uchrashmog'i bor,
Hali oldindadir ishqning mahshari.

Muhabbat

Yulduzlarga termulaman jim,
Yuraginga qo'ndi muhabbat.
Nigohlarda cho'kdi hayotim,
Ko'zlarimda undi muhabbat.

Tomirimda ildiz otadi,
Yog'du bilan sanchilgan urug'.
Hushim ko'kka uchib ketadi,
Majnuna dil, unvonning qulluq.

Baxtdan quvg'in qilindi ko'ngil,
Tiriklikdan yiroq mutlaqo.
Sukunatga ketganmiz singib,
Sen jimman, men jimman, ishq – soqov.

Qorishadi ruhim ufqqa,
Koinotni quchar qanotim.
Hayotimga qo'yildi nuqta
Va boshlandi yangi hayotim.

Otash bo'lib yonaman go'yo,
Ko'zdan zardob oqqan mahali.
Mayli, meni oq qilsa dunyo,
Yuragingga olgum qamalib.

Muallimlikka

YETAKLAGAN ASAR

Har bir inson hayot yo'lida bir buri-lish nuqtasiga duch keladi. Bu ba'zan bir inson uchra shu vi, ba'zan esa kitob yoki kinofilm shaklida bo'lishi mumkin. Inson qalbida o'chmas iz qoldirib, uni yangi yo'nalishga boshlay oladigan asarlar ba'zan so'zlardan ko'ra chuqurroq ta'sir qiladi. Men uchun ana shunday ilhom manbai bo'lgan asar – Rashod Nuri Guntekinning “Choliqushi” romani edi. Yozuvchining eng mashhur asari hisoblangan ushbu roman 1922-yilda “Vaqt” gazetasida bo'lim-bo'lim e'lon qilina boshlangan. Asar birinchi marta 1923-yilda kitob holida chop etilgan. Yozuvchining o'zgartirishlaridan keyin 1937-yilda “Choliqushi” romani mukammal holga keltirilgan.

“Choliqushi” shunchaki bir ishqiy roman emas ema!

Bu asar mening nafaqat kitobga, balki insoniylik, fidoyilik, muhabbat va haqiqat sari intilishga bo'lgan qarashlarimni ham o'zgartirdi. “Choliqushi” ishqiy mavzuda yozilgan asar bo'lishi bilan birgalikda o'sha davrning muammolariga mohirona tanqidiy yondasha olgan, ijtimoiy hayot va tarix haqida lokal bilimlar olish mumkinligi sifatida ham muhim bo'lib, Turkiyada yangi va modern davrning boshlanishini ifodalagan asar sifatida ham qimmatli hisoblanadi. Romanning oxirgi bo'limidan tashqari to'rt qismi bosh qahramon Feridening xotira daftari sifatida uning tili-dan hikoya qilinadi va ikki yarim yoshidan boshlab yigirma besh yoshiga yetguncha, muhabbati Kamronga erishguncha bo'lgan voqealarni o'z ichiga oladi. Beshinchi qismda esa Feride va Kamronning topishishi hikoya qilinadi.

Muallimlik yosh avlodning ruhiga mehr va g'ayrat singdirishdir

Romanning asosiy mavzusi muhabbatdir. Feride uzoq vaqt mobaynida sevgisini tan olmasdan, Kamrondan nafratlanishini aytsa-da, maktabda o'qib yurgan paytlarida ham, Onado'luda ish izlab sargardon kezgan paytlarida ham Kamronni qattiq sevishda davom etadi. Feridening uzoq vaqt muhabbatidan ayro qolishiga sabab sevish va sevdinirishni yetarlicha bilmasligidir. G'ururi va sevgisi orasida muntazam kurashni to'xtatolmagan Feride uzoq yil g'ururining sevgisi ustidan qozongan g'alabasidan azoblanib yashaydi. Onado'luda kechgan yillari uni batamom o'zgartiradi.

Xotira daftarining oxirgi sahifalarida Feride yillar davomida hatto o'zidan ham yashirishga urinib kelgan sevgisini nihoyat tan oladi. "Ha, nega endi aldashim kerak? Butun nafratimdan, isyonlarimdan, butun o'sha bo'lib o'tgan noxushliklardan qat'i nazar, men sening bir parchang edim".

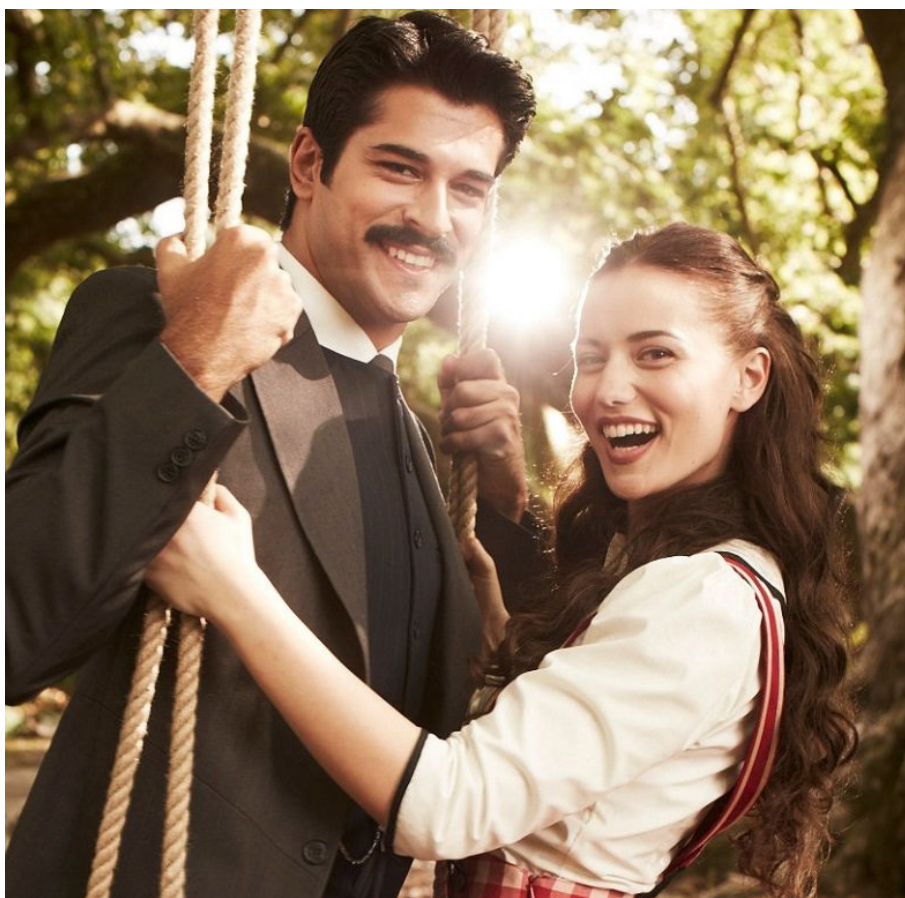
Asarning bosh qahramoni Feride – ilm yo'lida barcha sinovlarga bardosh berib, muallimlikni hayotining mazmuni sifatida qabul qilgan jasoratli ayol. U nafaqat bilim ulashuvchi, balki yosh avlodga hayot mazmunini anglatib bera oluvchi murabbiy sifatida gavdalanadi. "Hayot meni har qadamda sinovdan o'tkazadi, lekin men taslim bo'lmayman", – deydi u, barcha qiyinchiliklarga qaramay ta'lim berishda davom etib. U sevgi va orzularini qurbon qilgan holda, jami-

yatga xizmat qilishni tanlaydi. Bu fidoyilik menda muallimlik kasbiga nisbatan yuksak ehtirom uyg'otdi. Muallim bo'lish oddiy kasb emas, balki kelajak avlodni tarbiyalash, ularning dunyoqarashini shakllantirish va qalblariga ezgulik urug'ini ekishdir.

"Choliqushi" shunchaki bir ishqiy roman bo'libgina qolmay, an'anaviy sevgi-muhabbat mavzusida yozilgan boshqa asarlardan farqi roman-ni o'sha davr ijtimoiy holatidan ham hikoya qilishidir. Asarda Onado'lu va u yerda yashagan insonlar hayotiga nazar tashlaganimizda yo'qsillik, jaholat, yashash zavqidan mahrumlik kabi holatlarga duch kelamiz. Feride bir muddat yashagan Zaynilar qishlog'i tasvirlari – "yakkam-dukkam kulbalar", "taxta uylar", "cho'ka boshlagan qopqora vayronalar", "u yer-bu yerda tutab yotgan yong'in xarobalari", o'quvchilarning achinarli ahvoli o'sha davrning haqiqatlarini ham ko'z oldimizda namoyon qiladi.

O'zi ham muallim bo'lgan yozuvchi roman qahramoni Ferideni ham o'qituvchi tarzida gavgdalantririb, asarda ta'lim-tarbiya masalasiga alohida e'tibor qaratgan. Romanda an'anaviy ta'lim-tarbiya tushunchasi va yangi ta'lim berish shakli orasida kurash yuzaga keladi. Yangi ta'lim tizimida yetishib chiqqan Feride o'quvchilarni ruhiy qo'llab-quvvatlash, mahalliy madaniyatga asoslangan qiziqarli darslar va qizlar ta'limiga alohida e'tibor qaratadi insonparvar yondashuvlarni qo'llash orqali o'quvchilarga yashash zavqini beradi. Asarni o'qish davomida bir haqiqatni angladim: muallimlik shunchaki bilim berish emas, balki yosh avlodning ruhiga mehr va g'ayrat singdirish, ularning qalbida ezgulik uyg'otishdir. Feride o'z hayotining eng og'ir lahzalarida ham: "Men uchun eng katta mukofot – bolalarning ko'zlarida porlagan umid", – deya o'zini rag'batlantiradi.

**Feride yillar
davomida
hatto
o'zidan ham
yashirishga
urinib kelgan
sevgisini
nihoyat tan
oladi**

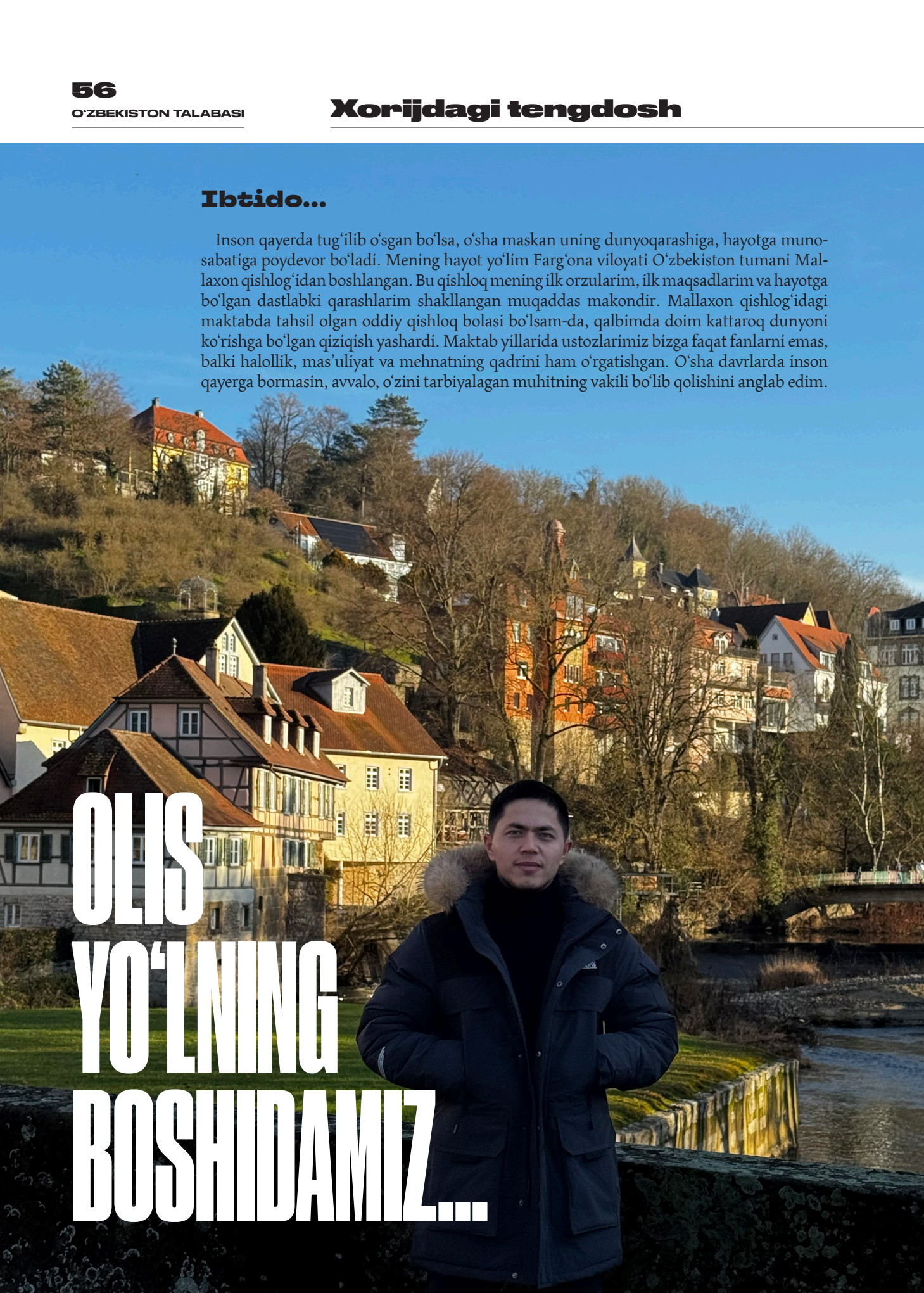
"Choliqushi" nafaqat badiiy asar, balki juda ko'plab insonlarning, shu jumladan, mening ham hayot yo'limni belgilab bergan, qalbmida muallimlik kasbiga ishtiyoq uyg'ota olgan ilhom manbaiga aylandi. Har bir inson hayotida unga yo'l boshchi bo'ladigan shunday asarlar bo'lishi kerak deb o'ylayman. Chunki aynan kitoblar bizni ulg'aytiradi, orzular sari yetaklaydi va bizni o'z taqdirimizni yaratishga ilhomlantiradi.

"Choliqushi" taqdir zarbalari, yuraklar imtihonining hikoyasi, qalb fidoyiligi va muhabbat sadoqatini sinovdan o'tkazgan, orzular va iztiroblar o'rtasida qanot qoqib, oxir-oqibat haqiqat va yurak chaqirig'iga yetib kelgan tog' bulbulining dostonidir. Asar sevgi va muhabbatning hayot sinovlari, ijtimoiy me'yorlar va taqdir zarbalari oldida qanday shakllanishi va mustahkamlanishini ko'rsatadi. Feride va Kamronning sevgi yo'li murakkab sinovlar bilan to'la bo'lsa-da, ularning yuraklaridagi tuyg'u vaqt va masofadan ustun keladi. Oxir-oqibat, haqiqiy sevgi g'alaba qozonadi – chunki taqdir yengishi mumkin bo'lgan hamma narsa sevgi oldida ojiz bo'lib, u faqat his-tuyg'u emas, balki fidoyilik, kechirish va sadoqat asosida barqaror bo'ladi.

Mashhura QODIROVA
Nizomiy nomidagi TDPU
dotsenti

Ibtido...

Inson qayerda tug'ilib o'sgan bo'lsa, o'sha maskan uning dunyoqarashiga, hayotga munosabatiga poydevor bo'ladi. Mening hayot yo'lim Farg'ona viloyati O'zbekiston tumani Mallaxon qishlog'idan boshlangan. Bu qishloq mening ilk orzularim, ilk maqsadlarim va hayotga bo'lgan dastlabki qarashlarim shakllangan muqaddas makondir. Mallaxon qishlog'idagi maktabda tahsil olgan oddiy qishloq bolasi bo'lsam-da, qalbimda doim kattaroq dunyoni ko'rishga bo'lgan qiziqish yashardi. Maktab yillarida ustozlarimiz bizga faqat fanlarni emas, balki halollik, mas'uliyat va mehnatning qadrini ham o'rgatishgan. O'sha davrlarda inson qayerga bormasin, avvalo, o'zini tarbiyalagan muhitning vakili bo'lib qolishini anglab edim.

**OLIS
YO'LNING
BOSHIDAMIZ...**

Tanlov

Maktabni tugatgach uch yil davomida kollejda tahsil oldim. Bu davr hayotimda muhim buri-lish bo'ldi. Kollej menga kasb tan-lash masalasida jiddiy o'ylash, o'z imkoniyatlarimni sinab ko'rish imkonini berdi. Aynan shu yil-larda turizm sohasiga qiziqishim yana-da kuchaydi. Keyinchalik ta'limimni Xorazm viloyatida, turizm yo'nalishi bo'yicha davom ettirdim. Xorazm — ochiq osmon ostidagi muzey. Bu yerda tarix va turizm bir-biriga uyg'un-lashib ketgan. Qadimiy shahar-lar, me'moriy obidalar (Ayniqsa, Ichan qal'a va Dishan qal'a), ming yillik madaniyat bilan yuzma-yuz yashash menga turizmning haqi-qiy mohiyatini anglatdi. Turizm bu faqat sayyoh olib kelish emas, balki o'zligingni dunyoga to'g'ri tanitish ekanini shu yerda his qil-dim.

Nega Germaniya?

O'qish davomida “rivojlangan davlatlar turizmni qanday boshqa-radi?” degan savol hech tinchlik bermasdi. Shu izlanishlar meni Ger-maniya sari yetakladi. Bugun men Germaniyaning Baden-Württem-berg federalida joylashgan, tarixiy va sokin Schwäbisch Hall shahrida yashayman va unga yaqin hududda joylashgan Heilbronn Amaliy Fan-lar Universitetida “Tourism Management” yo'nalishida tahsil olyap-man. Germaniya tizimlar mamlakati. Bu yerda har bir soha puxta rejalashtirilgan, xususan, turizm ham. Germaniyada turizm faqat daromad manbayi emas, balki madaniyat, tabiat va jamiyatni muvo-zanatda ushlab turuvchi mexanizm sifatida qaraladi.

Schwäbisch Hall

Schwäbisch Hall Germaniyaning yirik shaharlaridan tubdan farq qiladi. Bu yerda shovqin-suron, baland binolar kam. Ammo shahar o'zining ichki sukunati bilan go'zallik kashf etadi. Tor ko'chalar, yog'och uylar, qadimiy maydonlar bu yerning tarix bilan yashayotganidan dalo-lat beradi. Mahalliy aholi sokin, kamgap, lekin o'z qadriyatlariga sodiq. Ular tabiatni, shahar muhitini, tarixiy merosni asrab-avaylab yashaydi. Schwäbisch Hall menga shahar qanchalik kichik bo'lmasin, agar u o'zligini saqlasa, sayyoh uchun jozibador bo'la olishini o'rgatdi.

**O'zbekiston
turizm
yo'nalishida
Germaniyadan
nimalarni
o'rganishi
kerak?**

Nemischa fe'l-atvor

Nemis xalqini kuzatar ekanman, ularning kuchi tartib va mas'uliyatda ekanligiga amin bo'ldim. Nemislar uchun vaqt eng qimmat resurs hisoblanadi. Uchrashuvlar, darslar, ish jarayonlari daqiqasigacha rejalashtiriladi. Bu dastlab qiyin tuyulishi mumkin, ammo aynan shu intizom ularni oldinga olib chiqmoqda. Yana bir jihat — halollik va qonunga bo'lgan hurmat. Nemis jamiyatida qoidalar shunchaki qog'ozda yozilgan hujjat emas, balki kundalik hayot mezonidir. Bu fazilatlar biz uchun ham katta saboq bo'la oladi.

Tabiat va muvozanat

Germaniya tabiati nihoyatda boy va rang-barang. O'rmonlar, tog'lar, daryolar, kichik shaharchalar, barchasi turizmga puxta integratsiya qilingan. Eng muhimi bu jarayonda tabiatga zarar yetkazilmaydi. Ekoturizm, piyoda yurish yo'nalishlari, velosiped marshrutlari keng rivojlangan. Germaniya tabiatni asrab, undan oqilona foydalanish mumkinligini isbotlay olgan mamlakat, deb hech ikkilanmasdan ayta olaman. O'zbekiston uchun ham bu tajriba juda muhim. Bizda ham betakror tabiat, tarixiy maskanlar yetarli, ammo ularni barqaror rivojlanish asosida boshqarish hali dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Ta'lim muhiti

Germaniya universitetlarida ta'lim jarayoni talabani mustaqilligiga asoslangan. Heilbronn universitetida o'qish davomida nazariya va amaliyot doimo yonma-yon olib boriladi. Talabalar real loyihalar ustida ishlaydi, kompaniyalar bilan hamkorlik qiladi. Professorlar talabani faqat tinglovchi emas, balki fikrlovchi shaxs sifatida ko'radi. Savol berish, bahslashish, o'z nuqtai nazarini himoya qilish rag'batlantiriladi. Bu esa kelajakda mustaqil qaror qabul qila oladigan mutaxassisni shakllantiradi.

Oila – eng katta tayanch

Bugun xorijda tahsil olayotgan talaba sifatida erishayotgan har bir yutug'im, orttirayotgan har bir tajribam ortida oilamning beqiyos hissassi borligini chuqur his qilaman. Ota-onam har doim menga imkoniyat yaratishga intildi, tanlagan yo'limga ishonch bilan qaradi va meni qo'llab-quvvatladi. Ba'zan masofa uzoq, sog'inch og'ir bo'lsa-da, ularning ishonchi va duosi menga kuch bag'ishlab kelmoqda. Aynan shu ishonch meni mas'uliyatli bo'lishga, o'z ustimda tinimsiz ishlashga undaydi. Shu o'rinda ota-onamga cheksiz minnatdorlik bildiraman va ularga Germaniyadan sog'inchli salomlarimni yo'llab qolaman. Ularning qo'llovi va mehrisiz bugungi Shohbozbekni tasavvur qilish qiyin bo'lardi.

O'rganiladigan jihatlar

Germaniyada o'rganishga arziydigan jihatlar juda ko'p. Eng avvalo, mukammal rejalashtirish haqida gapirish to'g'ri bo'lardi. Turizm loyihalari qisqa muddatli foyda uchun emas, balki uzoq yillik barqarorlik uchun ishlab chiqiladi. Ikkinchidan, mahalliy aholi turizm jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiriladi. Bu esa jamiyat va turizm o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi. O'zbekiston Germaniyadan aynan shu jihatlarni o'rganishi zarur, ya'ni tizimli yondashuv, infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar tayyorlash va ekologik mas'uliyat.

Aholining ishtiroki jamiyat va turizm o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi

Olis yo'l

Bugun Germaniyada yashab, o'qib yurgan bo'lsam-da, qalbim doim Vatanimga bog'langan. Har bir o'rgangan bilimim, har bir tajribamni kela-jakda O'zbekiston turizmi rivojiga hissa qo'shish uchun sarflashni istayman. Turizm bu nafaqat iqtisodiy soha, balki millat yuzi, uning dunyoga tutgan ko'zgusidir. Olis yo'lning avvalidamiz, oldimizda hali uzun va mas'uliyatli masofalar bor. Bu yo'l oson emas, lekin mazmunli. Agar sabr, bilim va intilish bo'lsa, manzil go'zaldir. Germaniyada o'rganayotgan har bir saboq meni shu haqiqatga yana-da yaqinlashtirmoqda deb o'ylayman.

Hurmat va sog'inch bilan,
Shohbozbek KOMILOV
(Germaniyadan "O'zbekiston talabasi" uchun maxsus)

60

O'ZBEKISTON TALABASI

Xushvaqt

ANVAR NAMOZOV

YANGI YIL HANGOMASI

Otabek kutilmaganda Zarnigorning qarshisi-dan lop etib chiqib, uni cho'chitib yubordi.

– Obbo, nima istaysiz o'zi? – achchiqlandi qiz.

– Javobingizni, – dedi yigit.

– Javobimni aytib bo'lganman.

– Menga esa “ha” degan javob kerak.

Zarnigor yo'lakni aylanib o'tmoqchi edi, Otabek yana “ko'ksini qalqon qildi”. U qo'lini beliga tiraganicha bez bo'lib turaverdi.

– Hozir baqiraman, – ogohlantirdi Zarnigor. – Odamlarni boshimga yig'aman.

– Birga baqira qolaylik. Odamlar yig'ilgach, men hammaning oldida sizni sevishimni e'lon qilaman.

– Otabek, tinch qo'ying, dedim sizga. Qanaqa odamsiz o'zi?

– Men oshiq odamman. Siz-chi, siz qanaqa odamsiz? Nega muhabbatimni pisand qilmaysiz? Ayting, sizga nimam yoqmaydi?

Zarnigor Otabekka tikilib turdi-da, boplab javob qaytarmoqchi bo'ldi. Biroz o'ylab turib beixtiyor kulgisi qistadi. Keyin jiddiy ravishda dedi:

– Mengami? Menga burningiz yoqmaydi, bo'ldimi? Endi yo'ldan qoching.

Otabekning kayfiyati tushib ketdi. Axir har qanday odamga kamchiligini aytasang dili xufton bo'ladi-da! U qo'lini burniga olib borib, paypaslab ko'rgunicha Zarnigor ketdi-qoldi.

Tarvuzi qo'ltig'idan tushib yotoqxonaga qaytgan Otabekning hech kim bilan gaplashgisi kelmadi. Ikki xonadoshi hol so'ragandi, javob ham bermadi. Oyna qarshisida turib, o'zining aksiga, aniqrog'i, burniga sinchiklab qaradi. Oddiy burun-ku! Nega Zarnigorga yoqmaydi?

– Evoh! – Otabek shu qadar chuqur uh tortib yubordiki, xonadoshlari sapchib turib ketishdi. Ammo u Zarnigorning gapini o'rtoqlariga ayta olmadi! Shuning uchun battar asabiylashdi. Burun kataklari kattarib, o'zi ham beo'xshov qiyofaga kirdi. Baribir aytmasa bo'lmaydi, aks holda dod solib yig'lab yuborishi hech gapmas!

Otabekdan bor gapni eshitgan xonadoshlarining jahllari chiqib ketdi.

– O'ylamay gapiraverarkan-da! – dedi O'ktam qo'llarini musht qilib.

– Yo'q, yaxshilab o'ylab, keyin aytdi.

– Boloxonador qilib so'kib tashlamaysanmi?

– Men uni yaxshi ko'raman, – xo'rsindi Otabek.

– Yaxshi ko'raman deb o'zingni xor qilasanmi? Nega burningga til tekkizadi?

Sharofiddin og'ir, bosiq yigit.

– O'ktam, sen hovliqma, – deb gap boshladi u. – Otabekni tushunishga harakat qil! Balki Zarnigor shunchaki hazillashib aytgandir? Har qanday gapni ko'ngilga olaversak, ko'ngilda joy qoladimi, oshnalar?

Otabek yanada chuqur xo'rsindi:

– Men qaror chiqarib bo'ldim, – u shunday dedi-da, divanga o'zini tashlab, jim bo'lib qoldi.

O'ktam Sharofiddinga qaradi. Sharofiddin yelka qisdi.

Otabek indamay yotaverdi. O'ktamning ichiga g'ulg'ula tushdi. Do'stiga nazar soldi. Otabek nafas olmayotganga o'xshab ketdi.

– Hey, – uni turtirdi O'ktam, keyin baqirib yubordi: – Otabe-e-e-k!

Otabek boshini ko'tarib, unga olayib qaradi:

– Qo'yanammi, yo'qmi? Nima deysan?

– O'lib qolibsanim, deb qo'rqdim-da, o'rtoq! O'zingga olaverma, kel, choy ichaylik, unutib yuborasan.

– Yo'q!

– Hoy, odam, ichingga yutaver-sang, nafasing chiqmay qoladi. Ayt, nima qilmoqchisan?

Otabek avval O'ktamga, so'ng Sharofiddinga boqdi.

– Aytish kerak, – dedi Sharofiddin.

– Aytsam, ayta qolay: o'qishni yig'ishtirib ketaman!

Oraga bir zum sukut cho'kdi-da, O'ktam mushtini kaftiga urdi. So'ng tutaqib Sharofiddinga dedi:

– Men senga aytdim, shu qizdan aynitaylik, dedim. Yo'q, sevgining yo'lga to'g'anoq bo'lmaymiz, deding. Mana, oqibati! Endi ko'rasan, bu aniq ketadi. Qiz esa yigiti bilan yallo qilib yuraveradi.

Otabekni ahddidan qaytarish oson emas. O'ktam bilan Sharofiddin gapiraverib tillari osilib qoldi. U esa, ketaman, deb turib oldi. Hatto lash-lushlarini yig'ishtira boshladi. Deraza tokchasida turgan Zarnigorning suratini olayotib, devorga suyanib qoldi. "Xayr, Zarnigor, baxtli bo'ling, – dedi shivirlab. – Endi meni sira ko'rmaysiz". Suratdagi Zarnigor jonlandi, qo'lini silkitib nimadir dedi. "Ketsang, ketaver deyapsizmi? Ha, nachora! Sizga burnim yoqmasa, qishlog'imizdagi qizlarga yoqib qolar". Rasmdagi Zarnigor yana qo'lini silkitdi.

– Iye, Zarnigor-ku! – dedi derazaga yaqinlashgan O'ktam.

– Ha, – xo'rsindi Otabek.

– Jinnimisan, pastga tushing, deyapti-ku! – shunday deb deraza tavagasini ochdi. – Ana! Chop tezroq!

– A?... Rasm-ku bu!.. Nima, a?

Es-hushini yig'ib derazadan pastga qaragan Otabekning og'zi lang ochildi: sovuqda titrab turgan Zarnigor uni hamon qo'li bilan imlardi.

Otabek beshinchi qavatdan qanday tushdi, bilmaydi. Zarnigor tomon "Boing" bo'lib parvoz qildi-yov! Sal bo'lmasa uning oldida sirpanib ketib oyog'i osmondan bo'lishiga bir bahya qoldi. Zarnigor keladi deb sira kutmagani uchunmi, ertalabki dovyurakligidan asar ham qolmagan, tili tanglayiga yopishib, gapira olmay qolgandi.

– Mendan xafa bo'ldingiz-a? – dedi Zarnigor. – Nima qilay, ko'nglingizni qoldirmoqchi edim-da!

– ...

– Menga qarang, Otabek. Harakatingizni qiling. Mana shu yangi yilgacha sovcilaringizni yuboring.

Bu taklifni kutmagan Otabekning bo'yi yetti qarich o'sib, archa shoxlariga tegay deb qoldi:

– Sov...ch...ilar?... Ha, albatta! Siz... siz Zarnigormisiz rostdan ham?

– Ha, o'zimman. Ota-onam meni boshqa birovga berishmoqchi. Agar vaqtdan yutmasak... yutmasangiz demoqchi edim, keyin kech bo'ladi. Men ketdim, kuzatmang. Jiyanim kutib turibdi.

Zarnigorning ortidan qarab qolgan Otabekning irg'ishlagisi kelardi.

U uydagilarga telefon qilib gaplashdi. Yuragida borini to'kib soldi. Sovchilikka onasi bilan ammasi keladigan bo'lishdi.

– Men naqadar baxtliman, – deb hayqirdi Otabek do'stlariga. – Shunchalik baxtlimanki, ko'chadagi hamma qorni yegim kelyapti.

Uch kun avval o'qishni tashlab ketmoqchi bo'lgan oshiqning xushbaxtligidan O'ktam va Sharofiddin ham xursand edi. Ammo afsuski, bu xushnudlik uzoqqa cho'zilmadi. Kutilmagan xabar keldi: qor ko'p yog'ib, dovon yo'li yopilibdi! Onasi bilan ammasi ayni sovcilikka keladigan paytda shunday bo'ldi.

Otabek Zarnigorning shartini eslab ingrab yubordi. Ikki do'st yordamga shoshilishdi, ammo ularning sa'y-harakatlari ham zoye ketdi. Soxta qarindosh bo'lib sovcilikka borishga kafedra o'qituvchisi Husnora Bo'tayevna ham, talabalar poliklinikasi hamshirasi Zulfiya xola ham ko'nishmadi. Yotoqxona farroshi Lola opa rozi edi, ammo aroqxo'ri eri urib, u ham borolmaydigan bo'ldi. Bir ko'zi qulog'igacha ko'kargan ayol qulchilikka qanday borsin!

Bu dunyoda ayol ko'p, biroq izlaganingda topilmas ekan. Nahotki ikki yoshni baxtiyor qilish, savob ish uchun zarur xotinarlar topilmasa! Vaqt juda kam, sovcilikka yuborishga endi yoshi ulug' erkaklarni ham topish amrimahol edi!

– Hammasi tamom! – dedi Otabek alam bilan. – Men naqadar baxtsizman! Sho'ri qurigan oshiqman.

U yana avvalgidek divanga o'zini tashladi. O'ktam Sharofiddinning boshiga chertdi:

– Hey, indamay turaverasanmi? Biror chorasini o'ylasang-chi, xumpar!

Sharofiddin bir soat o'tirdimi, ikki soatmi, baqirib yubordi:

– Menga qara, Otabek, sovcchi bo'lib o'zimiz boramiz.

Otabek boshini ko'tarmay dedi:

– Otasi naq otadi. Harbiydan chiqqan pensioner!

– Nima qipti?

O'ktam gapga qo'shildi:

– Sharof, sening kallang umuman ishlaymaydi. Uchalamiz so'ppayib kirib borsak, ular ham so'ppayib kutib oladi deb o'ylayapsanmi? Shunaqangi haydashadiki...

– Yo'q, bizni hayrat va qar-saklar bilan kutib olishadi. Sen, Otabek, qorbobo bo'lasan. Qorboboni esa hech zamonda haydab yuborishmagan. Biz yoningda bo'lamiz. Niqob taqib olamiz.

Otabek boshini ko'tardi.

– Umuman aytganda, yaxshi taklif, ammo...

– Uyog'ini menga qo'yib ber, oshna! O'zim do'ndirib tashlayman. Sovchilik haqida ham o'zim gap ochaman...

O'ktam Sharofiddinning yelkasiga qoqdi:

– Yashavor, do'stim! Bunday kallang uchun senga "Nobel" berish kerak o'zi! Qoyil!

Qorboboning kiyim-kechagini topish qiyin bo'lmadi. Otabekni shu qadar kiyintirib yasantirishdiki, uni tanishning iloji yo'q edi. Qorboboning naq originali bo'ldi-qoldi! O'ktam multfilmdagi Shrekka aylandi. Sharofiddinga niqob olish uchun esa... pullari yetmadi.

G'ira-shira paytda yo'lga tushdilar. Zarnigorlarning uyi shaharning bu chekkasida. Kuni bilan tuz totmagan oshnalarning qorinlari biram och ediki...

– Kim u? – darvoza ichkarisidagi guldiragan ovozdan uch oshnaning oyoqlariga titroq kirdi.

Otabek Sharofiddin o'rgatgan qo'shiqni boshlab yubordi:

– Men olisdan keldim,
Shamol misol yeldim.
Eshikni ochgin, o'g'lim,
Sovg'a beradi qo'lim.

Darvoza eshigi ochilib, shop-mo'ylov kishi paydo bo'ldi:

– Iye, qorbobo?

– Men olisdan keldim,
Shamol misol yeldim...

– Senlarni kim chaqirdi?

– Otaxon, bizning vaqtimiz ziq, – dedi Sharofiddin. – Yana to'rtta hovliga kirishimiz kerak. Tezlashtiring...

Kutilmaganda darvoza oldi qiy-chuv bo'lib ketdi. Otaxonning nabiralari qorboboni ko'rib qiyqirishardi. Hatto Otabekning qo'ldan ushlab ichkariga tortqilay boshlashdi.

– Voy, nega turibsizlar? – dedi nevaralarining ortidan kelgan buvisi. Keyin eriga o'girildi: – Bularni jiyaningiz Jamol yubor-gandir-da!

Darvozadan kirayotib daranglagan ovoz chiqdi.

– Shrek boshini urib oldi, – qiyqirishdi bolalar.

– Qorqiz qani? – so'radi mezbon.

Sharofiddin javob berdi:

– Qorqizga jiyaningizning puli yetmay qoldi.

– Yetmay qoldi? Qancha o'zi?

– Ikki ming dollar.

– Namuncha! – qovog'ini uydi mezbon. – Yo Shimoldan qorqizning o'zini olib kelasanlarmi?

Sharofiddin allambalo bahonalarni to'qib tashladi. Xullas, mezbonni ishontirdi.

– Ha, mayli... O'zing kim bo'lasan?

– Menmi? – Sharofiddin ayvonga kirib ketgan do'stlariga imo qildi: – Men qorboboning prodyuseriman.

– Prodyuser? Qorboboning ham prodyuseri bo'larkanmi?

– Zamon shunday bo'lib ketdi, buva!

Dasturxon yozilgan xonaga kirishgach, oshnalarning ahvolini ko'rsangiz edi! Otabek qopdan turli-tuman sovg'alar olib tarqatyapti-yu, Zarnigordan ko'ra qovurilgan tovuqlarga qaraydi. O'ktam-ku ishtahasini bosolmay hiqillab qolgan. Sharofiddin esa yon daftariga yozaman deb so'lagini oqizib yubordi. Hartugul buni uy bekasi sezdi. U kichkintoylarni narigi xonaga haydab, eriga nimadir deb pichirladi.

– Qani, yigitlar, dasturxonga marhamat, – dedi mezbon.

Talaba – talaba-da! Agar bir daqiqa kechikib taklif qilishmaganida ular shundoq ham dasturxonga yopirilishardi. Oshqozon hushtak chalib yotgan bo'lsa nima qilishsin bechoralar!

– Aybga buyurmaysizlar, – dedi og'zini chalpilla yotgan Otabek angrayib qolgan er-xotonga. – Ertalabdan hech nima yeganimiz yo'q. Ish ko'p, tirikchilik!

– O-o-o-o-sh bo'lsin.

Xona burchagida televizor ko'rib o'tirgan Zarnigorning kayfiyati yaxshi emasdi. U qo'lga telefonini oldi-da, botinib-botinmay raqam terdi. Gudok ketar-ketmas, orqa tomonida telefon jiringlaganini eshitib, ortiga o'girilib qaradi. Keyin qorboboga sinchiklab tikildi. Otabek esa telefoni jiringlayotganiga e'tibor bermas, oshnalari kabi qorin to'yg'azish bilan ovora edi. U telefonini olib, ekraniga qaradi-da, Zarnigorga bilintirmay ko'z qisib qo'ydi. Qiz bunday tashrifni kutmagan, kapalagi uchdi. Onasiga imo qilib, birgalikda chiqib ketishdi.

– Oyi, shu haftada sovchilar kelishi kerak devdim, – yig'lamsiradi Zarnigor.

– Ha, kelishmadi-ku, – dedi onasi.

– Sovchilarning o'rniga... qorbobo bo'lib o'zi kelib o'tiribdi!

– Voy, o'lmasam! Jinnimi bular?

Ichkarida esa Sharofiddin qovun tushirdi. Iste'fodagi polkovnik bilan "ellik-ellik" urishgach, kayfi oshib qoldi. Gapiraman deydi-yu, tili bo'ysunmaydi, g'o'ldiraydi. O'ktamni turtib qo'ydi.

– Nima deysan, oshna? – dedi O'ktam. – Haligi, nimaydi... ha, yasha-sin sevgi! Kel, bitta o'fiy, oshna!

Hamma ish Otabekning o'ziga qoldi. U ichakuzdi latifalar aytib, bo'lajak qaynotasini rosa kuldirdi. Bu paytda otaxonning ham kayfi oshib qolgandi. Nihoyat, Otabek ikki oshnasiga qarab qo'yib, muddaoga o'tdi:

– Sizda bir gul, bizda bir bulbul bor, ota! Udumimizni buzib, o'zimiz sovchilikka kelaverdik...

O'sha oqshom nimadir paqillab ketdi. Iste'fodagi polkovnikning xonadonida yap-yangi shampan vinosi ochilgan edi!..

O'RKON PAMUQ: MAKTAB ALAM

M

aktabda ilk o'zlashtirgan narsam ba'zilarining ahmoqligi, ikkinchi o'zlashtirgan narsam esa ba'zilarining yanada ahmoqroqligi bo'ldi. Xuddi din, irq, jins, sinf, boylik (va shu qatorda eng oxirida qo'shimcha qilingan)

madaniyat farqlari kabi, hayotdagi bu asosiy va aniq ko'rsatuvchi farqni farqlamaganday ishlashni komillik, nazokat va yaxshi tarbiya ko'rganlik alomati ekanligini u yoshda aqlan qamray olmaganim uchun o'qituvchining sinfga har gal savol tashlashida, to'g'ri javobni bilishimni ko'rsatish uchun sabrsizlik bilan barmog'imni ko'tarardim.

Yana keyingi oylarda, yillarda bu bir odat bo'ldi. Yaxshi, aqlli o'quvchi ekanligimni sinf ham, o'qituvchi ham bir oz anglagandi, ammo men yana har bir savolga javobim borligini isbotlamoq uchun barmog'imni ko'taraverardim. O'qituvchi menga juda siyrak so'z berar, ko'pincha ko'tarilgan boshqa barmoqlarni, ular ham gapirsın, deya ishorat qilardi. Bir muncha keyin javobni bilsam-bilmasam, har savolga barmog'im o'z-o'zidan ko'tariladigan bo'ldi. Bunda, hamma qatori oddiy kiyim kiya ham, qimmatbaho bir sovg'a yoki bo'yinbog' (gals-tuk) taqib boyligini bildirmoqchi bo'lgan kimsaning jonsarakligiga o'xshash bir o'zini ko'rsatish istagi bilan o'qituvchiga nisbatan his qilingan bir turli qoyil qolish va hamkorlik qilish istagi ham bor edi. Chunki maktabda faxrlanib o'zlashtirganim yana bir narsa "obro'li shaxs" sifatidagi o'qituvchimning iqtidori edi. Pamuq Apartmanidagi (Pamuqlar xonadonidagi) oilaviy ko'pchilik tarqoq va bo'lingan holda edi: hamma bir dasturxonda o'tirib ovqatlanarkan, har kalladan bir ovoz chiqardi. Oila bir-biriga mehr va yelkadoshlik, yig'ilish va suhbat ehtiyoji, yeyish-ichish va radio soatlari kabi biron kimsa tortishmaydigan odat va qoidalarga go'yo o'z-o'zidan bog'lanib qolganday edi. Uyda otam obro' va iqtidor markazi emasdi hech, u oramizda juda kam ko'rinar, goho talay vaqtgacha yo'q bo'lib ketardi. Ammo, eng muhimi, akam bilan meni hech qachon ozorlamas, unga yoqmaydigan bir ish qilsak, hatto qoshlarini ham chimirmasdi. Keyingi yillarda bizni do'stlariga tanishtirarkan, "bular ham mening ikki kichik ukam" deb qo'yishni kanda qilmas va chindan bu so'zining ustidan chiqardi. Bu jihatdan uyda "obro'li shaxs" sifatida faqat onamni tanigandim.

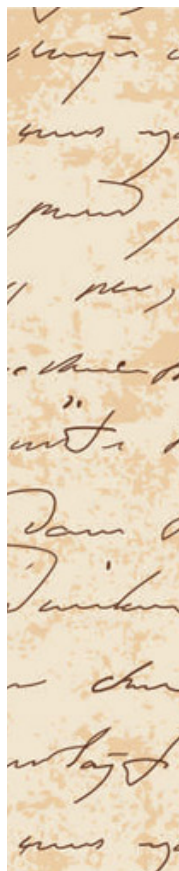
LARI VA ZAVQLARI

Ammo uning menga o'tadigan kuchi mendan tashqaridagi, begona bir "iqtidor markazi" bo'lganlikdan emas, mening sevilish, silanish va erkalanish istagimdan manba olardi. Shu jihatdan o'qituvchining yigirma besh kishilik sinfni so'ziga kirdira olishi meni qoyil qoldirardi.

Balki u bilan onamni tenglashtirganimda, ichimda o'qituvchimga munosib bo'lish uchun bitmas-tuganmas istak borligi yuz ko'rsatar. Faqat har savoliga javob bergim kelmas, vazifalarini yaxshi bajarmas, o'qituvchi tomonidan sevilishni, farqli va aqlli ko'rinishni istar edim. "Qo'llaringizni mana bunday qovushtirib, gaplashmasdan o'tiring", derdi o'qituvchi va qo'llarimni ko'ksim uzra qovushtirar, butun dars sabr-la o'tirardim. Ammo asta-asta har savolga javob berishning, bir arifmetik masalani hammadan oldin yechishning yoki eng yaxshi saboqlarni olishning zavqlari so'lib, darslarda vaqt hech ado bo'lmaydiganga o'xshab, daqiqalar ba'zan o'ta sekinlik bilan oqayotganday ko'rina boshladi.

Ko'zlarimni doskaga bir nimalar yozishga urinatgan yarim aqlli baqaloq bir o'quvchidan, o'qituvchi yo boshqa o'quvchidan, farroshdan, butun dunyoga doim yorug' ishonch va yaxshi niyat bilan, jilmayib va sog'lom nazar bilan qaraydigan qizdan uzar, derazadan tashqariga, baland-baland imorat-

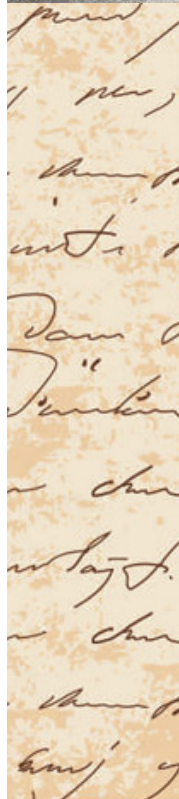
lar orasida yuksalib ko'rinib turgan akas daraxtining ust shoxlariga qadar edim. Shoxga bir qarg'a qo'nardi. Diqqat-la kuzatardim. Tanasini pastdan ko'rganim — qarg'a bilan shoxning orqasida bir tutam bulut ham, manzara ham nuqul joylarini almashtirardi. Derazadan ko'rganim bulutni bir tulkinning burniga, kallasiga, so'ngra bir itga o'xshatardim. Endi it ko'rinishini o'zgartirmasligini, bulut it holida yo'lini davom ettirishini istardim, ammo bir ozdan so'ng buvimning pardozi javonining hech ochilmaydigan vitrinasi oyoqli kumush qanddonlardan biriga aylanardi. Shunda men uyga ketib qolgim kelardi. Uyning nim qorong'i jimjiligi, bexatarligi xayolimdan o'tarkan, birdan o'sha qorong'ilik ichidan, xuddi tushda ko'ringanday, otam ko'rinar, bozor kuni hammamiz birga mashinaga o'tirib Bosfor bo'g'ozini kezishga ketardik. Shu asno, qarshidagi binoning derazasi ochilar, bir xizmatchi qo'lidagi xokandozdan xas-to'zlarni pastga qarata silkitar, so'ngra u ham men o'tirgan joydan ko'rinmayotgan ko'chani parishonlik bilan kuzatardi. Ajabo, ko'chada nima bor ekan? Pastdan tosh yo'lda ketib borayotgan ot aravaning ovozi kelar, bo'g'iq ovoz bilan baqirayotgan "eskichi"ni eshitardim. Ko'chaga qarab o'tirgan xizmatchi, eskichini kuzatib bo'lgandan keyin orqasiga qaytar, u berkitgan derazaning yonida boyagi bulutga o'xshagan, ammo ters tomonga ketayotgan boshqa bulutni ko'rardim. Yon derazadagi bulut yo'lida davom etarkan, ajab, bu, boyagi tulki-it-qanddon bulut bo'lmasin-da ishqilib, derdim o'zimga o'zim. Xuddi shu orada sinfda bir harakat bo'lar, men ko'tarilgan barmoqlarni ko'rganimda o'qituvchining savolini eshitmagan bo'lsam-da, shoshib ular bilan birga barmog'imni

ko'tarar va to'g'ri javobni bilganimdan so'ng o'zimga ishongan tarzda kutib turardim. Boshqa o'quvchilarning javoblaridan o'qituvchining savoli nima bo'lganligini hali ham aniq bilmaganim o'sha ilk onlarda ham xayollar cho'mgan aqlimda javobni juda yaxshi bilishimga oid quruq bir ishonch ko'rinib turardi.

Yillar bo'yi qatorlarida ikkita-ikkita bo'lib o'tirgan sinflarimizni ermak yeriga aylantirganimiz darslarda o'rganganlarim bilan, o'qituvchidan olganim ma'qullashlardan ham ko'ra, sinfdosh do'stlarimni bir-bir tanish zavqi, ularning mendan qanchalik o'zgarganlarini biroz hayrat, biroz hayronlik, biroz achinish bilan ko'rganim bo'ldi. Turk tili darsida bir nimalarni o'qirkan, satr bitganda, bir qator pastdagi satrdan emas, ikki qator pastdagi satrdan o'qishda davom etgan va butun diqqatiga qaramay sinfni kuldigan yanglishini bir turli tuzatilmagan bir g'amgin bola bor edi masalan. Boshlang'ich sinfda bir ora yonimda o'tirgan, uzun qizil sochlari ot dumiga o'xshagan bir qiz bor edi. Portfelining ichi tishlangan olmalar, burda nonlar, nondan to'kilgan kunjutlar, qalamlar, soch tasmalari bilan aralash-quralash bo'lardi, o'zi esa pala-partish kiyinardi, ammo undan va portfelidan kelayotgan xushbo'y atir hidi meni unga bog'lar, har narsani o'z oti bilan aytib, jasorat bilan bayon eta olishiga hayron qolar, hafta oxirida uni ko'rmasam, sog'inardim. Bir bolaning kallasi buvim aytgan toifadan, ya'ni tamoman xumkalla edi, yana bir boshqa kichkina boshli jajji qizning zaifligi va nozikligi meni sehlrar, uchinchisining uyida bo'lib o'tgan voqealarni oqizmay-tomizmay aytib berishlariga hayratlanar, o'z-o'zimga qanday qilib bunday bo'larkin, deb savol berardim. Nechuk bu qiz "Otaturk" she'rini o'qirkan, haqiqatan ham yig'laydi? Boshqalar angelayajagini bilaturib yolg'on so'ylay oladi, manavi uchinchining portfeli, daftari, fartugi, sochlari, so'zlari — hamma narsasi shu qadar tartibga keltirilgan?

Xuddi ko'chalardagi turli-tuman mashinalarning chiroqlari, amartizator, old kapoti va oynalaridan tashkil topgan burnini aqlim o'z-o'zidan bir narsaga o'xshatgani kabi, sinfdagi bir qator bolalarni ham bir narsaga o'xshatardim. Masalan, manov qirra burunlini tulkiga, beso'naqaylarni hamma odamlar aytganiday ayiqqa, sochlari tippa-tik bolani tipratikanga... Mari ismli bir yahudiy qizning uzundan-uzoq xamirsiz bayramidan qilgan hikoyalarini, ba'zi kunlarda buvisi uydagi elektr tugmalariga ham tegmasligini aytib berishlarini elas-elas eslayman. Bir qiz oqshom xonasida o'tirganida shartta orqasiga burilib qarasa, farishtaning soyasini ko'rganini aytgan, bu aqlimda qo'rquv bilan o'rnashib qolgan edi. Up-uzun oyoq-

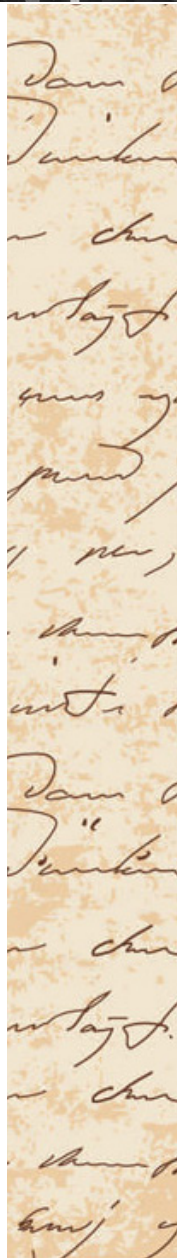

lariga up-uzun paypoqlar kiygan va har doim hozir yig'lab yuboradiganga o'xshab ko'rinuvchi bir qizning vazir bo'lgan otasi, Bosh vazir Adnan Menderesning uchoq halokatida o'lganda, qizning otasi o'lmasdan ham bo'lajak falokatni avvaldan bilib yig'laganini taxmin qildim. Ko'p bolalarning, men kabi tish og'rig'i bor edi. Ba'zilar tish qolipi taqardi. Litsey yotoqxonolari va sport zallari joylashgan yon tomondagi binoning ust qavatlarida bir yerda, tib laboratoriyasi yonida bir tish do'xtiri borligini aytishardi. O'qituvchimiz biron voqeadan achchiqlanganda yaramaslik qilgan bolani o'shaning oldiga yuboraman, deb tahdid qilardi. Undan kichikroq jazo doska osilgan devor bilan eshik orasidagi burchakda, sinfga orqasini o'girib oyoqda turg'azish edi. Bu ba'zan

“bir oyoq” jazosiga aylanar, ammo butun sinf darsni emas, jazolangan bolaning bir oyoqda qancha tura olishini kuzatishdan iborat bo'lgani uchun, darsni o'tib bo'lmas edi. Bir oyoqda bo'lmasa ham, burchakka turg'azilgan ba'zi to'polonchilar axlat idishga tupurar, o'qituvchiga sezdirmasdan sinfga ko'z-qosh imolari qilar va ularning bu qiliqlari menda hayronlik emas, ko'proq qizg'anish va nafrat uyg'otardi.

Tanballarning, to'polonchilarning, ahmoqlarning va uyatsizlarning o'qituvchi tomonidan ozorlanishi, jazolanishi, yoqasidan olinishi, kaltaklanishi keyinroq samimiy inonganimoat va hamdamlik ruhiga qaramay ba'zan meni xursand qilardi. Har kim bilan haddan tashqari “sen-men”li, kirishimli bir qiz bor edi, masalan, maktabga shofyorli bir mashinada kelar, o'qituvchi undan doskaga chiqishni so'raganda, g'oyat mamnun bo'lib chiqar, nozlana-nozlana “Jingle bells, jingle bells, jingle bells all the bells” deya inglizcha bir qo'shiqni ayta boshlardi. O'qituvchi bilan orasi shunchalik yaqin bo'lishiga qaramay vazifalarini diqqat bilan bajar-magani uchun gap eshitishlariga, turtib tashlanish-lariga guvoh bo'lganimdan siqilmasdim. Har vazifa tekshiruvida, bir qator bolalar vazifani bajarolma-gani holda, o'zini bajarganday tutishi, endi daftar-ning sahifalari orasida qilgan ishi, yozgan yozuv-larini topolmayotganday ko'rsatishi, o'qituvchi esa bunga hech ishonmasa ham, qani u, deb murojaat qilishlari sababini hech tushuna olmasdim. Bir onlik sarosima va qo'rqishlar, “Endi topolmayapman, ustoz!” deyishlar jazoni faqatgina bir necha soniya orqaga surar, ammo tarsaki yo quloq cho'zmaning shiddatini bir necha barobar orttirardi. Usmoniy-lar Saltanati maktablarida muallim tomonidan o'quvchiga otilgan tayoqlar yoki domlaning o'tir-gan joyidan uzun xipchin bilan bola boshiga tush-irishlari Ahmad Rasim (1865-1932) ning “Falaqa”, “Kechalarim” nomli asarlari orqali hikoya qilinardi.

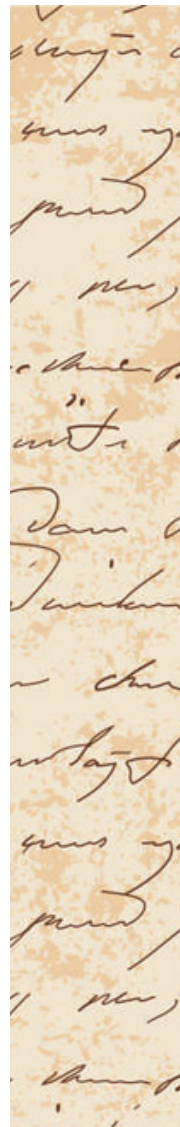

Bolalikdagi va maktab chog'idagi jazolashlar, shuningdek, keyingi yillarning darsliklarida uchrar va bularning hammasi Jumhuriyat va Otaturkdan keyin qolgan yomonliklar kabi taqdim qilinardi bizga. Ammo boy Nishontoshi mahallasidagi pullik maxsus Ma'rifat Litseyida modernlashish degan yangiliklarning bir qismi tazyiq yo'li bilan kambag'al va ojizlarni qo'llashga qaratilgan yangilanish degani edi; endi falaqa yoki tayoq ishlatilmas, buning o'rniga Usmoniylardan qolgan qari va badjahl o'qituvchilar, chet-lariga ingichka va qattiq bir mika (yaproqsimon tiniq oppoq tosh) parchasi o'tkazilgan bir fransuz buyumi jadvallar o'rnida qo'llanar va o'sha bilan bolalarning boshiga urardilar.

O'jarlik bilan vazifani bajarmagan, yaramasliklari bilan o'qituv-chining sabrini tugatgan o'quvchi, yomonlik namunasi etib ko'rsa-tilishi uchun, har kasning oldiga chiqarilardi, odamning ichini achituvchi urishlar va kamsitilish daqiqalari boshlanganida yura-gim ezilib, kallam shishib ketardi. Yoshimiz kattayganda gimnastika muallimi, din muallimi, musiqa o'qituvchisi kabi hayotdan bez-gan, serjahl, kekxa erkak o'qituv-chilarning qo'liga tushganda ko'payadigan bu jazolash maro-simlarini ko'rib, avvalgi zerikarli darsning o'rtasida bir necha daqiqa davom etadigan tomo-sha qilib o'tirishlarni, muloyim va onaday muallimalarni mam-nuniyat bilan sog'inib o'tirardim. Biron o'quvchi, xuddi sut to'kib yuborganday, oldiga qarab, aybini tan olib, inontiruvchi bir qancha uzrlar aytsa jazosi sal yuvosh tor-tardi. Ammo aytgan uzri ko'rsat-gan hunaridan katta bo'lganlar, yolg'on bo'lsa ham aybini yum-shatadigan bir bahona topolma-ganlar, topolmaydiganlar, yolg'on gap aytguncha kaltaklanishni

afzal bilganlar, o'qituvchining obro'yini tushiradiganlar, jazolanayotgan chog'larida bir ora qoshko'z imosi qilib sinfni kuldiradiganlar, bir tarafdin noshudona yolg'onlarni qalashtirib, boshqa tarafdin "boshqa yolg'on gapirmayman, ustoz" deya samimiy qasam ichuvchilar, tayoq va kamsitilishdan qonterga botgan, yanglishib qopqonga tushgan hayvon-day, bilmasdan yana xatolikka yo'l qo'yib aziyatlarini yanada orttirgan bir boshqa sinfdoshlar menga insonlik va hayot haqida barcha Hayot Bilimi kitoblaridan va Sinf Bilimi jurnallaridan ham teranroq narsalarni o'rgatardilar.

Ba'zan tartibli, yoqimtoy yoki siniq holini ko'rib, uni ichimda sevib yurganim bir qizning shunday kamsitilganiga va uzr onlarida yuzi qip-qizil bo'lib ketganiga, ko'zida yoshlar halqalanganiga qarganimda uning tezroq qutulishini istardim. Tanafuslarda menga ham aziyat qiladigan anov sariq sochli, semiz bolaning dovdirashini, dovdirarkan, kaltak yeganini ko'rganimda voqeani qalbsizlik bilan zavqlanib tomosha qilardim. Tuzalishiga umid qoldirmagan ahmoq va beta'sir ekanligiga ishonch hosil qilganim o'ta quruq, ovozi past va g'ururli bir bolaning o'qituvchini izdan chiqarib gerdayishining sababini bilolmaganimda, bolaning ko'zlaridan yoshlar oqarkan, o'qituvchi bilan o'quvchining ayni chog'da qay biri haqligini bilolmay charchablar ketardim. Ba'zi o'qituvchilar o'zi doskaga chiqargan o'quvchining bilimini sinashdan ham ko'ra ko'proq o'z jaholatlarini namoyish qilib, kamsitishlaridan qanchalik maza qilsalar, ba'zi o'quvchilar ham ahvolni iroda bilan yaxshilashdan ham ko'ra o'zlari-ni kamsitilishidan o'shandoq maza qiladiganday tutardilar. Ba'zi o'qituvchilar bir daftarning yanglish rangli bir qog'oz bilan o'ralganini ko'rganlarida

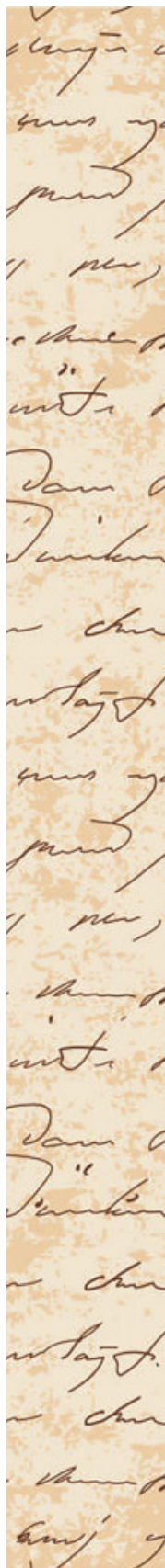
quturib ketar, ba'zilar boshqa paytlar hech e'tibor bermaydigan oddiy bir pichir-pichirga ham bir shapaloq bilan jazo berardilar, ba'zi o'quvchilar javobini biladigan oddiy bir savolga, ko'zlari mashina chirog'idan qo'rqib ketgan quyonday, qotib qolar, ba'zilar esa — eng ko'p shunaqalarni qo'llardim — javobni bilmasalar ham, biladigan narsalarini yaxshi niyat bilan sayrayverardilar.

Ba'zi bir paytlarda, ozor bilan yoki daftarlarning, kitoblarning irg'itilishi bilan boshlangan qo'rqituvchi onlarda, butun sinfda tiq etgan ovoz ham chiqmayotgan bir pallada boshiga shunday kamsitishlar kelmagan tolelilardan bo'lganim uchun shukr qilardim. Sinfning uchdan biri shunday bo'lakcha "imtiyoz"lilardan edi. Yo'qsillar bilan boylar bir sinfda o'qiydigan ba'zi davlat maktablariga qarama-qarshi o'laroq, bu maxsus maktabda surunkali kamsitilishlar bilan hech xafa qilinmaydigan tolelilarni ajratib turuvchi yashirin chiziqning o'quvchining boyligi yo kambag'alligi bilan aloqasi yo'q edi. Maktabga kelib bolalarcha bir og'aynilik bilan tanafuslarda quvlashmachoq o'ynab xursandlik bilan unutganim va ruhim rad etgan bu yashirin chiziq, o'qituvchi o'z kursisidagi joyiga bir iqtidor taxtiga o'tirganday o'tirishi bilan birdan yuzaga chiqaverardi va men ham bu tayoq va kamsitishlar pallasida oddiy, ammo kuchli bir qiziqish bilan ba'zilarining nima uchun bunday tambaroq, viqorsiz, irodasiz, beta'sir, aqlsiz yoinki mana "shunday" bo'lisharkin deb o'zimdand so'rardim. Ammo hayotim zulmatiga va sinfdosh o'rtoqlarimning ruhlariga yo'nalgan bu savolga na u davrda o'qiy boshlaganim va hamma yomonlarning og'izlari buramli qilib chizilgan suvratli romanlar, na-da bola-

lik tuyg'ularim javob berar, men ham savolni unuttardim. Bularning barchasi, maktab degan dargoh aslida eng muhim va asosiy hisoblangan savollarga javob bermagan, faqat ularni hayot haqiqati sifatida tan olishimizga yordam bergan joy degan xulosaga keldim. Shu boisdan to litseyga kirgunimcha barmog'imni ko'tarib o'zimni chiziqning tinchgina va erka tarafida tutishga intildim.

Maktabda yana bir o'rganim asl narsa — hayotning so'ralmaydigan "haqiqatlarini" qabul qilish emas, ularga maftun bo'lish ekanligini sezardim. Birinchi yillarda bo'lar-bo'lmas bahonalar bilan, ikkida bir o'qituvchi darsning o'rtasida bizga bir ashula aytirishni boshlardi. Inglizcha, fransuzcha so'zlarini tushunolmaganim, yaxshi ko'rmaganim bu qo'shiqlarni xuddi aytayotganday harakat qilarkanman sinfdoshlarimni kuzatishdan zavqlanardim. (Turkchaga "Soqchi ota, soqchi ota, bayram keldi, surnay chal!" kabi o'girilgan ashulalar aytildirdi.) Yarim soat oldin daftarini yana uyida unutgani uchun ko'zyoshi to'kkan past bo'yli semiz bola endi og'zini katta-katta ochib baxtiyorlik bilan ashula aytayotgan bo'lardi. Uzun sochlarini hadeb quloqlarining orqasiga otayotgan qiz, qo'shiqning o'rtasida yana shu harakatini takrorlardi. Tanaffusda koridorlarda meni quvlagan semiz to'polonchilardan biri va uning kamgaproq, zakki va juda kamtarligiga qaramay yashirin chizgining men tarafimda qoladiganday ehtiyotkor oqil ustozi endi farishtasimon bir ifoda bilan musiqaning bulutlari orasida yo'q bo'lib ketgandilar. Tartibli qiz ashulaning o'rtasida

qalamdonlarining, daftarlarining o'rnini yana bir bor taxlardi, maktabning daraxtzor hovlisidan o'tib sinfga kelayotganda, ikkov birga bo'lishimiz uchun "Menga sherik bo'lasanmi?" deya so'raganimda indamay faqatgina qo'limni ushlagan tirishqoq, zakki qiz ashulani yaxshiroq aytish uchun o'zini juda jiddiy tutardi, imtihonlarda kimsa qaramasin deya qog'ozini emizikli chaqalog'ini bекitayotgan xotinlarday butun gavdasi bilan to'sib olgan qizg'anchiq va baqaloq bola hech kimsaga ochmagan gavdasini ochadiganday harakatlar qilardi. Har kun tayoq yeydigan, kelajagi umidsiz essizlardan birining esa ashulaga zo'r xohish bilan qo'shilganini va oldidagi qizning bir tola sochini o'g'rincha tortganini, diqqat bilan ashula aytayotgan qizning ikkida bir "voy-voy"lashi, bu onda u bola derazadan tashqariga qarab turganini ko'rganimizda, biz ham qizil ot dumiga o'xshagan sochli qiz ikkimiz shu onda bir-birimizning ko'zlarimiz ichiga tikilib kulimsirar edik. Hech tushunmay aytayotgan ashulamning lay la lay la, lay lay lay qismiga kelganda men ham nash'a bilan har kas yuksaltirgan ovozza qo'shilar, so'ngra derazadan tashqariga qararkan, bir oz so'ngra, bir oz so'ngra qo'ng'iroq chalinishini, butun sinf bir onda guvullab paltolariga, portfellariga yopishishini va bir qo'lim portfelda, bir qo'lim men ila akamni uch daqiqalik naridagi uyga yetaklab ketadigan eshikbon amakining qo'lidaykan, sinfdagi barcha bu insonlardan charchaganimni, ammo hozir onamni ko'raman, deya odimlarimni tezlatajagimni xayol qilar-dim.

**"Istanbul. Xotiralar va shahar" kitobidan
Turkchadan Miraziz A'ZAM
tarjimasi**

“Sport insonni o‘z chegaralarini kengaytirishga undaydi.”
Muhammad ALI

KURASH. HAYOTIMDAGI SINOV VA SABOQLAR

Sog‘lom tana – sog‘lom aql, deganlaridek, shaxsiy rivojlanish uchun sport bilan muntazam shug‘ullanaman. Shu bois men kurash sportini tanladim.

Sport har bir inson hayotida muhim o‘rin tutadi. U insonni nafaqat jismonan chiniqtiradi, balki ma’naviy jihatdan ham kamolga yetkazadi. Men uchun esa sport, ayniqsa belbog‘li kurash, hayotdagi eng muhim saboqlarni bergan maktab bo‘ldi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev sportni yoshlar tarbiyasining muhim omili sifatida baholab, sog‘lom va barkamol avlodni tarbiyalash mamlakat kelajagi bilan chambarchas bog‘liq ekanini ko‘p bora ta’kidlagan. Bu fikrlar sportning jamiyat hayotidagi o‘rni naqadar muhim ekanini yaqqol ko‘rsatadi.

Sportning inson hayotiga ta'siri sport haqidagi ilmiy adabiyotlarda ham keng yoritilgan. Sport mashg'ulotlari inson organizmini chiniqtirishi, yurak-qon tomir va nafas olish tizimini mustahkamlashi bilan birga, intizom, mas'uliyat va qat'iyat kabi muhim fazilatlarni shakllantirishi ta'kidlangan. Sport – bilan shug'ullangan yoshlar hayotda faol va maqsadga intiluvchan bo'lib voyaga yetishini ham alohida qayd qilib ketish zarur.

Men bolaligidan belbog'li kurash bilan shug'ullana boshlaganman. Birinchi mashg'ulotim hanuz yodimda. O'sha paytda 2-sinf o'quvchisi edim. Maktabdan kelib, kompyuter o'yinlari bilan band bo'lib o'tirganimda, dadam meni qishlog'imizdagi sport zaliga olib bordilar. U yerda birinchi murabbiyim Alisher aka bilan tanishdim. Dastlab sportning mazmunini to'liq anglamagan bo'lsam-da, vaqt o'tishi bilan kurash hayotimning ajralmas qismiga aylandi.

Mashg'ulotlarning dastlabki bosqichi juda qiyin kechdi. Tez charchardim, ayrim texnik usullarni tushunish va bajarish oson emas edi. Ammo sport haqidagi manbalarda aytilganidek, har qanday natija ortida sabr va mehnat yotadi. Sportchining yuksak natijalarga erishishi muntazamlilik va bosqichma-bosqich mashg'ulotlarga bog'liq ekanini eshitgan edim. Bu fikrlar meni mashg'ulotlarni tashlab yubormaslikka undadi.

Sportchining muvaffaqiyatida ruhiy tayyorgarlik ham muhim o'rin tutadi. Sportchining o'ziga bo'lgan ishonchi, hayajonni yenga bilishi va mag'lubiyatni to'g'ri qabul qilishi sport natijasiga bevosita ta'sir qilishini bilmagan edim. Ilk musobaqamda aynan hayajon sabab 3-o'rinni egallaganim menga katta saboq bo'ldi.

Kurash sportining tarbiyaviy ahamiyati haqida "Kurash — milliy sportimiz" kitobida batafsil ma'lumot berilgan. Unda kurash xalqimizning qadimiy an'analari bilan bog'liq bo'lib, unda halollik, raqibga hurmat va odob-axloq muhim o'rin tutishi ta'kidlangan. Mashg'ulotlar davomida men ham faqat kuch emas, balki to'g'ri texnika va sabr g'alabaga olib kelishini angladim.

Vaqt o'tib tajribam ortdi va viloyat birinchiligi musobaqasida qatnashish imkoniyatiga ega bo'ldim. Musobaqaga tayyorgarlik jarayonida vazn tashlash va dieta tutishga to'g'ri keldi. Sportchi uchun to'g'ri ovqatlanish, dam olish va mashg'ulot rejimiga rioya qilish muhimligi ancha yillar davomida ta'kidlanib kelinadi. Bu jarayon menga sport faqat zal bilan cheklanmasligini, balki hayot tarziga aylanishi kerakligini o'rgatdi.

Shuningdek, yosh sportchilarni tarbiyalashda murabbiy va ota-onaning o'rne katta ekani, sport bolaning xarakterini shakllantirishda muhim vosita bo'lishini ota-onam bilishar edi. Shu sababli ota-onam va murabbiyim Alisher aka birgalikda avvalo mening ruhiyatimni yaxshilashga hamda his-hayajonlarimni boshqarishni o'rgatishga harakat qilishdi. Bu fikrlar dadam va murabbiyimning menga bo'lgan e'tiborini yana bir bor qadrlashimga sabab bo'ldi.

Final bahsida 2-o'rinni egalaganimga qaramay, bu natija meni tushkunlikka tushirmadi. Mashhur sportchi Muhammad Alining: "Qiyinchiliklar insonni sindirish uchun emas, balki uni kuchli qilish uchun beriladi", degan so'zlari menga katta dalda bo'ldi. Sport adabiyotlarida ham haqiqiy sportchi mag'lubiyatdan to'g'ri xulosa chiqarishi bilan ajralib turishi ta'kidlanadi.

Vaqt o'tishi bilan e'tiborim o'qishga ham qaratildi va men oliy ta'lim imtihonlariga tayyorlana boshladim. Hozirda Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida tahsil o'layman. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev

sport haqida shunday degan: "Sport – sog'lom avlodni tarbiyalashning eng muhim omillaridan biridir." Bu fikrlar sportning jamiyat va yoshlar hayotidagi ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi. Shu sababli universitetga kirganimdan so'ng ham sportdan uzoqlashmadim. Kurashga bo'lgan qiziqishim tufayli universitetdagi dzyudo jamoasiga qo'shildim va ular bilan yangi mashg'ulotlarimni boshladim.

Bugun orqaga qarab shuni ishonch bilan ayta olamanki, kurash meni kuchli, sabrli va irodali inson qilib tarbiyaladi. Bu sport turi menga faqat g'alabani emas, balki hayotdagi qiyinchiliklarga ham qo'rqmasdan qarshi chiqishni o'rgatdi. Gilam ustidagi kurash hayotdagi kurashga tayyorlab qo'ydi.

Xulosa qilib aytganda, sportning kurash turi hayotimning ajralmas qismiga aylandi. U menga maqsad sari qat'iyat bilan intilish, o'z ustimda ishlash va hech qachon taslim bo'lmaslikni o'rgatdi. Ishonamanki, sportda o'rganilgan bu saboqlar kelajak hayotimda ham menga doimo yordam beradi.

Ziyohiddin TURG'UNOV Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Reading is one of the most rewarding habits a person can develop. It nourishes the mind, strengthens the imagination, and provides insights into the world and oneself. However, many people struggle not with the act of reading itself, but with when to read. Choosing the right time for reading can significantly affect comprehension, retention, and overall enjoyment. Understanding the ideal moments for reading helps individuals maximize its benefits, making it a more effective tool for personal growth.

Morning is often regarded as the most productive time of day, and this applies to reading as well. When the mind is fresh, free from the clutter of daily distractions, it can focus deeply on new information. Early morning reading stimulates the brain, enhances creativity, and sets a positive tone for the day. Whether it is a thought-provoking article, a challenging book, or a professional text, morning reading can be

more fruitful than any other time. Moreover, starting the day with reading encourages discipline and helps establish a consistent habit. Evening reading holds its own unique advantages. After a busy day, reading can serve as a way to relax and unwind. The calm of the evening allows the mind to process thoughts without the rush of work or daily obligations. Reading before bed, especially fiction or reflective texts, has been shown to reduce stress and improve sleep quality. While some may find their focus diminished at night, the quiet environment often compensates for mental fatigue, making evening reading a valuable practice for mental well-being.

Another effective time for reading is during transitional periods of the day, such as commuting or waiting. In today's fast-paced life, these seemingly small intervals can become powerful opportunities for learning. A short article on a smartphone or a chapter of an e-book during travel time can accumulate into significant knowledge over weeks and months. These

moments demonstrate that reading is not confined to long, uninterrupted sessions; even brief, consistent reading contributes to personal growth and intellectual development. Reading habits also depend on the purpose of reading. For studying complex topics or mastering a new skill, the mind needs peak concentration, usually found in the morning or after a refreshing break. On the other hand, reading for entertainment or relaxation may work better when the mind is winding down, such as during the evening or a quiet afternoon. Recognizing the purpose helps align reading time with mental readiness, increasing efficiency and enjoyment.

Personal energy levels play a critical role in determining the best time to read. Every individual has natural rhythms—some are morning people, while others are night owls. Morning individuals find their focus sharpest early in the day, while night owls may concentrate better when the world is quiet and the day's demands are over. Paying attention to one's own energy patterns allows reading to become a more fulfilling and sustainable habit.

Environment also influences reading effectiveness. Quiet, well-lit spaces improve comprehension and reduce eye strain. Natural light during the day or a cozy lamp in the evening can create an inviting reading atmosphere. Eliminating distractions such as phones or television ensures that the mind fully engages with the text. A comfortable environment, paired with an appropriate time of day, enhances both concentration and pleasure, making reading a more enriching experience. It is also essential to consider the consistency of reading. While the “perfect” time may vary from person to person, developing a regular reading schedule is more important than searching for an ideal hour. Even short, daily reading sessions build mental discipline, reinforce memory, and expand vocabulary. Consistency turns reading from a sporadic activity into a lifelong habit, allowing knowledge to accumulate gradually and effectively. The benefits of reading extend beyond intellectual growth. Reading nurtures empathy, imagination, and emotional intelligence. By exploring the experiences of others, whether through novels, biographies, or essays, readers develop a deeper understanding of human nature and society. The timing of reading can influence these benefits, as a focused and relaxed mind absorbs narratives more profoundly. Choosing the right moments enhances emotional engagement, making each reading session more meaningful.

Ultimately, the best time to read is a combination of personal preference, purpose, and circumstances. There is no universal hour that suits everyone, but awareness of one's own energy, focus, and goals allows reading to be a powerful and transformative activity. By integrating reading into daily life, whether in the morning, evening, or during short breaks, individuals cultivate knowledge, creativity, and personal growth. In conclusion, reading is not just a pastime; it is a gateway to understanding, learning, and self-improvement. While the question of “when to read” may seem simple, the answer requires reflection on habits, lifestyle, and personal rhythms. Mornings may offer clarity, evenings may bring relaxation, and transitional periods can provide small yet meaningful opportunities. The key is consistency and mindful choice of timing. By discovering one's ideal reading moments, every individual can unlock the full potential of books and make reading an essential part of a fulfilling life.

Ruxsoraxon OBIDOVA prepared

STUDENTS AND SOCIAL MEDIA

One of the most significant advantages of social media for students is its role in expanding access to knowledge. Educational content is now available beyond traditional classrooms and textbooks. Students can follow academic pages, join subject-based groups, watch explanatory videos, and participate in online discussions with peers and experts from around the world. Platforms like YouTube and Telegram channels provide tutorials, lectures, and exam preparation materials that support formal education. As a result, learning has become more flexible and inclusive, allowing students to study at their own pace and according to their individual needs. For many learners, especially those in developing regions, social media has helped bridge educational gaps by offering free or low-cost resources. In addition to learning, social media plays an important role in communication and collaboration among students. Group chats, online communities, and shared digital spaces enable students to exchange ideas, work on group projects, and stay informed about academic events. University announcements, schedule updates, and educational opportunities are often shared through social networks, making communication faster and more efficient. During periods of distance learning, especially during global crises such as the COVID-19 pandemic, social media became a vital link between students and educational institutions. It helped maintain a sense of connection and continuity when face-to-face interaction was limited.

In the twenty-first century, social media has become an inseparable part of daily life, especially for students. Platforms such as Instagram, Telegram, TikTok, X (formerly Twitter), Facebook, and LinkedIn are no longer used only for entertainment or casual communication; they have evolved into powerful tools for education, self-expression, networking, and social activism. For today's students, social media represents both an opportunity and a challenge. While it offers unprecedented access to information and global connections, it also raises serious concerns regarding mental health, academic performance, and personal responsibility. Understanding the complex relationship between students and social media is essential in evaluating its true impact on modern education and youth culture.

Social media also allows students to express themselves and develop their identities. Through posts, blogs, videos, and creative content, young people share their opinions, talents, and personal experiences. This self-expression can boost confidence and encourage creativity, particularly for students who may struggle to express themselves in traditional academic settings. Moreover, social media has given students a platform to raise awareness about social issues, including climate change, gender equality, mental health, and human rights. Student-led campaigns and online activism demonstrate how social networks can empower young voices and promote civic engagement on a global scale. Despite these benefits, the influence of social media on students is not entirely positive. One of the most widely discussed concerns is its impact on mental health. Constant exposure to carefully curated images and lifestyles can lead to unhealthy comparisons, low self-esteem, anxiety, and depression. Many students feel pressure to present a "perfect" version of themselves online, which can create emotional stress and dissatisfaction with real life. The fear of missing out, commonly known as FOMO, is another psychological issue that affects students who spend excessive time on social platforms. These mental health challenges can negatively influence academic motivation and overall well-being. Another major issue related to social media use among stu-

dents is distraction. While digital platforms can support learning, they can also interfere with concentration and time management. Notifications, endless scrolling, and short-form content reduce attention spans and make it difficult for students to focus on complex academic tasks. Excessive use of social media often leads to procrastination, reduced productivity, and poor academic performance. Many students struggle to find a balance between using social media for educational purposes and avoiding unnecessary distractions that consume valuable study time. Privacy and digital safety are also critical concerns. Students often share personal information online without fully understanding the potential risks. Cyberbullying, identity theft, and online harassment have become serious problems in the digital age. Negative comments or public criticism on social media can have long-lasting emotional effects, particularly on young users. Furthermore, employers and academic institutions increasingly review applicants' online presence, meaning that careless posts can damage future career opportunities. This reality highlights the importance of digital responsibility and awareness among students. To address these challenges, digital literacy and responsible social media use must be emphasized. Educational institutions, families, and students themselves share responsibility in promoting healthy online habits. Universities can introduce workshops and courses that teach students how to use social media effectively for learning, networking, and personal branding while avoiding its harmful effects. Students should be encouraged to set time limits, verify information sources, and maintain a clear distinction between their academic and personal online activities. Developing critical thinking skills is essential in an era where misinformation spreads rapidly through social networks. In conclusion, social media has a profound and undeniable influence on students' lives. It offers valuable opportunities for learning, communication, self-expression, and social engagement, transforming the way students interact with knowledge and the world around them. However, its negative effects on mental health, academic focus, and privacy cannot be ignored. The key issue is not whether students should use social media, but how they should use it. When approached with awareness, discipline, and responsibility, social media can be a powerful tool that supports students' personal and academic growth. Without these qualities, it risks becoming a source of distraction and harm. Therefore, achieving a healthy balance is essential for students navigating the digital landscape of the modern world.

80

O'ZBEKISTON TALABASI

Jahon adabiyoti

RABINDRANATH TAGOR

XOTINNING XATI

(H I K O Y A)

Bosgan izlaringdan o'rgilay!

Bu kun bizning to'yimizga o'n besh yil to'ldi, biroq hanuzgacha senga biror marta xat yozmadim — bunga ehtiyoj ham yo'q edi; chunki biz hamisha birga edik, bir-birlarimizga so'zlaganlarimiz kifoya qilar edi.

Ammo bugun men bu yerda, Puridaman, sen esa — idorada, ishdasan. Sen Kalkuttaga qattiq bog'lanib qolgansan. Bu aloqa sening aql-hushingni tamomila chulg'ab olgan. Shuning uchun sen otpuska ham olmading. Mayli, bu xudoning xohishi, u g'amxo'rlik qilib, meni ozod qildi.

Men sizlarning oilangizda o'rtancha kelin edim. Ammo sen bilan o'n besh yil umr kechirgandan so'ng bugun — bu yerda, okean sohilida turib, angladimki, mening yo'lim boshqa ekan. Shuning uchun senga bu xatni yozishga jasorat qildim. Ammo bu endi o'rtancha kelinning xati emas.

Ikkimizning munosabatimizni tayin etgan samogagina mening hayot yo'lim ma'lum bo'lishi lozim. Yoshligimda ukam bilan ikkalamiz qattiq bezgakka muhtalo bo'ldik. Ukam o'ldi, men tuzalдим. Shunda qishloqning hamma xotinlari:

— Mrinala qiz bola bo'lgani uchun tuzaldi, o'g'il bola bo'lganda, sog'aymas edi, — dedilar.

Darhaqiqat, o'lim tangrisi Yama o'z ishini juda yaxshi biladi: nimaiki qimmatli bo'lsa, o'shanigina tanlab oladi.

Men o'lmadim. Men tirikman! Sizlar buni bilinglar deb bu xatni yozayotirman.

Tog'ang va do'sting Nirod senga qalliq izlab bizning qishloqqa kelganlarida, men o'n ikki yoshda edim. Men hatto kunduzi ham chiyabo'rilaming tovushi kelib turadigan uzoq bir qishloqda yashardim. Stansiyadan bizning qishloqqa kelish uchun aravada 12 mil yo'l bosib, so'ngra yana 3 mil palankinda yurish kerak edi. Shunda ular ko'p azob tortdilar. Bizning qishloq ovqati esa taomlarning eng bemazasi, uni tog'ang hanuz eslab yuradi.

Oilaning bu nuqsonini o'rtancha kelinining husni bilan yopmoqchi ekan. Agar shunday bo'lmasa, sening qarindoshlaring nima uchun bizning qishloqqa keladilar? Ma'lumki, Bengaliyada biror kasallik yoki falokatni qidirib yurishga ehtiyoj yo'q — bunday narsalar o'zi keladi.

O'sha kuni otam sho'rlikning qo'llari qaltirar, bechora onam esa, nima qilishini bilmay hadeb tangrining nomini takrorlar edi. Chindan ham bu sho'rlik qanday qilib u shaharlik janoblarning marhamatini qozonsinlar? Bor umidlari qizlarning go'zalligida edi. Xayriyatki, qizlari o'ziga bino

qo'yganelardan emas, u o'ziga qanday baho qo'ysalar yo'q demay, rozi bo'ladi. U o'ziga nega ham bino qo'ysin? Qiz bola ming go'zal bo'lganda ham or-nomus uni biror so'z aytishga qo'ymaydi.

Uydagilarning, qishloqdagi har bir toshning vahmi qalbimni ezardi. O'sha kuni go'yo yer-u osmonning hamma kuchlari 12 yoshli qizni tutib ikki hakamga ko'rsatmoqchi bo'lardilar. Bu ikki ko'zdan yashirinish uchun biror burchak topilmas edi. Mana shunda surnayning fig'oni eshitildi, g'amgin sadolar ko'kka ko'tarildi, natijada men sizlarning oilangizga ketdim.

Xotinlar mening nuqsonlarimni sinchiklab muhokama etgach, haqiqatan ham boshqalarga nisbatan go'zal deb e'tirof qildilar. Buni katta kelin eshitganda, yuzlari bo'zarib ketdi. Axir mening husnim kimga ham kerak edi? Agar u Gang daryosining loyqasidan biror pandit qo'li bilan yasalganda, sizlar uchun qadr-u qimmat kasb etardi. Biroq mening go'zalligimni Brama yaratgan, shuning uchun bu go'zallik sizlar uchun ahamiyatsiz. Siz hammangiz qisqa bir muddatda mening go'zalligimni unutdingiz, ammo har qadamda mening aqlim haqida o'ylashga majbur edingiz. Mening tabiiy aqlimni na o'choq boshi, na uy ishlari nobud qilolmadi — bu aql hozirgacha saqlanib qoldi. Bu mening onamni hamisha tashvishga solardi: chunki aql — xotin kishi uchun faqat yomonlik keltiradi!

Shart-sharoit bilan kelishmog'i zarur bo'lgan odam faqat aqlni tan olaman desa, u har qadamda qoqiladi va bora-bora o'z hayotini barbod etadi. Ammo men nima qila olardim? Tangrilar mendan so'ramasdan menga shunchalik aql bag'ishlabdilar, bu o'rtancha kelin uchun keragidan ancha ortiq tuyulibdi. Men buni kimga qaytarib bera olaman? Siz hammingiz meni "jyata" deb, xo'rladingiz, ammo men sizlarni kechirdim, chunki qo'pollik — zaiflik belgisidir.

Sizlarning oilangizda hisobga olinmagan bir mashg'ulotim bor edi — men yashirincham she'r yozardim, sizlardan hech biringiz buni bilmasdingiz. Faraz qilaylikki, mening she'rlarim hech narsaga arzimaydi, ammo ularni uyingizning devorlari o'ziga parchinlab qololmadi, men o'z she'rlarimda ozod edim, men she'rlarimdagina ko'nglimdagini ayta olardim. Agar biror ish o'rtancha kelindan talab etilgan me'yordan chiqib ketguday bo'lsa, sizlarga yoqmas edi, ammo sizlar buni o'zingiz tasavvur ham qilolmas edingiz. O'n besh yil davomida sizlar bilan bir hovlida shoira yashaganini hech biringiz payqamadingiz!

Sizlarning uyingiz haqidagi eng yorqin taassurotim, esimda qolgan eng qadrdon narsa ichkari hovlida yoniga narvon qo'yilgan molxona bo'ldi. Unga sigirlar tashqari hovlidan kirardi. O'sha yerda burchakda oxur bor edi. Xizmatkorlarga erta bilan ish oshib-toshardi. Sigirlar har kun erta bilan

oxur oldida uymalashib kavsh qaytarardilar. Ularga qarab yuragim ezilib ketardi. Bu tabiiy, chunki men qishloqi xotinman! Sizlarnikiga, shaharga borganimda bu ikki sigir va uch buzoq eng yaqin sirdoshim bo'ldi. Dastlab o'zim yemay, shularni to'yg'izishga tirishdim. Mening yangi va hazilkash qarindoshlarim sigirlarga g'amxo'rligimdan ogoh bo'lib, meni past toifadan bo'lsa kerak deb darhol gumonsiray boshladilar.

Keyin men qiz tug'dim, biroq u tezda o'ldi. U meni ham o'z orqasidan chaqirardi. Agar u tirik qolganda, hayot menga onaga munosib ulug'vorlik baxsh etar va uning butun haqiqatiga ko'zimni ochar edi. U holda men o'rtancha kelin emas, o, men ona bo'lar-dim! Ona esa yolg'iz o'z bolasining emas, butun bashariyatning onasidir. Men azob-uqubatlarga bardosh berib, ona bo'lmoqchi edim, ammo ozodlikka erisha olmadim.

Men uyimizga ingliz vrachi kelganini eslayman. U hovlingizning ko'rinishidan hayratda qolgan edi, men tug'ib yotgan xona bo'lsa, uning g'azabini keltirdi. Bunga g'azablanmay bo'ladimi? Uylaringizning oldi tomoni go'zal bog'. Oldingi xonalarning jihozlarida hech qanday nuqson yo'q. Biroq ichkari xonalar xuddi terining orqa tomoniday, sharm-hayosiz yalang'och, zeb-ziynatsiz, go'zallikdan mahrum edi. Yorug'lik bu yerga arang tushar, havo ham o'g'riday yashirincham kirar, axlat supurilmas, stol va devorlar hamisha dog', iflos edi... Ammo bir narsada doktor yanglishdi: u, bu ahvoldan bizlarni azob tortadi deb o'yladi. Aksincha! E'tiborsizlik kulga o'xshaydi! Ustki qatlamni sovuq bo'lsa ham, o'rtasida harorat saqlanadi. O'z qadring yo'qolgach, e'tiborsizlik qonuniy tuyulib, u kishiga ozor bermay qo'yadi. Bundan azob tortish mumkinligi xotin kishining xayoliga ham kelmaydi. Sizning uyingizdagi xotin kishiga e'tiborsizlik uning uchun baxt, saodatdir! Agar xotin kishiga alam yetkazmoqchi bo'lsangiz unga e'tibor qiling, bundan uning azob-uqubati ortadi xolos.

E'tibordan mahrum bo'lgan kishi azob chekishi mumkin, deb hech vaqt o'ylagan emasdim. Tuqqan chog'imda jonim qil ustida edi, biroq men sira qo'rqqanim yo'q. Menga xatning nima qadri bor? Nechun o'limdan qo'rqay? Muhabbat va g'amxo'rliklarga sazovor kishilargina o'limdan qo'rqadi, ular hayotga mahkam tirmashib oladilar. Agar o'lim tangrisi Yama meni chaqirsa, ko'kat tomirlari yumshoq yer qa'riga kirgandek bir yengillik bilan "labbay" deb chopib borardim. Bengal xotinlari qayerlarda o'lmaydi deysiz!

Axir mening o'limimdan nima foyda bor? O'liming birovning parvoyiga kelmasa, o'lishga ham nomus qilasan!

Mening qizim ko'p yashamadi — oqshom yulduziday yondi-yu, so'ndi. Men yana odatdagi ish bilan — sigir-buzoq boqish bilan band bo'ldim. Mening hayotim shunday o'tib, qazom yetar va bu xatni ham yozishga ehtiyoj bo'lmasdi. Ammo shamol ko'klam urug'ini uchirib kelib hovlidagi tosh ustiga sepadi, so'ngra bundan maysa unib tosh bag'rini yorib chiqadi. Xuddi shunday, sizning qotib qolgan oila tartibingizga ham hayotning kichik bir zarrasi uchib keldi-yu, oilada ixtilof boshlandi.

Katta kelinning singlisi Bindu, onasining vafotidan so'ng amaki-vachchalarining ta'na, tazyiqidan qochib bizning uyga, opasining oldiga panoht tortib kelganda, sizlar hammangiz: "Shunday ham ko'ngilsiz hodisa ro'y beradimi-a", deb o'yladingiz. Biroq mening fe'l-atvorim yomon — nima ham qilar eding! Sizlarning jahlingiz chiqqanini ko'rgach, men butun vujudim bilan shu uysiz qolgan qizga intildim. Begona odamning uyiga kelib boqindi bo'lishdan ham og'irroq xo'rlik bormi! Shunday ahvolga tushgan odamga rahmsizlik qilish mumkinmi!

Men katta kelinning ahvolini tushunardim. U singlisini juda sevardi, shuning uchun uni o'z uyiga qabul etdi. Ammo erining noroziligini bilgandan keyin, o'zini shunday tutdiki, singlisining kelishi go'yo juda katta badbaxtlik bo'lib, undan bir amallab qutulishga tayyorday ko'rinishga tirishardi. U erini jon-dili bilan sevgani uchun, bu baxtsiz qizga oshkora mehribonlik qilishga jasorat etmasdi. Yetim qizga nisbatan bu xil g'ayriinsoniy muomalalar menga qattiq dard bo'lardi. Katta kelinlaringiz odamlar ko'rsin deb, jo'rttaga Binduga to'yguday ovqat bermas, yomon kiyintirar, unga bir cho'riday muomala qilardi. Men bu holatdan azob tortar va hatto nomus qilardim. Katta kelinlarning, Bindu

sizning oilangiz uchun nayrang bilan qo'lga kiritilgan tekin cho'ri, buni hammangiz ko'rib qo'ying, degan fikrni ta'kidlashga urinardi. Singlim ko'p ishlaydi, lekin hech qanday chiqimi yo'q, demoqchi bo'lardi.

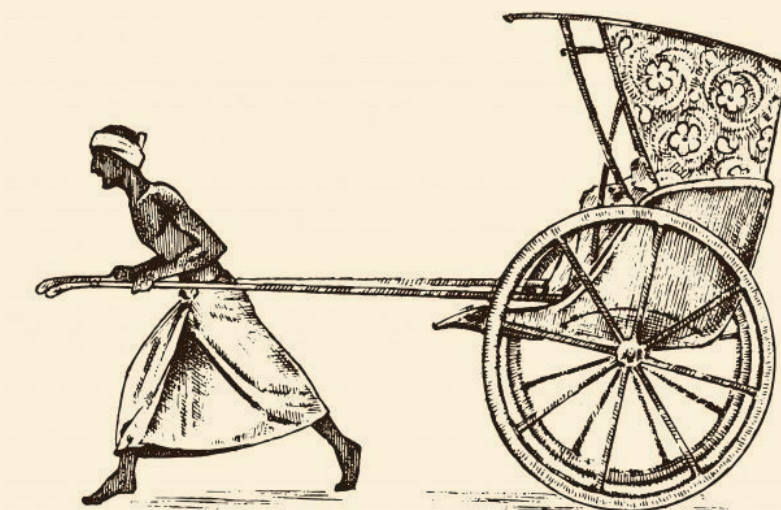
Katta kelinning aslzodaligini hisobga olmaganda, uning hech narsasi yo'q edi — na pul, na go'zallik. Uning urug'lari otangga: "Sepsiz bo'lsa ham shu to'yga rozi bo'ling", — deb yolvorganliklarini o'zing juda yaxshi bilasan. Kelinoyim sho'rlik buni fahmlab, sizlarning oldingizda o'zini aybdor sanar va mumkin qadar kamtarlik qilishga urinardi! Uyingizda uning hech qanday qadr-qimmatini yo'q edi.

Ammo uning yaxshi ibratini biz uchun yomon natijalar berdi. Men har narsada o'zimning haddan tashqari chegaralab qo'yishga yo'l qo'yolmas edim. Men kishini qanchalik hurmat qilmay, u tufayli yaxshini yomon deyolmayman — o'zing ham buni bir necha marta ko'rib ishongansan.

Men Binduni o'z uyimga oldim.

Binduning opasi: o'rtancha kelin kambag'al oilaning qizini buzib qo'yadi, deb go'yo men nojo'ya bir ish qilganday, hammaga shikoyat qila boshladi. Ammo men uning butun vujudi bilan quvonayotganini juda yaxshi bilar edim: endi xatoning butun og'irligi mening yelkamda edi. U singlisiga mehribonlik qilishga jasorat etolmay, buni men orqali qilinayotganini ko'rib quvonardi.

Opasi Binduning yoshini bir necha yilga ozaytirib ko'rsatishga tirishardi. Ammo bironta odamga, yashirincha, Binduning yoshi o'n to'rttdan kam emas desak — hech kim tortishib o'tirmas edi. Sen uning xunukkina qiz ekanini eslaysan — bordi-yu u yuzini stolga urib yarador qilsa, odamlar uni emas, stolni o'ylab besaranjom bo'lardilar. Uning na otasi, na onasi bor, binobarin, erga beradigan kimsasi ham yo'q edi. Kim ham unga uylanishga rozi bo'ladi?

Bindu menikiga ming xil xavf-xatar bilan keldi. U naq meni harom qilib qo'yayotganday qo'rqardi. O'zini shunday his qilardiki, go'yo dunyoga kelishga haqqi yo'qday: hamisha bir chekkada siqilib, odamlarning ko'ziga ko'rinmaslikka intilardi. Axir amaki-vachchalari, hatto o'z otasining uyida ham Binduni sig'dirmadilar-ku! U hech kimga kerak emas edi. Keraksiz, ortiqcha narsalar uyda osonlik bilan joy topadi, chunki egalari ularni unutib yuboradilar. Biroq keraksiz xotin — bu boshqa masala. Birinchidan, u keraksiz, ikkinchidan, uni unutish mumkin emas. Shuning uchun unga hatto axlat tashlaydigan chuqurda ham o'rin yo'q. Binduning amakivachchalari ham bu dunyoda juda zarur odamlar emasligi ikkinchi masala. Men, to'g'risi, buning aksini ta'kidlab o'tirmasdim. Chunki ular buni o'zlari ham mendan yaxshiroq biladilar.

Mana shuning uchun Binduni uyga olib kelganimda u qo'rqib qaltirar edi. Bu ahvol dilimni siyoh qildi. Unga faqat mening uyimda yashashi mumkinligini juda ehtiyot bilan tushuntirdim.

Biroq bu uy faqat meniki emasdi. Mana bu masalani hal qilish, qizga joy topish g'oyat mushkul ish bo'ldi.

Bir necha kundan keyin Binduning badaniga qizil toshdi — bu issiqlikmi yoki shunga o'xshash bir narsa edi. Ammo, uydagilarning bari — bu chechak, deb qichqirdilar, chunki bemor — yetim qiz Bindu edi! Shu mahallada yashaydigan tajribasiz doktor kelib, aniq bir narsa deyolmay, bir-ikki kun kutishga buyurdi. Biroq, kutishlikka hech kim ko'nmasdi. Bindu uyatdan o'lishga rozi edi. Shunda men bu chechakmi, boshqami, nima bo'lsa bo'lsin, Bindu bilan birga axlat chuqurida yotishga ham roziman, lekin unga yomon gapirmanglar, deb turib oldim. Shunda hammangiz meni urishga tayyor edingiz, faqat Binduning opasi o'zini jahli chiqqanday ko'rsatib, baxtsiz qizni kasalxonaga yuborishni taklif qildi. Shu vaqtda Binduning badanidagi qizil dog'lar yo'qolgan edi, ammo bu sizlarni battar tashvishga soldi. Bu faqat chechak bo'lishi mumkin, deb baralla qichqirdingiz. Chunki bemor — kimsasiz Bindu edi!

Ortiqcha g'amxo'rlik bilan erkato'y bo'lmay o'sgan kishida bir yaxshi fazilat bo'ladi — uning a'zoyi badani mustahkam, uncha-muncha kasallik ta'sir qilmaydi, osonlikcha o'lmaydi ham. Shuning uchun bemorlik Binduga kor qilmadi, hech qanday jiddiy hodisa ro'y bermadi. Ammo menga bir narsa aniq bo'ldiki, dunyoda hech kimga keraksiz bir kimsani o'z uyingda joylashdan og'ir narsa yo'q ekan. Kishi qancha tashlandiq bo'lsa, uning yo'lida shuncha ko'p to'siqlar bo'lar ekan.

Bindu mendan hadiksiramaydigan bo'lib qolganidan keyin yana bir musibat yuz berdi. U meni shunchalik yaxshi ko'rib qoldiki, men bundan vahimaga tushdim. Umrimda bunaqa muhabbat ayollar bilan erlar o'rtasida tug'ilishini kitoblarda o'qiganman. Mening go'zalligim haqida ko'p vaqtgacha hech kim hech narsa demagan — bir narsa deydigan odamning o'zi ham yo'q edi. Endi bo'lsa mening go'zalligimni mana shu badburch qiz payqab qolibdi. U menga qarab to'ymaydi.

— Opa, sening bu qadar go'zalligingni mendan boshqa hech kim bilmaydi, — der edi. Men sochimni o'zim o'rgan vaqtlarimda u juda qattiq xafa bo'lardi.

U sochlarimni silab-siypashni, tekislab qo'yishni yaxshi ko'rar edi. Bizni hech yerga taklif etmaganlari uchun men o'zimga ortiqcha oro berishga ehtiyoj sezmas edim. Biroq, charchashni bilmagan Bindu har kun menga bir oz bo'lsa-da, oro berishga urinardi. Qiz sho'rlik butunlay aqlidan ozdi.

Ichkari uyning hovlisida bir qarich bo'sh joy yo'q edi. Faqat hovlining shimoliy qismida, devor oldidagi ariqcha bo'yida, qandaydir bir mo'jiza bilan yakka-yu yagona gab daraxti o'sgandi. Men daraxt kurtaklarining qizarganini ko'rib tomirlariga bahor ta'sir etganini angladim. Sho'rlik qiz qalbi yorishganini ko'rganda esa uning ham yuragida bahor shamoli esganini angladim. Biroq, qaysi baxtiyor o'lkadan esdi ekan? Axir qo'shni ko'chadan emas-ku!

Meni uning muhabbati bezovta qilardi. Binduga men bir necha marta jahl bilan gapirdim. Lekin u quloq solmadi. Uning sevgisida men bu kunga qadar sezmagan narsani: o'zimni, o'zimning erksevar qalbimni ko'rdim. Mening Binduga bo'lgan mehribonligim, g'amxo'rlikim sizlarni ranjitardi, ta'na va haqoratlarinigizning chegarasi yo'q edi. Mening uyimda bilaguzuk yo'qolganda, hammangiz uyatsizlarcha, bu ish Bindusiz bo'lmagan, deb kinoya qildingiz. Savadeshlar harakati qatnashchilarini politsiya uyma-uy izlab yurgan paytda ham hech qanday dalilsiz Binduni politsiya yuborgan josus deb aybladingiz. Chunki Bindu — kimsasiz qiz edi, uyingizdagi xizmatkorlar unga xizmat qilishni istamas edilar, bordi-yu birortasiga Binduga xizmat qilish buyurilganda, u hayajondan qotib qolardi. Shuning uchun mening unga sarf qilgan xarajatlarim ortib borardi: men o'zimga alohida xizmatchi oldim; bu hammaning jahlini chiqardi. Sen o'zing mening unga kiyim sotib olganimni ko'rib, shunday jahling chiqdiki, menga mayda xarajatlar uchun pul berishni ham to'xtatding. Shundan keyin men unga 5 shikiga ohorlanmagan qo'pol matodan kiyimlik oldim.

Ortgan ovqatni buzoqlarga berib, idish-tovoqlarni hovlida o'zim yuvadigan bo'ldim. Bir marta meni shu mashg'ulot ustida ko'rganingda, qattiq xafa bo'lding deb aytolmayman. Agar men baxtsiz bo'lsam, bu sening ham baxtsiz ekaningni bildirmaydi — to shu kungacha bunday oddiy haqiqat xayolimga ham kelmagan edi.

Bindu o'sdi, shu bilan birga sizlarning unga bo'lgan g'azablaringiz ham o'sa bordi. Uning tabiiy o'sa boshlashi — hammangizning haddan ziyod g'azabingizga sabab bo'lardi. Shu vaqtgacha meni bir narsa hayratda qoldiradi, nega sizlar uni haydab yubormadinglar? To'g'risini aytganda, men buning sababini juda yaxshi tushunaman: mendan hayiqar edingiz. Brama menga aql bergan — sizlar qalbingizda uni hurmat qilishga majbur edingiz. O'z kushingiz bilan Bindudan qutula olmagach, yordam uchun chet kishilarga murojaat qilishga qaror qildingiz, Binduga er topdingiz.

— Endi yaxshi bo'ldi, naslimizning shon-sharafi saqlanib qoldi, — der edi kelinoyim.

Men kuyovni ko'rmadim, lekin u, umuman, yaxshi odam deb eshitdim.

Bindu mening oyoqlarimni quchoqlab yig'lardi:

— Opa, nega meni erga berish zarur bo'lib qoldi?

— Qo'rqma, Bindu, eshitishimcha, ering yaxshi odam emish, — deb uni yupatardim.

— Agar u yaxshi bo'lganda ham mening nimamni sevadi?

Kuyovning qarindoshlari kelinni ko'rish to'g'risida so'z ochmadilar. Bu hol katta kelinni tinchitdi.

Boyoqish Bindu kecha-yu kunduz ko'zyoshi to'kishdan to'xtamas edi. Uning ahvoli nechog'li og'ir ekanini o'z tajribamdan bilardim. Bu qiz tufayli men sizlarning oilangizda ko'p urishdim, biroq uning to'yiga qarshilik qilishga menda jasorat yetmadi. Men buni qilolmadim. Agar men o'lsam u nima qiladi? Axir u qiz bola, buning ustiga qora qiz. U holda u qayerda yashaydi? Qay ahvolga tushadi? Yo'q, bu haqda o'ylamagan yaxshi — o'ylasang — yuraging yoriladi.

— Opa, — dedi bir kuni menga Bindu, — to'yga besh kun qolibdi, shu orada o'lib qo'ya qolsam qanday bo'lar ekan.

Men uni urishdim, ammo, xudo haqqi, agar Bindu hayot bilan azobsiz vidolashsa, mening yuragimni bosib turgan tosh tushganday bo'lardi.

To'ydan bir kun burun Bindu opasining oldiga kelib yolvord:

— Opa, men sizning og'ilinizda yashayman, nimaiki buyursalar hammasini qilaman! Oyoqlaring ostiga yiqilay, meni haydab yuborma!

Binduning opasi so'nggi vaqtda yashirincha, tez-tez yig'lardi, o'sha kuni ham yig'ladi. Nima ham qilsin sho'rlik, axir, yurakdan boshqa qonun ham bor!

— Bilasanmi, Bindu, — dedi, — er, xotin uchun ham hayot, ham ozodlik. So'ngra shunisi ham borki, taqdir senga baxtsizlikni ravo ko'rgan bo'lsa, undan qochib qutulolmaysan.

Ha, boshqa iloj yo'q. Bindu erga tegishi kerak, undan so'ng nima bo'lsa bo'lar.

Men to'yning biznikida bo'lishini istardim, biroq hammalari bir og'izdan — bu mumkin emas, to'y kuyovnikida bo'lishi kerak, odatimiz shunday, dedilar. Men bilar edim: Bindu to'yiga pul xarjlash sizlar uchun gunoh. Shuning

uchun men indamadim. Ammo bir narsani sizlar payqamadinglar — men yashirincha, Binduga o'zimning ba'zi qimmatbaho narsalarimni taqdim etgan edim, bu haqda men kelinoyimga aytmoqchi edim-u, biroq aytmadim, negaki uning qo'rqib joni chiqishi mumkin edi — nazarimda kelinoyim bularni ko'rgan bo'lsa ham, o'zini ko'rmaslikka soldi. Uning bu gunohini kechiringiz!

Ketish oldida Bindu meni quchoqlab:

— Opa, siz meni butunlay unutib yuborasizmi? — dedi.

— Yo'q, Bindu, nima hodisa yuz bersa ham, men seni unutmayman.

Uch kun o'tdi. Bundan sal ilgari ijarachingiz so'yish uchun bir qo'y yuborgan edi. Men meshqorin qarindoshlaringdan uni qutqazib, ko'mir qo'yadigan dahlizga bog'lab, o'zim boqib turdim. Men dastlab xizmatkorlarga ishondim. Ammo ular qo'yni boqishdan ko'ra ko'proq o'zlari yeyishni o'yarlidilar.

To'rtinchi kun erta bilan dahlizga chiqqanimda, burchakda o'tirgan Binduni ko'rdim. Meni ko'rib ho'ngrab yubordi.

Uning eri jinni ekan.

— Nahotki shu to'g'ri bo'lsa?

— Opa, nainki men noto'g'ri gapirsam? U jinni. Qaynotam rozi bo'lmagan, lekin u qaynonamdan Yamadan qo'rqqanday qo'rqadi. U to'ydan ilgari Banorasga ketgan ekan, qaynonam shu paytda o'g'lini uylantirib qo'yibdi...

Men beixtiyor ko'mir ustiga o'tirib qoldim. Xotin kishining xotin kishiga rahmi kelmasa-ya!

— Xotin kishi, xotin kishi bo'ladi, — debdi qaynona, — ammo yigit — jinni bo'lsa ham erkak-da.

Binduning eri hamisha jinni emas edi. Biroq, ba'zan shunday jinniligi qo'zg'ardiki, uni qamab qo'yishga to'g'ri kelardi.

To'ydan keyingi birinchi kecha u soppa-sog' edi. Ikkinchi kuni birdan jinniligi qo'zg'adi. Tushda Bindu sariq mis idishda ovqat yebdi. Shunda eri birdan idishni tortib olib, hovliga otib yuboribdi. Jini qo'zg'ab, Binduni Rammoni nomli podsho xotini deb xayol qilgan ekan, go'yo xizmatkorlar uning oltin idishini o'g'irlab, unga o'z tovoqlarida ovqat bergan emishlar.

Bindu qo'rqib, joni chiqishiga sal qolibdi. Kechasi qaynonasi unga, ering yoniga chiq deganda, yuragi yori-lay debdi. Agar qaynonaning jahli chiqsa, uni hech qanday dalil bilan ishontirib bo'lmas ekan. Aslida bu yana ham xavfliroq jinni, chunki buni hamma sog'lom aql egasi deb hisoblaydi. Bindu vahimadan toshday qotib, eri yoniga chiqishga majbur bo'libdi. Yarim kechada eri uxlab qolgandan keyin, Bindu yashirincha uydan chiqib, mening oldimga qochib kelibdi. Buni tafsiloti bilan

tasvir qilishga hojat yo'q.

G'azab va hayajondan tomirlarimda qon qaynab ketdi.

— Agar ular bunday nayrang qilgan bo'lsalar, to'yni qonuniy deb hisoblash mumkin emas, — dedim men. — Bindu, sen ilgari-gidek menikida yashaysan. Qani ko'ray-chi, seni mendan tortib olishga kim jur'at qilar ekan?

Biroq, shunda siz hammangiz g'avgo ko'tardingiz.

— Bindu yolg'on aytadi!

— U hech qachon yolg'on gapirmaydi!

— Sen qayerdan bilasan?

— Men aniq bilaman!

Sizlar meni qo'rqitishga urindingiz.

— Agar Binduning qaynonasi politsiyaga murojaat qilsa, biz baloga qolamiz.

— Sud ularning so'zini inobatga olmaydi, — dedim men. — Binduni aldash, jinniga erga bergansizlar.

— Sen nima, shuning uchun sudga bormoqchimisani? Buning bizga nima keragi bor?

— Men bugun qimmatbaho narsalarimni sotib bo'lsa ham, qo'limdan kelgan ishni qilaman.

— Advokatning oldiga o'zing borasanmi?

Men jim qoldim. Men boshimni

devorga urishim mumkin edi. Bundan boshqa hech narsa qo'limdan kelmaydi.

Shu mahalda Binduning qaynog'asi kelib hovlida shovqin ko'tardi: politsiya uchastkasiga borib arz qilaman deb do'q qildi.

Bilmadim bu jasorat qayerdan paydo bo'ldi: ammo men politsiyadan qo'rqib, mendan najot istab kelgan odamni jallod qo'lga topshirishni istamas edim.

— Mayli, borsin politsiyaga, — dedim men.

Men Binduni o'z uyimga yashirib qo'ymoqchi edim, lekin uni qidirib topolmadim. Men gapirguncha eshikdan chiqib qochibdi: agar bu yerda qolsa, men uchun ko'ngilsiz hodisalar ro'y berajagini bilgan-da.

Bindu ahyon-ahyonda qaynonasinikidan qochib kelardi. Biroq, bu bilan uning g'ussalari ortardi, xolos. Qaynonasi unga: "Axir yigit seni yemaydi-ku! Dunyoda yomon erlar ko'p, ularga qaraganda mening o'g'lim — tilla", der ekan.

— Qizning taqdiri shum, — der edi opasi, — biroq men nima ham qila olaman. U erkakmi, hayvonmi, nima bo'lsa ham er!

Ayollarning sadoqati haqida gapirib, xotini fohishaxonaga ko'tarib kelgan moxov tarixini tez-tez takrorlar edingiz. Siz erkaklar bu razolat haqida so'zlaganda, ozgina o'ng'aysizlik ham his etmaysiz. Shuning uchun sizlar Binduning xatti-harakatlaridan g'azablandingiz. Sizlarda uyat degan narsa yo'q!

Men qishloqi ayolman, sizning oilangizga tasodifan tushib qoldim. Lekin bu yerda ayollar oldiga qo'yiladigan talablarga men chiday olmayman, sizlarga odat bo'lib qolgan narsani yaxshi deya olmayman. Nega ham Brama menga bunchalik aql berdi!

Men Binduning bundan keyin, hatto men o'lganda ham biznikiga kelmasligiga qattiq ishongan edim. Biroq to'y arafasida men unga: seni hech unutmayman, deb va'da berganman.

Kichik inim Shorot Kalkuttada o'qiydi. Siz hammangiz bilasizki, u har bir ishga astoydil kirishadi. Ular kerak bo'lsa: vabo paydo bo'lgan rayonlarda kalamushlarni qirishmi yoki Damodor toshqiniga qarshi kurashmi — hammasiga qatnashib, ikki marta imtihondan yiqildi. Lekin bu uning ruhini tushirmadi. Shundan keyin men ukamni chaqirib aytdim:

— Shorot, sen bir ish qilib Bindudan xabar top, u o'zi menga xat yozishga jur'at qilolmaydi, yozgan taqdirda ham, uning xati menga tegmaydi.

Agar men unga borib Binduni o'g'irlab olib kel yoki jinni erining boshini yorib kel deganimda, u bundan ham ortiqroq xursand bo'lar edi!

Men Shorot bilan gaplashib turgan paytda sen uyga kirib, so'rading:

— Yana qanday baxtsizlik? Yana qanday hodisa yuz berdi?

— Men sizning uyingizga kelib qolgan ekanman, bunga sen o'zing aybdor.

— Sen yana Binduni qayergadir yashirdingmi?

— Agar Bindu kelsa, men uni, albatta, yashirgan bo'lar edim. Xotirjam bo'l, u kelmaydi.

Shorotning hozir bo'lishi sening gumoningni yana oshirdi. Shorotning biznikiga kelib ketishi senga yoqmasligini bilardim. Siz hammangiz, uning orqasidan politsiya kuzatib yuradi, biror siyosiy ishda ayblanib, bizni ham bir kulfatga duchor qiladi, deb qo'rqar edingiz! Shuning uchun men unga hatto Bxaypoto qilmadim, uyimga ham taklif etmadim.

Sen, Bindu yana qochibdi, qaynog'asi qidirib kelibdi, deding. Bu g'ussadan mening yuragim ezilib ketdi. Boyoqish qizning ne-ne musibatlariga giriftor bo'lishini bila turib, unga hech yordam qilolmadim.

Shorot ketdi, ammo kechqurun qaytib kelib menga quyidagilarni aytdi:

— Bindu akalarining oldiga qochib boribdi. Ularning jahli chiqib, darhol qaytarib qaynonasini-kiga yuboribdilar. Hozirgacha so'kayotirlar. Buni qara-ya! Shu qiz uchun pul xarlab ot yollashga to'g'ri keldi!

Shunda birdan otangning xolasi kelib, Puriga ziyoratga borish niyatida ekanini aytdi. Men ham u bilan birga boraman dedim.

Qo'qqisdan menda paydo bo'lgan dinga moyillikni ko'rib, sizlar shunday quvondinglarki, borishimga darhol rozi bo'la qoldinglar. Bundan tashqari, hammangiz, mabodo men Kalkuttada qolsam yana Bindu to'g'risida harakat qiladi deb qo'rqardingiz. Shunday qilib, men bor joyda ko'ngilsizlik ro'y berishidan sira qutulolmas edingiz!

Seshanba kuni jo'nashim lozim edi, lekin ketishga yakshanba kuniyoq hamma narsa tayyor bo'ldi. Shunda men Shorotni chaqirib:

— Nima bo'lganda ham seshanba kuni Puriga ketadigan poyezdga Binduni olib kelishing kerak, — dedim.

Shorotning chehrasi ochildi.

— Xotirjam bo'l, opa, — dedi u, — men uni poyezdda Purigacha kuzatib boraman — Djagan-

natxni ham bir ko'rsin!

O'sha kuni kechqurun Shorot yana keldi. Yuzlariga nazar solganimda, ko'kragimda allanima uzilganday bo'ldi.

— Shorot, nima gap? Nima bo'ldi?

— Yo'q, — dedi Shorot, — hech nima...

— Bindu rozi bo'lmadimi? — deb surishtira boshladim.

— Endi unga rozi bo'lishning hojati yo'q. Kecha kechasi o'zini o'zi o'ldiribdi. U o'z kiyimiga o't qo'yib, yonib halok bo'libdi. Men jiyani bilan so'zlashdim: uning gapiga qaraganda, Bindu senga xat yozib qoldirgan emish, lekin qarindoshlari yirtib tashlabdilar.

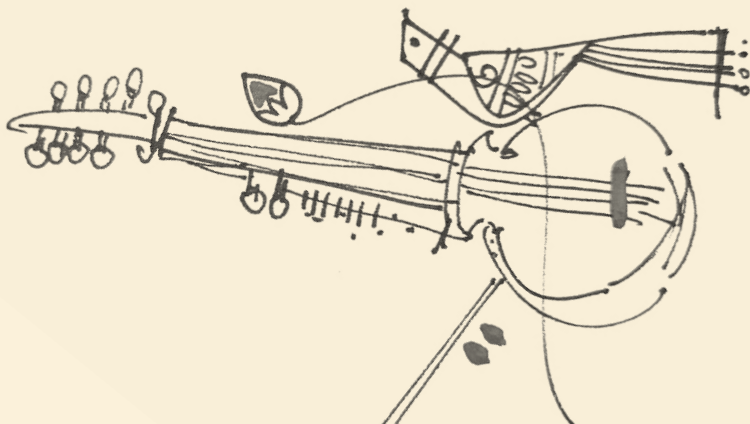
Ana endi tamom. Binduning uqubatli umri sob bo'ldi. Urfodatga mukkasidan ketganlar darg'azab bo'lib:

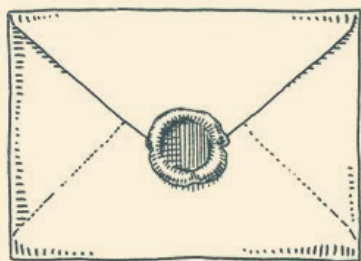
— Kiyimiga o't qo'yib o'z-o'zini o'ldirishi nimasi tag'in, bu nima degan noma'qulchilik, — deb jar soldilar.

Uyda qarindosh-urug'lar bir og'izdan: "Bu o'taketgan masxarabozlik-ku", — deb javradilar. Mayli, shunday ham bo'lsin. Biroq, nega bu masxarabozlik bengal ayollarining libosini kuydiradi-yu, erlar kiyimiga ta'sir etmaydi. Bu haqda o'ylasang arziydi.

Binduning taqdiri cheksiz musibat edi! U tirik ekan, na go'zallik, na boshqa fazilat bilan shuhrat qozondi; mana ajal keldi, biroq u, o'lishning ham erlarni qoyil qiladigan yo'lini tanlolmadi. Hatto o'limi ham kishilarning g'ashiga tegdi.

Opasi o'z uyiga kirib olib, yashirincham yig'ladi. Ammo uning yig'lashidan bir navi xotirjamlik ko'rinardi. Nima bo'lganda ham, endi bari tugadi. Bindu o'ldi, tamom. Tirik qolganida boshida yana qanday ko'rguliklar borligini kim biladi deysiz!

So'ngra men Puriga jo'nadim. Endi Binduga biryoqqa borishning keragi yo'q. Lekin menga kerak.

Men sizning uyingizda, odamlar og'ir hayot deb atagan musibatni ko'rganim yo'q. Men kiyim-kechak va ta'minot jihatidan tanqislikni bilmadim. Garchi katta akang yomon bo'lsa ham — sening fe'l-atvoringda xudoga noliqulik yomon xislat yo'q. Bordi-yu akangga o'xshaganingda ham, eriga sadoqatli bir xotin sifatida, katta kelinigingiz singari, ehtimol buni sendan emas, xudodan ko'rardim. Shuning uchun shikoyat qilishni istamayman, men bu maqsad bilan yozayotganim yo'q.

Ammo sizning Makxon Borol ko'chasidagi 27-uyingizga qaytib bormayman. Men Binduni ko'rdim, sizning oilangizda xotirlarning qanday yashashini bilaman. Shu yetadi, menga boshqa narsa kerak emas.

To'g'ri, keyinchalik angladim, Bindu xotin kishi bo'lsa ham, falak uni tashlab qo'ymadi. Siz unga qancha tajanglik qilgan bo'lsangiz ham endi qahr-g'azabingiz unga kor qilmaydi. U o'zining baxtsiz hayotidan yuqori. Sizning oyoqlaringiz uncha uzun emaski, endi ham Binduni ilgarigidek poymol qilsangiz! O'lim sizdan yuqori! U Binduni ma'nan ulg'aytirdi. U yerda u yolg'iz bengal ayoli, faqat o'z akalarining singlisi yoki jinni urning noma'lum xotini emas. U yerda — u o'lmasdir.

O'lim nag'malari chalinib, bu qizning ezilgan yuragini harakatdan to'xtatganida, ko'kragimga go'yo o'q tekkanday bo'ldi. Men tangridan iltijo qildim:

— Nega eng kichik odamlar bu dunyoda ham-madan og'irroq kun kechiradilar? Atroflari o'rab olingan tor ko'chadagi bu kichik uy nega qo'rqinchli? Nega men hayot jomidan bir tomchi obihayot istab, shu qadar qo'l cho'zdim-u, shu choqqacha ichkarining ostonasidan hatlab o'tolmadim? Nega men sening dunyongda bu jirkanch g'isht devor orasida sekin-asta o'lishim kerak? Nega hayotim bu qadar ma'nosiz! Bu dunyoning qonunlari, qabul etilgan odatlari, gap-so'zlari; ig'vo-fasodlari, urish-janjallari, shular hammasi qanday ma'nosizlik bilan tayin etilgan! Nahotki, shu azob-uqubat tuzog'i ustun kelib, sening quvonch olaming mutlaqo mag'lub bo'lsa?

Mana, o'lim naylaridan sado yangradi — qani u g'isht devorlar? Qani mudhish qonunlaringiz, atrofi tikonli simlar bilan o'ralgan qo'ralar qani? Qaysi kirdikori, qaysi haqorati uchun kishini zindonda tutishga jasorat qildingiz? Mana qarang, o'limning qo'llarida hayotning hammani yenguvchi qudratli tug'i hilpiramoqda! Qo'rqma, o'rtancha kelin! Hade-guncha sening oyoqlaringdagi zanjirlar ham parcha-parcha bo'lg'usidir.

Men endi sizning tahdidingizdan qo'rqmayman. Bugun mening ko'z oldimda moviy okean, tepamda ashar bulutlari.

Men sizning qonunlaringiz zulmatiga o'ralib yashadim. Bir lahzaga Bindu paydo bo'ldi-yu, shu kichik shu'lada men o'zimni yaqqol ko'ra oldim. Bu ayol o'z o'limi bilan zanjirlarni uzib tashladi. Endi yorug'likka chiqib, ko'rib turibmanki, men faqat shu yerdagina o'z qadr-qimmatimni saqlay olaman. Hamma tomonidan tahqirlangan u go'zal, endi meni ravshan ko'rib turibdi. O'rtancha kelin endi yo'q! Ehtimol sen meni o'z-o'zini o'ldirishga tayyorlanayotir deb o'ylarsan. Qo'rqma, men sen bilan bu eski va beburd hazilni o'ynamoqchi emasman! Mirabay ham xotin kishi edi va uning kishanlari menikiday zaif emasdi, biroq unga o'lim izlashga to'g'ri kelmadi. Mirabay o'z qo'shiqlarida bunday kuylagan edi:

Mayli, ota Miridan yuz o'girsin,
Mayli, ona yuz o'girsin Miridan.
Mayli, barcha yuz o'girsin, u — mahkam!
Mayli, nima bo'lsa bo'lar, qaytmaydi!

Bu so'zlar hayotga qaytaradi. Ha, men yashayman! Men xalos etildim. Sizning uyingizni tashlab ketgan Mrinala.

To'xtasin JALOLOV tarjimai

KO'Z

O'NGIMIZDAGI

Har bir davrning o'zigaxos so'z san'atkorlari bo'ladi. Jamiyatning ruhiy holati, xalqning orzu-intilishlari, zamonning o'tkir pallalari – eng avvalo, so'zga mehr qo'ygan qalblarda, qog'ozga tushgan satrlarda aks etadi. Jurnalistika esa ana shu jarayonning yuragi: zamon nafasi bilan yashaydigan, voqelikni chuqur his etib, uni haqqoniy tarzda yoritishga bel bog'lagan ijod egalari maktabidir. Bugun bizning fakultetimizda ham bunday qalam ahli, hayotga o'z nigohi bilan boqadigan, fikri teran yoshlar ko'p. Shular ichida Rayhon Obloqulova alohida e'tibor va e'tirofga molikdir.

Rayhon – ilk satrlaridanoq o'quvchini o'ziga rom eta oladigan nozik didli ijodkor. O'zbek qizlariga xos hayo unda jasur fikrlar, dadil xulosalar, chuqur kuzatuvchanlik bilan uyg'unlashgan. Shuning uchun ham uning har bir maqolasi, radioefirdagi chiqishi va adabiy satrlari tinglovchi va o'quvchi qalbidan bemalol joy oladi. Rayhon jurnalist bo'lishni tanlagan. Bu esa oson emas – bu yo'l mas'uliyat, qat'iyat, sidqidillik va eng muhimi, haqiqatga sodiqlikni talab qiladi. Bugun u shu yo'lida sobit qadam bilan yurmoqda, intilmoqda, izlanmoqda va yozmoqda.

Kamo

Shakllanish yoʻlida

Mirzo Ulugʻbek nomidagi Oʻzbekiston Milliy universiteti jurnalistika va oʻzbek filologiyasi fakulteti – nafaqat bilim dargohi, balki yosh qalam egalari uchun amaliy ijodiy maktabdir. Mana shu ilm va ijod uygʻunlashgan muhitda Rayhon oʻz salohiyatini sayqallab, soʻzning qudratini chuqur his qilib, fikrni ifoda etishning oʻziga xos yoʻlini topib bormoqda.

Dars jarayonlarida u faqat tinglovchi emas, balki voqealarga mustaqil yondasha oladigan, bahslarni jonlantiradigan, mavzuni oʻz qarashi bilan boyitadigan faol talaba sifatida tanilgan. Har bir topshiriqda, har bir kichik matnda Rayhonning yondashuvi boshqalarnikidan farq qiladi – u voqelikni shunchaki tasvirlamaydi, uni tahlil qiladi, izlanadi, sabablarni izlaydi, voqeaning ichki qatlamini ochishga harakat qiladi. Bu esa kelgusida undan puxta, fikri teran jurnalist yetishishidan darak beradi.

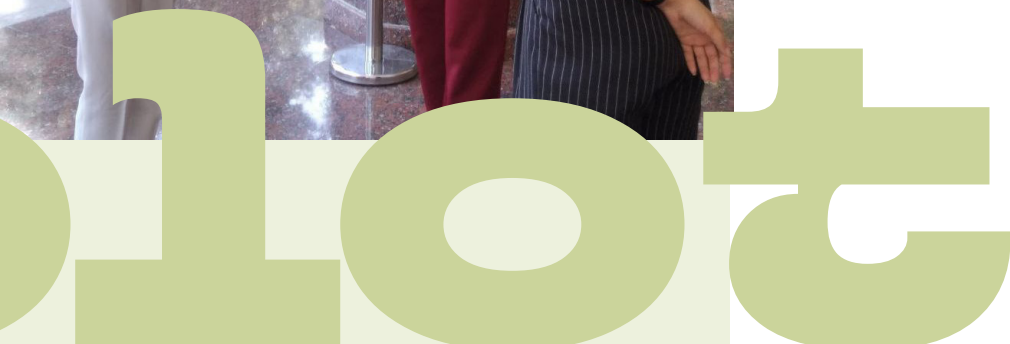
Chakana emas

Rayhonning ijodiy faoliyati nafaqat universitet doirasida, balki respublikamiz ommaviy axborot vositalarida ham muntazam davom etmoqda. Uning maqolalari, hikoya va sheʼrlari “Oʻzbekiston talabasi”, “Yoshlar ovozi”, “Maʼrifat”, “Voha”, “Gulxan” kabi gazeta va jurnallarda chop etilgan. Yosh ijodkor uchun bu katta ishonch, katta maydon va katta masʼuliyat.

Rayhonning qalam sadosi xalqaro miqyosda ham jaranglamoqda. “The Mt. Kenya Times”, “Classico Opine August”, “Pegas”, “Oʻzbekistanʼin Yetenekli Sesleri”, “Uzbek literature” kabi nashrlarda eʼlon qilingan materiallari uning fikr doirasi kengligi, vaqt talablari va global jurnalistika mezonlariga mos fikrlay olishini yana bir bor tasdiqlaydi.

Rayhonning matnlari jurnalistik qatʼiyat bilan badiiy ohang uygʻunlashgan original uslubga ega. Bu bir qarashda muloyim, lekin soʻzda dadil va qatʼiy boʻla oladigan qizning ichki dunyosining yorqin ifodasidir.

U nafaqat tinglovchiga xabar yetkazadi, balki uni oʻylashga chorlaydi, ruhlantiradi

“Talaba FM”

Bugungi jurnalist faqat yozishi emas, balki ovozi, ohangi, nutqi, auditoriya bilan muloqot qobiliyati bilan ham ajralib turishi kerak. Rayhon aynan shu yo'nalishda o'zini sinab ko'rmoqda. U fakultet huzurida faoliyat yuritayotgan “Talaba FM” radiosining eng faol boshlovchilaridan biri.

Rayhonning efirdagi ovozi ishonchli, ohangi tabiiy, so'zlarida esa mehr va hayotiylik mujassam. U nafaqat tinglovchiga xabar yetkazadi, balki uni o'ylashga chorlaydi, ruhlantiradi, ma'naviy yuksalishga undaydi. Har bir chiqishi auditoriya bilan chin dildan suhbatlashayotgandek samimiy va ta'sirli. “Talaba FM” – Rayhon uchun haqiqiy amaliy platforma, kelajak kasbining poydevori.

Tashabbuskor lider

Jurnalist bo'lish hayotning eng oldingi safida turishni, ijtimoiy jarayonlarga befarq bo'lmaslikni talab qiladi. Rayhonda aynan shunday sifatlar bor. U to'rt yildan buyon O'zbekiston Yoshlar ittifoqi va O'zbekiston Bolalar tashkilotida sardorlik qilib, ko'plab ijtimoiy loyihalarga bosh-qosh bo'lib kelmoqda. Tengdoshlariga yetakchi bo'la olgan, ularni yangilikka undagan, ularning dardiga quloq tutgan yosh sifatida tanilgan.

Rayhon yoshlar orasida obro'-e'tibor topgan, tashabbusi kuchli, liderlik fazilatlarini bilan ajralib turuvchi faol talabadir.

U tengdoshlariga yetakchi, ularni yangilikka undaydi

O'ZBEKISTON
MILLIY
UNIVERSITETI

Ishonch bilan

Rayhon Obloqulova yosh bo'lsa-da, so'z bilan yashaydigan, jamiyat uchun yozadigan, haqiqatni izlaydigan jurnalist. Uning bugungi har bir maqolasi, reportaji, eifirdagi chiqishi yoshlarimiz dunyoqarashiga, jamiyatimiz ma'naviy yuksalishiga hissa qo'shmoqda. Ertaga esa undan yanada kengroq maydonlar, xalqaro jurnalistika sahnasida dadil odimlar kutamiz.

Biz, ustozlar, Rayhondek intiluvchan, mehnatkash, o'z ustida ishlay oladigan talabamiz bilan faxrlanamiz. Chunki Rayhon – nafaqat fakultetimizning, balki butun universitetning, kelajak jurnalistikasining porloq vakili. Uning muvaffaqiyati yosh ijodkorlarning cheksiz salohiyatiga, Vatan yoshlarining kuchiga bo'lgan eng go'zal ishonchdir.

Munosib e'tiroflar

Rayhon erishayotgan e'tiroflar uning tinimsiz mehnati, izlanishi va ijodga bo'lgan muhabbatidan darak. 2025-yil 30-iyun "Yoshlar kuni" munosabati bilan o'tkazilgan "Yosh ijodkorlar" tanlovida g'oliblikni qo'lga kiritib, Qashqadaryo viloyati hokimi tomonidan noutbuk bilan taqdirlandi. Bundan oldin esa u viloyat hokimi stipendiyasining "Ijodkor o'quvchi" yo'nalishida g'olib bo'lgan.

Bu kabi mukofotlar yosh ijodkorning to'xtamasdan izlanayotganidan, mehnatini ayamaganidan, o'zini doimiy ravishda takomillashtirib borayotganidan dalolat beradi.

Tinimi yo'q

Bugun Rayhon Qashqadaryo viloyati Yozuvchilar uyushmasi qoshidagi to'garaklarda muntazam ishtirok etib, tajribali adiblar va jurnalistlardan saboq olmoqda. Uning yaqinda chop etilgan "Onamga maktub" nomli mualliflik kitobi Rayhonning ichki dunyosini, so'zga bo'lgan mehrini, hayotga sezgir nigohini chuqur aks ettiradi.

Kitobda ona mehrining cheksizligi, ayol sha'ning ulug'ligi, hayotning nozik ranglari va milliy qadriyatlar samimiy ohangda kuylangan. Bu kitob Rayhonning yozuvchi sifatida ulg'ayayotganining yorqin dalili bo'lsa, jurnalist sifatida fikri teranligi, kuzatuvchanligi va tafakkur tiniqligining mevasidir.

Yaqinda "Onamga maktub" nomli mualliflik kitobi chop etildi

Mahliyo MIRSOATOVA
O'zMU jurnalistika kafedrası mudiri, dotsent

“LAHZANI TUTIB QOL, YASHAB O‘T LAHZANI...”

Hindu dindorlar Bangladeshning Daka shahridagi ma'badda Rakher Upobash festivalini kuzatib, hind avliyosi va faylasufi Lokenath Brahmachariga ibodat qilish uchun moy lampalar bilan birga o'tirishibdi.

4-noyabr.

Muallif: Mohammad Ponir Hossain/
Reusters

Toshkent ko'chalarida Yangi yilga monand bezatilgan avtobuslar harakatlandi.
26-dekabr
Muallif: Dilyaver Ablyakimov/Gazeta

Falastinlik juftliklar G'azoning Xon Yunus shahrida ommaviy nikoh marosimida ishtirok etmoqdalar.
2-dekabr
Muallif: Abdel Karim/AP

Yunosobodlik bolalar
bilan salomalashayotgan
Shavkat Mirziyoyev
16-dekabr
Muallif: Madina Nurman

Singapurdagi Marina Bay Sands
mehmonxonasidan Yangi yil
mushakbozligi manzarasi.
31-dekabr
Muallif: Edgar Su/Reuters

Avstraliyaning
Sidney shahrida
Yangi yilni
nishonlash
uchun Sidney
porti ko'prigi
ustida otilgan
mushakbozlik.
31-dekabr
Muallif: Hollie
Adams/Reuters

Superoy hodisasining Berlindan ko'rinishi.

5-noyabr

Muallif: Muhammadjon G'aniyev/Kun.uz

Toshkentda qor yoqqan kecha gul
ko'tarib yurgan bola.

22-dekabr

Muallif: Muhammadjon G'aniyev

KUN.uz

Avstraliyaning Sidney shahridagi Shimoliy
Bondi uzra ko'rinayotgan super oy.

5-noyabr.

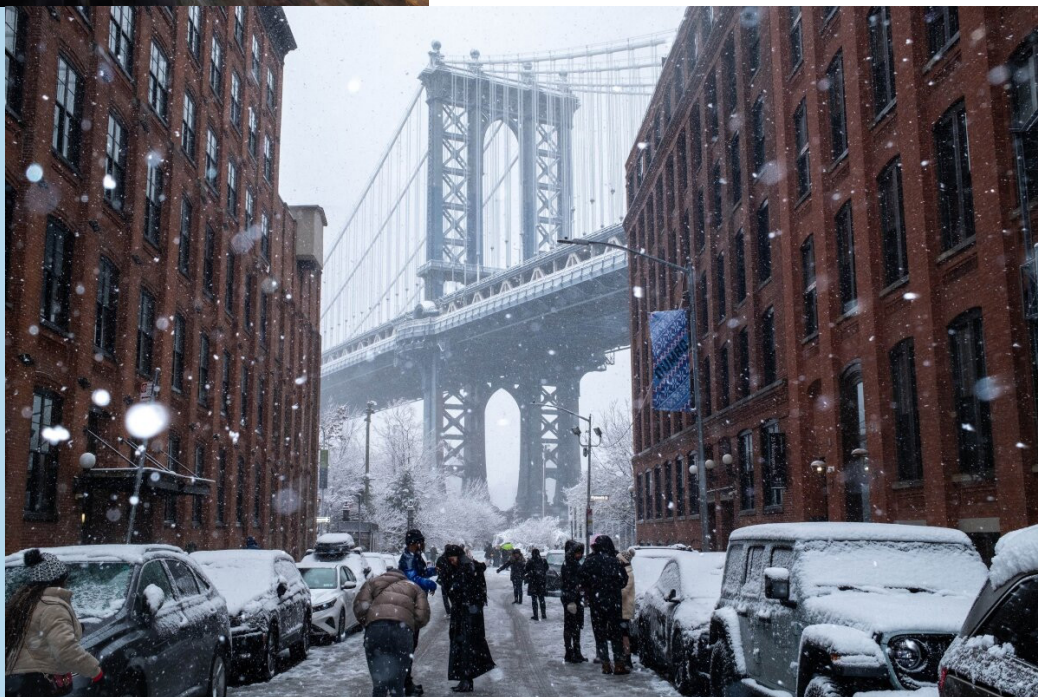
Muallif: Hollie Adams/Reuters

Toshkent xalqaro aeroporti
yaqinida samolyot bilan
xayrlashayotgan odamlar.
22-noyabr
Muallif: Shohruh Haydarov/
Gazeta

Tehrondagi Imomzoda Solih
ziyoratgohida qurg'oqchilik
kuchayib borayotgan bir paytda
eronlik ayollaryomg'ir so'rab
ibodat qilishmoqda.
14-noyabr
Muallif: Majid Asgaripour/WANA

Nyu-Yorkda qoryog'ayotgan paytda odamlar
Manxetten ko'prigi oldida to'planishmoqda.
14-dekabr
Muallif: Adam Grey/AP

Falastinlik ayol G'azo shahrida yomg'irli kunda vayronalar yonida bolalar aravachasini tortib ketmoqda.

25-noyabr.

Muallif: Mahmoud Issa/Reuters

Falastinlik erkak va bolalar G'azo shahridagi ochiq armatura va vayronalar bilan o'ralgan jiddiy shikastlangan bino oldida turishibdi.

2-noyabr

Muallif: Mahmoud Issa/Reuters

Tailand va Kambodja askarlari o'rtasidagi to'qnashuvlardan qochgan fuqaro Buriram viloyatida o'ziga boshpana topdi.

9-dekabr

Muallif: Wason Vanichakorn/AP

Indoneziyaning Aceh viloyati, Pidie Jaya shahrida yashovchi ayol o'zining suv bosgan uyida.

3-dekabr

Muallif: Rizo Sayfullloh/AP

71 yoshli Vong
Gonkongning Tay Po
shahridagi yong'in
paytida rafigasi
yonayotgan bino ichida
qolganidan sarosimaga
tushgan payt.
26-noyabr
Muallif: Tyrone Siu/
Reuters

IqAir sayti dunyodagi havosi eng
iflos shahar deya Toshkentni qayd
etgan kunlarning biri.
22-noyabr
Muallif: Otabek Turdiyev/Gazeta

Changdan tozarib boshlayotgan Toshkent.

3-dekabr

Muallif: Shohruh Haydarov/Gazeta

Toshkent teleminorasi
oldidagi ko'lda turgan
o'rdaklar.
18-dekabr
Muallif: Murod Yusuf/
Gazeta

Chang qurshovida qolgan Toshkent.
24-noyabr
Muallif: Xolida Musulmon

Farg'ona viloyati
O'zbekiston
tumanida ham
havo sifati rekord
darajada buzildi.
26-noyabr
Muallif: Otabek
Turdiyev/Gazeta

Futbol bo'yicha 2026-yilgi Jahon
chempionati qur'a tashlash
marosimida beysbolchi Aaron
Judge O'zbekiston nomini tortib,
jamoani "K" guruhiga tushirdi. AQSh,
Vashington, Kennedi markazi.
5-dekabr
Muallif: Yevgeniy Sorochin/Gazeta

TAMADDUNNING
QADIM

BOSQICHLARI

Bashariyat tarixi ming yillik tajribalar, kashfiyotlar va sirli hodisalar bilan to'la. Shu uzoq va murakkab yo'lda eng muhim bosqichlardan biri qadimgi sivilizatsiyalar davridir. Ular nafaqat odamlarning yashash tarzini belgilab bergan, balki hozirgi dunyo madaniyati, fan, san'at va texnologiyasining poydevorini yaratgan. Qadimgi sivilizatsiyalarning mukammal tizimlari, murakkab ijtimoiy tuzilmalari va ilg'or texnologiyalari o'rganilsa, insoniyat tarixida qanday yuksak darajalarga erishganini anglash mumkin. Shu bilan birga, ularning ayrim sirli tomonlari ham hali to'liq ochilmagan. Qadimgi sivilizatsiyalar insoniyat ongini rivojlantirgan, bilim va madaniyatni bir avloddan ikkinchi avlodga uzatgan murakkab tizim sifatida e'tiborga loyiq. Ularning o'rganilishi nafaqat tarixiy qiziqish uyg'otadi, balki zamonaviy hayotga ham amaliy ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, irrigatsiya tizimlari, shahar rejalashtirish, yozuv tizimlari va san'at shakllari bugungi kunda ham ilhom manbai hisoblanadi. Shu sababli, qadimgi sivilizatsiyalarni o'rganish faqat tarixiy tadqiqot emas, balki insoniyat taraqqiyoti va madaniyatini chuqur tushunish vositasi hisoblanadi.

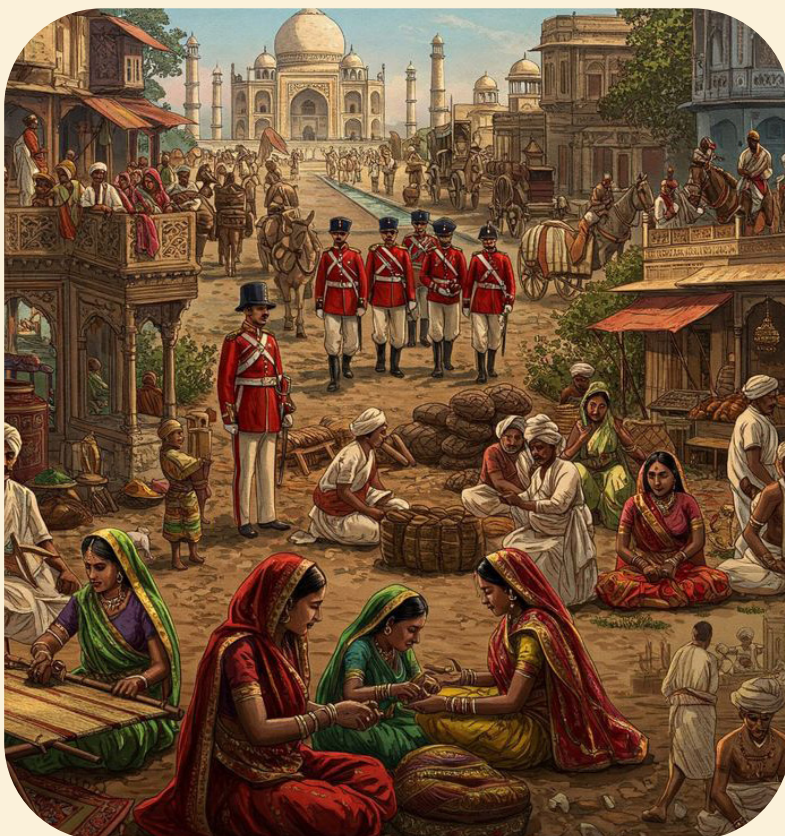
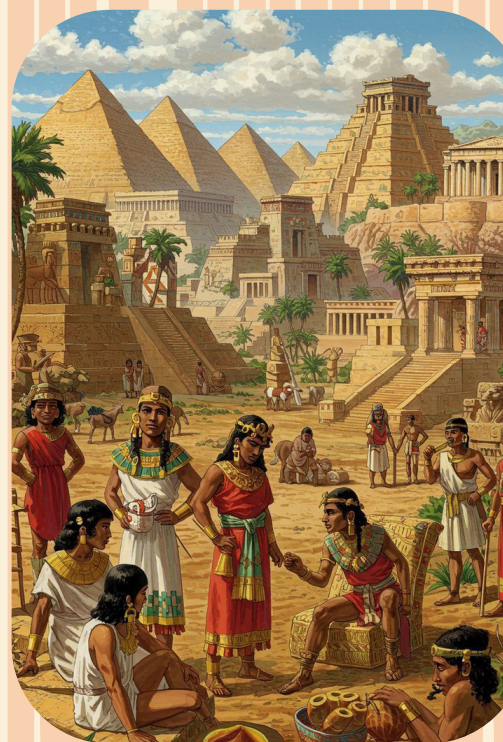

Mesopotamiya sivilizatsiyasi

Dunyoning eng qadimgi sivilizatsiyalaridan biri – Mesopotamiya, ya'ni “daryolar orasidagi yurt”. Bu hudud hozirgi Iroq va Suriya janubi-sharqida joylashgan. Mesopotamiya sivilizatsiyasi taxminan miloddan avvalgi 3500-yillarda shakllangan va uning asosiy markazlari Sumer, Akkad, Babiliya va Asuriya bo'lgan. Mesopotamiya sivilizatsiyasi birinchi shaharlarni yaratgan, gil yozuvi kashf etish orqali bilim va ma'lumotlarni kelajak avlodlarga yetkazgan. “Hammurapi qonunlari” esa insoniyat tarixidagi birinchi kodifikatsiyalangan huquq tizimi sifatida tarix sahifalariga kirdi. Ushbu sivilizatsiyada astronomiya, matematika va irrigatsiya tizimlari ham yuqori darajada rivojlangan bo'lib, ular bugungi fan va texnologiya rivojlanishining poydevorini tashkil etdi.

Qadimgi Misr

Qadimgi Misr sivilizatsiyasi Nil vodiysi atroflarida miloddan avvalgi 3100-yillarda yuzaga kelgan. Misr sivilizatsiyasi, asosan, piramidalar, mumiyolash va, va diniy e'tiqodlar bilan mashhur. Firavnlr hukmronligi va ularning diniy talqinlari Misr madaniyatining barcha jabhalariga ta'sir qilgan. Nil vodiysi tabiiy resurslar bilan boy bo'lgani sababli qishloq xo'jaligi va irrigatsiya tizimlari juda mukammal rivojlangan. Misrliklar astronomiya va san'atda ham katta yutuqlarga erishishgani hech kimga sir emas, albatta. Piramidalar va maqbaralar arxitektura sohasidagi sirli yutuqlar sifatida e'tiborga loyiq. Bugungi kunda ham mutaxassislar piramidalarni qanday qurishganini to'liq tushuntira olmaydi, bu esa qadimgi Misr sivilizatsiyasining sirli jihatlarini yana-da kuchaytiradi.

Hind sivilizatsiyasi

Harappa va Mohenjo-Daro shaharlarini o'z ichiga oluvchi Hind vodiysi sivilizatsiyasi miloddan avvalgi 2500-1900-yillar orasida paydo bo'lgan. Bu sivilizatsiya shaharsozlik, quvur mexanizmlari va sanitariya tizimlari bilan ajralib turadi. Qadimgi shaharlari keng ko'chalar, suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlariga ega bo'lgan. Hind vodiysi sivilizatsiyasining yozuvlari hali to'liq o'qilmagan yana ham uni sirli va qiziqarli qiladi. Shuningdek, bu sivilizatsiya savdo va hunarmandchilik sohalarida ham ilg'or bo'lgan. Ularning moddiy madaniyati va shahar infratuzilmasi bugungi arxeologiya tadqiqotlari uchun muhim manba hisoblanadi.

Bu qiziq!

Sivilizatsiyalarning sirli jihatlari

Qadimgi sivilizatsiyalar nafaqat ilm-fan va madaniyat nuqtai nazaridan qiziq, balki sirli va hali tushuntirilmagan jihatlar bilan ham insonlarni o'ziga jalb qiladi. Masalan, piramidalarni qurish texnologiyasi, Hind vodiysi yozuvlarining to'liq o'qilmaganligi, Meso-potamiya va Misr astronomik bilimlari hamon olimlarni hayratda qoldiradi. Shuningdek, ularning yo'qolish sabablari ham sirli bo'lib qolmoqda. Tabiiy ofatlar, ijtimoiy inqiroz, urushlar yoki resurslarning kamayishi qadimgi sivilizatsiyalarning yo'qolishiga olib kelgan bo'lishi mumkin. Bu holatlar insoniyat tarixining oldindan bashorat qilinmagan va o'rganilmagan jihatlarini ko'rsatadi.

Qadimgi Xitoy

Qadimgi Xitoy sivilizatsiyasi Shang va Zhou sulolalari davrida rivojlangan bo'lib, bronza davri, qishloq xo'jaligi texnologiyalari va yozuv tizimi bilan tanilgan. Konfutsiy falsafasi, hukumat tizimi va diniy an'analari Xitoy madaniyatining asosini tashkil etgan. Shuningdek, qadimiy san'at, bronza buyumlar, ulkan inshootlar va Buyuk Xitoy devori qurilishi Xitoy sivilizatsiyasining texnologik yutuqlarini namoyon qiladi. Bu sivilizatsiya insoniyat tarixida uzluksiz madaniy meros yaratishda muhim rol o'ynagan.

Mayya va Aztek sivilizatsiyalari

Mayya va Aztek sivilizatsiyalari Markaziy Amerika hududida paydo bo'lgan. Mayya sivilizatsiyasi astronomiya va kalendar tizimi bilan mashhur. Ular astronomik kuzatuvlar asosida mukammal kalendar ega bo'lishgan va shaharlarini astronomik yo'nalishlarga moslashtirgan. Piramidalar va yirik me'moriy inshootlar Mayya sivilizatsiyasining texnologik rivojlanganligini namoyon etadi. Azteklar esa ijtimoiy tuzilma, diniy marosimlar va jang san'ati bilan ajralib turgan. Ularning madaniy merosi va arxitekturasi bugungi tarixshunoslik va arxeologiya tadqiqotlarining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi.

Ilm-fan yutuqlari va arxeologik tadqiqotlar

Zamonaviy arxeologiya qadimgi sivilizatsiyalarni chuqurroq o'rganishga imkon beradi. Lazerli skanerlash, 3D modellash va boshqa texnologiyalar orqali qadimgi shaharlar, piramidalar va yozuvlar batafsil tahlil qilinmoqda. Arxeologik qazishmalar natijasida topilgan buyumlar, yozuvlar va inshootlar sivilizatsiyalar haqida aniq ma'lumot beradi hamda ularning madaniy, ijtimoiy hamda texnologik rivojlanishini yoritadi.

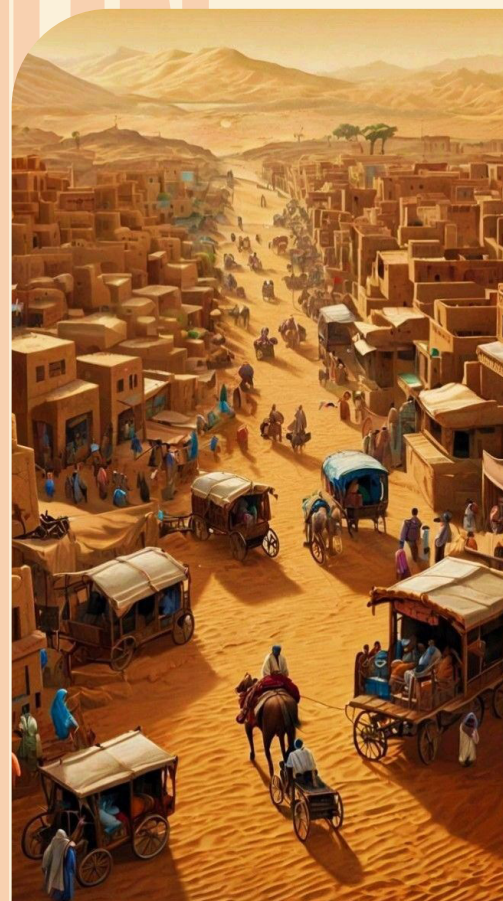
Qadimgi sivilizatsiyalar insoniyat tarixidagi eng muhim bosqichlardan biridir. Ular nafaqat madaniyat va ilm-fanni rivojlantirgan, balki zamonaviy dunyo uchun asosiy poydevor bo'lib xizmat qilgan. Shu sivilizatsiyalarni o'rganish orqali insoniyatning o'tmishda erishgan yutuqlari, sirli jihatlari va madaniy merosi haqida chuqur tushuncha hosil qilish mumkin. Ularning sirli va ilmiy jihatlari bugungi kunda ham olimlarni hayratga solmoqda. Qadimgi sivilizatsiyalar bilan tanishish insoniyatning o'z kelajagini yana-da mukammal tushunishiga yordam beradi. Shu bois, ularni o'rganish nafaqat tarixshunoslik, balki madaniyat, fan va jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhimdir.

Ijtimoiy va madaniy hayot

Qadimgi sivilizatsiyalarda odamlar kundalik hayotda murakkab ijtimoiy tizimlarni yaratgan. Shaharsozlik, hukumat tizimlari va qonunlar mavjud bo'lgan. Diniy e'tiqodlar, marosimlar va bayramlar insonlarni birlashtirgan va madaniy an'analarni uzluksiz saqlashga xizmat qilgan. Hunarmandchilik, savdo, irrigatsiya va harbiy tizimlar sivilizatsiyalarning mustahkam poydevorini yaratgan. Shu bilan birga, san'at va arxitektura sohalarida erishilgan yutuqlar ular yashagan davrning madaniy darajasini namoyon etadi.

Ergash HAMROYEV
Samarqand davlat pedagogika
instituti magistranti

**SEMYON
ALTOV:**

*“Kimdir aybdor
bo‘lishini xohlaysan...”*

Asrlar davomida odamlar g‘ayritabiiy kuchlarga umid bog‘lab kelishgan, hayotimiz bugungi holatiga tabiiy yo‘l bilan yetib kelganiga ishonmagan holda. Bunga kimdir aybdor bo‘lishini xohlaysan. Shuning uchun ham bizga o‘zga sayyoraliklarning tirigi yo o‘ligi juda zarur.

Shu tarzda xulosa sari sudralib bordim: bitta bosh yaxshi, ikkita bosh undan ham yaxshi — agar sen ularning orasida bo‘lmasang!

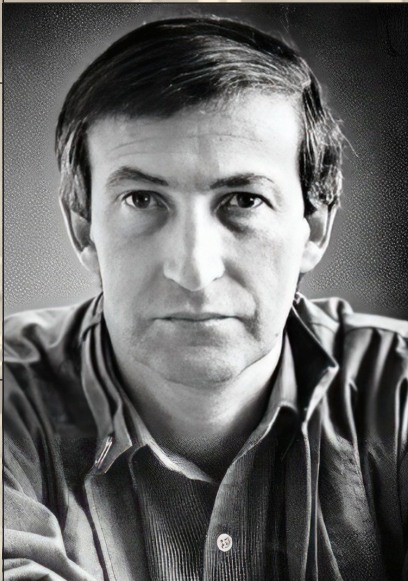
Ha, odobli jamiyatda ovqat paytida gapirilmaydi! Agar ovqatni sen yeyayotgan bo‘lsang. Ammo agar seni “yeyayotgan” bo‘lishsa — gapirish mumkin. Hatto shart!

Eshitishimcha, olimlar Yer — Mars o‘rtasida muntazam qatnov yo‘lini ochmoqchi emish. Tez orada borib-kelish mumkin bo‘ladi. Ammo kimda bunaqa pul bor? Senda yo‘q, menda yo‘q, tanishlarimizda ham yo‘q. Lekin pulni tramvay chiptasidek tinmay bosib chiqarishayapti-ku! Demak, mamlakatda albatta Marsgacha borib keladigan puli bor kimdir topiladi!

Bu dunyoda hammamiz maxluqimiz. Ayrimlar esa juda!

O‘zingiz bilasiz! Agar siz qahramon ona bo‘lsangiz, akademik bo‘lsangiz yoki hech bo‘lmaganda hujjatli tentak bo‘lsangiz — albatta, qo‘shimcha yashash maydoniga haqqingiz bor. Ammo hozircha oddiy, sog‘lom odam bo‘lsangiz — afsus!

Ayolni diqqat bilan tingla — u seniki bo‘ladi! Xohlaysanmi-yo‘qmi, baribir.

— Boshqacha aytganda, hayotda har doim qahramonlik uchun joy bor – xohlasang ham, xohlamasang ham!	— Agaryigit qizni avval filarmoniyaga taklif qilib, keyin uyiga olib borsa – u yoki musiqachi, yoki buzuq!	— Ba'zan shunaqa odamlarni uchratasanki, yonida o'zingni ham odamdek his qila boshlaysan.
— Ko'ngil og'riydi. Uni davolashga kirishsang – jigar og'riy boshlaydi.	— Ayollar erkaklarda eng ko'p ikkilamchi jinsiy belgilarni yoqtiradi: dala hovli, mashina, kvartira...	— Qiziq, nega erkinlik haqida faqat erkinligi yo'qlar kuylaydi?
— Agar otishmada yuz ochkodan besh yuz ochko ursang – sen omadli odamsan! Chunki orqangdan senga o'q uzishgan, nishonga esa tekkizishgan.	— Bilim – kuch! Yolg'on! Bilim – kulfat! Qandayyashash mumkinligini bilmaguncha, yaxshi yashab yurardik. Qo'rquv – ana unda kuch bor! Qo'rqinch bo'lsa, hamma narsaga ishonasan. Ishonchsiz esa qayerga borasan?	— Afsuski, faqat ma'lum yoshgacha "yoshi noma'lum ayol" bo'lib qola olish mumkin.
— Agar qattiq mastlikdan uyg'onsang, avvalo yuzingni paypaslab ko'r. Bu sening yuzing ekaniga ishonch hosil qilsang – yuv, soqol ol, ovqatlantir, ichimlik ber. Agar paypaslash jarayonida noaniq so'kinishlar orqali bu yuz seniki emasligini anglasang – ish chatoq.	— Tentaklar – bu dunyoni mendan boshqacha ko'radigan odamlar!	— Ma'lumki, bizda qonun bitta – hammaga bir xil. Ammo biz juda ko'pmiz, shu bois qonun hammaga yetmaydi. Shuning uchun kim chaqqonroq bo'lsa, o'zinikini qo'ldan bermaydi – u kimniki bo'lishidan qat'i nazar. Ammo imkoniyat, imkoniyat har kimda bor!
— Agar eshikni ochganingda yalang'och ayol qichqirmasa – yo bu sening xotining, yo kechirasan, sen shunaqa erkaksan!		— O'n uch-o'n to'rt yoshimda o'ttizdan oshganlar ufq ortida, go'yo hayot allaqachon tugagan joyda yashayotgandek tuyulardi. Ular nima bilan shug'ullanishi ham tushunarsiz edi. Ammo yosh ulg'aygani sayin o'sha ufq chizig'i tobora chekinaveradi... Hayot davom etadi, faqat boshqacha.
— Agar inson hokimiyatdan mamnun bo'lsa – demak, yo u vaziyatdan bexabar, yo sherik.		

Nimkosalar

Erkak mantig'i sodda: agar sen kimgadir kerak bo'lsang, demak, senda nimadir bor! Ular o'z boshidan foydalanmaydi – shlyapa uchun asraydi.	Chiday olmaydigan odamlar yo'q – tor eshiklar bor, xolos.	Kimdir birinchi bo'lib yugurmaguncha, boshqalar xavfni sezmaydi.
	Bir lahza ham unutmang: sizda bolaliklarning eng baxtlisi bo'lgan!	Yaqiningga yordam berarkansan, undan biroz uzoqroq tur.
Maslahatim shu, Grish: mamlakat bo'ylab piyoda yurgin. Seni harakatlantirishga qancha kam odam yordam bersa, shuncha tinch.	Qarang: nafas olish xavfli, uchish tavakkal, ovqatlanish ham xatarli. Xullas, mutaxassislar yashashni tavsiya etishmaydi.	Narsalarni o'z nomi bilan atash vaqti keldi. O'ylaymanki, umumiy fikrni shunday ifodalash mumkin: "Qo'ylar sog' bo'lsa, bo'rilar to'q bo'lolmaydi!"
Erkaklar, jabrlanganni tinglang: agar ayolingizni sevsangiz – unga hech narsa sotib olmang! Bor holicha u sizdan boshqa hech kimga kerak emas. Qutulmoqchi bo'lsangiz – boshqa gap!	Bolalar kattalarni aldashi yaramaydi! Avval ulg'ayib, odam bo'lishlari kerak!	O'zingni kamsitilgandek his qilishdan oldin, rostdan ham seni kamsitishganiga ishonch hosil qil.
Bizning turmush darajamiz – ularning o'lim darajasi.	Ba'zilariga boshini qanot ostiga yashirish uchun qanot berilgan, boshqalarga esa uchish uchun bosh berilgan. Qanot bilan yoki qanotsiz. Parvoz davomida qanotlar baribir o'sib chiqadi.	Istak bo'lsa, istalgan odam bilan, hatto o'zingga o'xshaganlar bilan ham aloqa o'rnatish mumkin.
Hayotimiz shunchalik murakkabki, itlarva san'atkorlar beradigan ozgina quvonch ham sog'liq uchun juda foydali.	Zehn – oliy ma'lumotli betakalluflikdir.	Insonni barcha yaxshiliklarni eslashga majbur qiladigan sharoit yarating. Buning uchun esa u kelajakda barcha yomonliklaringizni unutishi kerak.
Hamma porani faqat nopoklarga beravermaylik, endi halollarga ham berish vaqti keldi!	O'quvchilar ko'plab so'rovlariga binoan gazetalarimiz endi rulonlarda va matnsiz chiqmoqda.	

Oddiy ayol bilan erkakka
zerikarli – filarmoniyadagidek.
Ruhii beqaror ayol bilan esa
qiziq: u nima qilib qo'yishini
ham, qayerga uloqtirishini ham
hech qachon bilmaysan.

Erkinlik zanjirning uzunligi
bilan belgilanadi.

Dunyoda shunday quvonchlar
borki, yaxshi tarbiya tufayli
ularni his qilmasdan yuribsan.

Kuchsizlar ichib jasorat topadi,
keyin yo'qolib qolmaslik uchun
shovqin qiladi. Kuchlilar esa
ichib bo'shashadi va tasodifan
hech kim zarar ko'rmasligi
uchun jim yuradi.

Shifokorlar ham, militsiya ham
ishga ko'milgan. Ikkalasi ham
bir savolni kovlaydi: odamlar
nimadan o'lyapti? Aslida esa
aniqlash kerak bo'lgan jihat:
odamlar nega hali ham tirik?

Inson yashashni ham, shu bilan
birga chiroyli ko'rinishni ham
xohlaydi. Bu birga bo'lmaydi.
Kalamushlarda esa to'liq
uyg'unlik: hayotlari qanday
bo'lsa, ko'rinishlari ham shunday.

Qancha ko'p xohlasang,
shuncha muammo! Hech
narsa xohlamasang –
muammo ham yo'q! Bor
narsaga shukr qilish kerak,
yo'q narsaning hasratini
chekmasdan. Buning uchun
esa hech narsani bilmaslik
kerak!

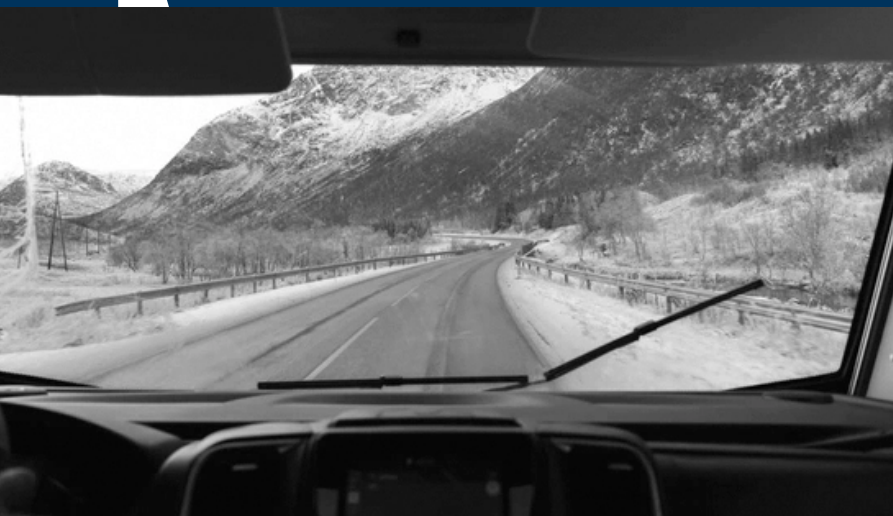
Men hayotimda biror
marta tanish-bilish bilan
ish bitirmadim, navbatsiz
o'tirmadim, yomon yotgan
narsani olmadim, birovning
boshidan oshib o'tmadim,
jasadlar ustidan yurmadim,
yaqinlarga yordam berdim,
oxirgisini ham bo'lishdim.

Natijada esa, ko'rib
turganingizdek, menda hech
narsa yo'q! Ammo g'urur
qoldi! Kechirasiz, mukammal
holatdagi g'urur hech kimga
kerak emasmi?

Til qadim zamonlardan beri
miyadan mustaqil bo'lish
uchun kurashib keladi.

– Dada, sizni maktabga
chaqirishyapti!
– Nima bo'ldi?
– Jiddiy hech narsa emas.
Kimyo darsida o'qituvchimiz
ko'k suyuqlikni qizili bilan
aralashtirib, yashil rang
chiqardi. Biz uni jodugar deb
o'yladik-da, yoqib yubordik.

QISH KUNLARI

Qish kunlarining biri edi. O'qishdan qaytgan paytim. Hali birinchi kurs talabasiman. Shaharning shovqini, jadalligi ortda qolib, qishloqqa yaqinlashgan sayin yuragim ham asta tinchlanib borardi. Uyni juda sog'ingandim. O'zing tug'ilib-o'sgan joyning hidi ham, sukunati ham boshqacha bo'ladi. Bu yerlarda vaqt sekinroq o'tadigandek, odamlar esa hanuz insoniyligini yo'qotmagandek tuyuladi. "O'qishdan kelibdi", deb har kim alohida e'tibor qiladi, siylaydi. Balki shuning uchundir, balki qalbim ulg'ayishni istamayotgani uchundir – qishloq menga har gal panoh bo'lib tuyuladi.

Ertasi kuni buvim bilan ziyoratga bordik. Qabrlar orasidan asta yurib borarkanmiz, ko'nglimda g'alati bir his uyg'ondi. Xuddi to'rt oy ichida hamma birdaniga ulg'ayib, qariyotgandek. O'zim ham ulg'ayib borayotganimni sezgim kelmaydi. Katta bo'lish yoqmayotgandek... Qabrda yotgan ba'zi odamlarning taqdirini bilaman. Kim qanday yashaganini, nimani orzu qilganini eshitganman. Hayot juda qiziq o'yinlar qiladi: kim erta ketadi, kim kech – buni hech kim oldindan bilmaydi.

Buvim bir qabr oldida to'xtadi. Ovozlari titradi.

– Onaginam, yaxshi yotibsizmi?

Bu buvimning onalari yotgan qabr edi. Buvim qabr atrofiga sekin aylanib chiqdi.

– Onaginam, qizingiz Allohning baytiga borib keldi. Shu joylarni ko'rishga yetkazdi meni...

Bu gaplarni aytayotganda, buvimning ko'zlari yoshga to'ldi. Biz o'tirib, Qur'on tilovat qildik. Shamol sovuq edi, ammo yuragimda boshqa bir sovuq bor edi – vaqt sovuqligi.

– Onaginam, sizdan mingdan ming rozimiz. Shoyadki, bizdan ham rozi bo'lsangiz...

Bu so'zlardan o'zim g'alati bo'lib ketdim. Turdik. Men esa savollar bera boshladim.

NING BIRIDA...

– Buvi, onangizni haligacha sogʻinasizmi? – dedim sekin.

– Onani sogʻinmay boʻladimi, qizim? – dedilar qisqa, ammo chuqur ohangda.

– Siz hozir oʻzingiz buvisiz, ancha yil boʻldi. Unchalik sogʻinch qolmagandir, deb oʻylardim. Yoshligingizga qaytgʻingiz keladimi?

Buvim bir zum sukut saqladi.

– Albatta! Qani edi shu davrlaringa tushsam-u, qaytib ulgʻaymasam...

Bu gap yuragimni titratdi.

Keyin masjidga bordik. U yerdagi mulla buvimning sinfdoshi ekan. Ular uzoq suhbatlashishdi, eski xotiralarni eslashdi. Buvim hajdan olib kelgan tasbehini unga berdi.

– Sinfdoshingizmi? – deb soʻradim.

– Ha. Maktab paytlarida ham eng aqlimiz shu edi. Koʻp suralarni yoddan bilardi, – dedilar faxr bilan.

Uyga qaytayotganda mashinadan atrofga qaradim. Bolaligimda kelgan joylarim koʻz oldimda jonlandi. Qor biroz yogʻib oʻtgan, yoʻllar huvillab yotardi. Atrofdan hech kim yoʻq. Goʻyo oʻtgan asrlarga tushib qolgandek edim.

Dadam bilan buvim esa ovuldagi odamlar, oʻtgan-ketganlar haqida suhbatlashib bori-shardi. Ovozlari mashinaning shovqiniga qoʻshilib, uzoqlashib ketayotgandek edi.

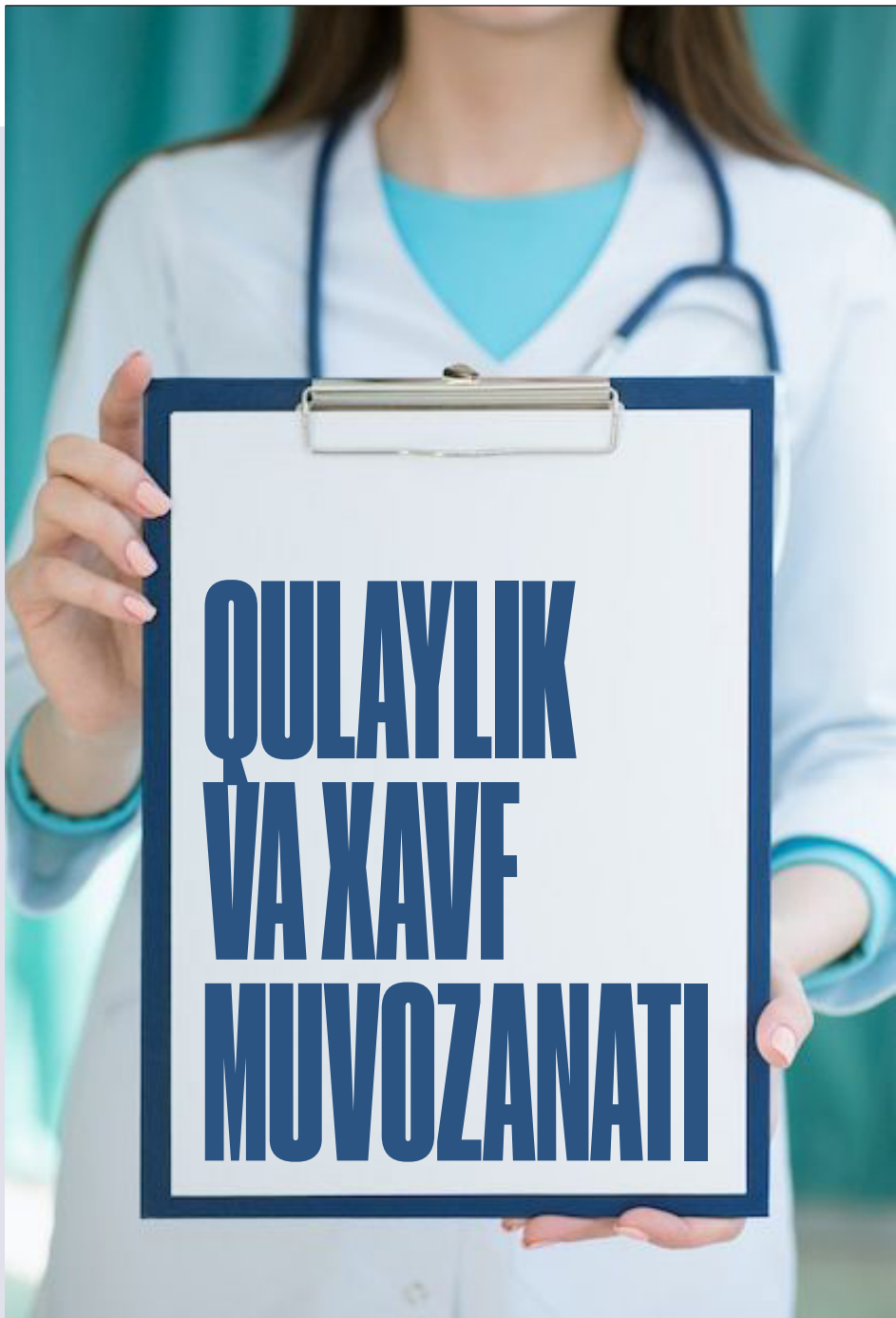
Oʻsha kuni bayram tadbiriga borishim zarur edi. Buvim ham bir dugonasinikiga kirib chiqmoqchi ekan. Ammo mening shoshib turganimni koʻrib, dadamga:

– Tezroq hayda, vaqtida yetib borsin. Men keyin kelarman, – dedilar.

Bu soʻzlar oddiydek tuyulsa-da, shu payt ichimdan nimadirlar oʻtib, koʻzim yoshlanib oldi...

Intizor SAMANDAROVA
Oʻzbekiston davlat jahon
tillari universiteti talabasi

S o'nggi yillarda sog'liqni saqlash tizimida raqamlashtirish jarayonlari jadallashib, u inson hayotining deyarli barcha jabhalariga kirib bordi. Elektron tibbiy kartalar, masofaviy maslahatlar, mobil ilovalar orqali salomatlikni nazorat qilish kabi yangiliklar qatorida dorixonalarda retseptlarni onlayn taqdim etish ko'nikmasi ham joriy etilmoqda. Bu jarayon jamiyatda turlicha baholanmoqda: kimdir uni zamonaviy qulaylik va vaqtni tejovchi yechim sifatida qabul qilsa, boshqalar sog'liq xavfsizligi, axborot himoyasi va nazoratning susayishi bilan bog'liq xavflarni ilgari surmoqda. Mazkur maqola dorixonalarda onlayn retsept tizimining ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilib, bu boradagi qarama-qarshi fikrlarni asosli ravishda yoritishga qaratiladi. Avvalo, onlayn retsept tushunchasiga to'xtalib o'tish lozim. Onlayn yoki elektron retsept shifokor tomonidan bemorga qog'oz shaklida emas, balki maxsus elektron tizim orqali rasmiylashtiriladigan va dorixona xodimi tomonidan shu tizim orqali tekshirib qabul qilinadigan hujjatdir. Bunday retseptlar odatda yagona axborot bazasida saqlanadi va bemor identifikatsiyasi asosida ishlaydi. Ushbu tizimning asosiy maqsadi tibbiy xizmatlar sifatini oshirish, inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirish va dorilar aylanishini nazorat qilishdan iborat.

Onlayn retseptlarning eng katta afzalliklaridan biri — qulaylikdir. Bemor shifokordan elektron retsept olgach, uni yo'qotib qo'yish, yirtish yoki o'qilmaydigan holga keltirish xavfi bo'lmaydi. Dorixonaga faqat shaxsini tasdiqlovchi hujjat yoki elektron identifikator bilan murojaat qilish kifoya. Bu, ayniqsa, surunkali kasalliklarga chalingan, doimiy dori vositalariga muhtoj bo'lgan bemorlar uchun katta yengillik yaratadi. Shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar va masofaviy hududlarda yashovchilar uchun bu tizimning ahamiyati yana-da ortadi. Ikkinchi muhim ijobiy jihat — vaqt tejalishi. Qog'oz

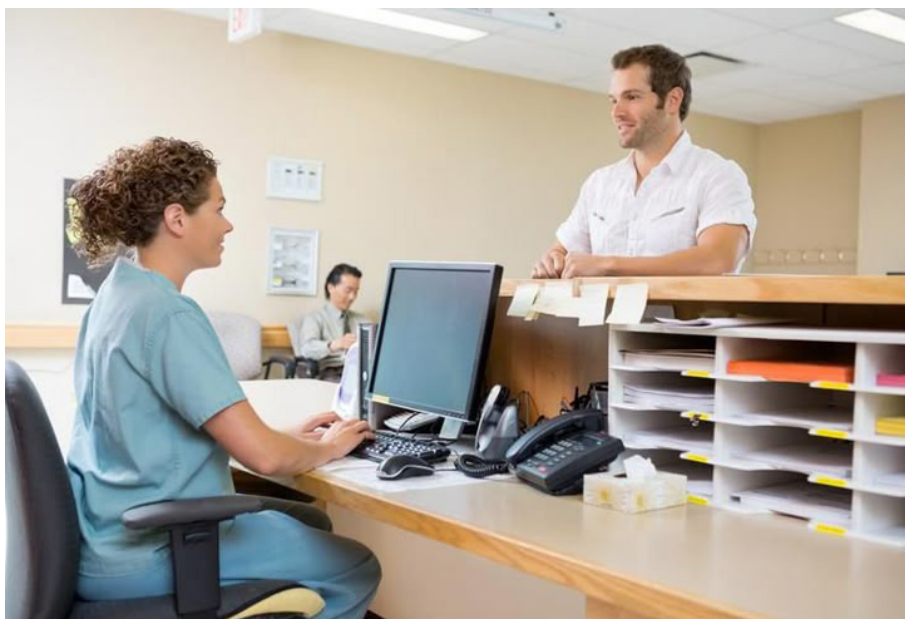

retsept bilan bog'liq navbatlar, hujjatlarni tekshirish, noto'g'ri yozilgan nomlarni aniqlashtirish kabi holatlar onlayn tizimda deyarli uchramaydi. Dorixona xodimi retseptni tizim orqali tezda ko'rib chiqadi, dori mavjudligini aniqlaydi va bemorga xizmat ko'rsatadi. Natijada dorixonadagi umumiy ish jarayoni tezlashadi, mijozlar oqimi samaraliroq boshqariladi. Onlayn retsept tizimi dorilarni nazorat qilish nuqtai nazaridan ham muhim afzalliklarga ega. Kuchli ta'sirga ega, psixotrop yoki giyohvandlikka olib kelishi mumkin bo'lgan dori vositalarining asossiz va takroriy berilishining oldi olinadi. Chunki tizimda bemorning oldingi retseptlari, qaysi dori qachon va qancha miqdorda berilgani aks etadi. Bu esa dori suiiste'moli, o'z-o'zini davolash va noqonuniy savdo holatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, elektron retseptlar tibbiy xatolar ehtimolini pasaytiradi. Qog'oz retseptlarda shifokor yozuvining o'qilmasligi, noto'g'ri talqin qilini-

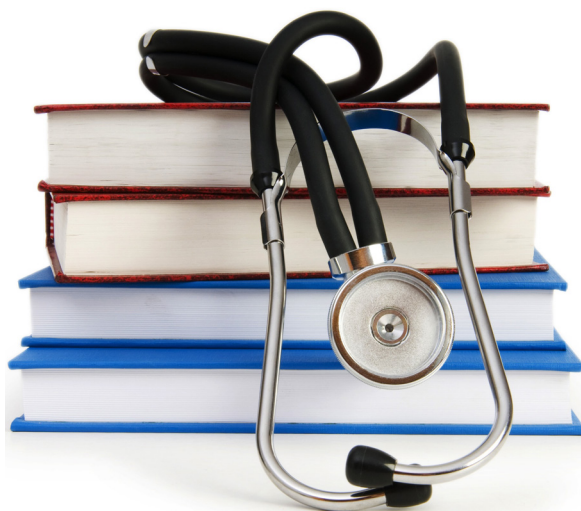
shi yoki dori nomining adashib ketishi kabi holatlar ko'p uchraydi. Onlayn tizimda esa dori nomlari standartlashtirilgan bo'ladi, dozalar avtomatik tekshiruvdan o'tadi va ayrim xavfli kombinatsiyalar bo'yicha ogohlantirishlar paydo bo'lishi mumkin. Bu esa bemor xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, onlayn retsept tizimining joriy etilishi ayrim salbiy jihatlarni ham yuzaga chiqaradi. Eng avvalo, axborot xavfsizligi masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Tibbiy ma'lumotlar shaxsiy va maxfiy hisoblanadi. Agar elektron tizimlar yetarli darajada himoyalangan bo'lsa, ma'lumotlarning sizib chiqishi, noqonuniy foydalanilishi yoki o'zgartirilishi xavfi tug'iladi. Bu holat bemorning shaxsiy hayotiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Yana bir muammo — texnologik tengsizlikdir. Onlayn retsept tizimidan samarali foydalanish uchun internet, elektron qurilmalar va minimal raqamli savodxonlik talab etiladi. Biroq jamiyatning barcha qatlamlari bu imkoniyatlarga birdek ega emas. Ayrim keksa yoshdagi fuqarolar, chekka hududlarda yashovchilar yoki texnologiyaga moslashmagan shaxslar uchun bu tizim qo'shimcha qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Natijada sog'liqni saqlash xizmatlaridan foy-

Yaxshi niyat bilan boshlangan tashabbus muammo chiqarishi mumkin

dalanishda tengsizlik kuchayish ehtimoli mavjud. Dorixona xodimlari nuqtai nazaridan ham ayrim xavotirlar mavjud. Elektron tizimlar bilan ishlash uchun qo'shimcha o'qitish, texnik ko'nikmalar va moslashuv talab etiladi. Dastlabki bosqichlarda tizimdagi nosozliklar, elektr yoki internet uzilishlari xizmat ko'rsatish jarayonini sekinlashtirishi mumkin. Bu esa bemorlar noroziligiga va ish samaradorligining pasayishiga olib keladi. Shuningdek, ayrim mutaxassislar onlayn retseptlar shifokor va bemor o'rtasidagi bevosita muloqotni qisqartirishi mumkinligini ta'kidlashadi. Agar retsept masofadan turib, chuqur tibbiy ko'riksiz berilsa, noto'g'ri tashxis qo'yish yoki dori tanlash xavfi ortadi. Bu esa onlayn tizimdan foydalanishda qat'iy tibbiy standartlar va nazorat mexanizmlarini joriy etishni talab qiladi. Ta'kidlash joizki, onlayn retseptlarning zararli yoki foydali ekanligi ko'p jihatdan ularning qanday joriy etilishi va boshqarilishiga bog'liq. Agar tizim puxta rejalashtirilgan, huquqiy jihatdan tartibga solingan, axborot xavfsizligi ta'minlangan va aholining barcha qatlamlari uchun tushunarli bo'lsa, u sog'liqni saqlash sohasida sezilarli ijobiy natijalar beradi. Aks holda esa, yaxshi niyat bilan boshlangan tashabbus yangi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Qariyalar, chekka hududlarda yashovchilar nima qiladi? Internet ishlamasa nima bo'ladi?

Xulosa qilib aytganda, dorixonalarda retseptlarni onlayn taqdim etish ko'nikmasi zamonaviy jamiyat talablaridan kelib chiqqan holda vujudga kelgan muhim yangilikdir. U qulaylik, tezkorlik va nazorat imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq axborot xavfsizligi, texnologik tengsizlik va inson omilining kamayishi bilan bog'liq xavflarni ham o'z ichiga oladi. Shuning uchun bu tizimga biron qanday baho berish emas, balki uning ijobiy va salbiy jihatlarini chuqur tahlil qilgan holda, muvozanatli yondashuvni tanlash eng to'g'ri yo'l bo'ladi. Ana shundagina onlayn retseptlar jamiyat salomatligiga xizmat qiluvchi samarali vositaga aylanishi mumkin.

Zahriddin NASRIDDINOV

Onameros TOSHOYNALAR

2025-yil 5-iyun kuni O'zbekiston terma jamoasi Arab Amirliklari (BAA) ning Abu-Dabi shahrida Jahon Chempionati saralash bosqichi doirasidagi muhim o'yinda 0:0 hisobida durang o'ynadi va shu natija bilan 2026-yilgi FIFA Jahon Chempionatiga yo'llanmani rasmiy ravishda qo'lga kiritdi. Bu natija bilan O'zbekiston Osiyo saralash guruhida ikkinchi o'rinni egallab, bevosita mundialga yo'l oldi. Bu yutuq bilan O'zbekiston mustaqil futbol tarixida ilk bor Jahon Chempionatida ishtirok etadi, shu bilan birga Markaziy Osiyodan ham birinchi bo'lib bu marraga erishgan milliy jamoa bo'ldi. Sevimli sharhlovchimiz Davron Fayziyev aytganidek, "34 yil orzu qildik va bunga erishdik!"

sinmasin!

Muvaffaqiyat yo'li

Mustaqillikka erishganimizdan buyon O'zbekiston terma jamoasi ko'plab saralash bosqichlarida qatnashdi. Dunyo futbolining eng yirik musobaqasiga yo'l izlab, bir necha marta juda yaqin keldik. Ba'zan alamli mag'lubiyatlar ta'mini totib ko'zimizda yosh bilan qaytgan bo'lsak, ba'zan afsus bilan bosh changallab qaytdik. Jahon Chempionatiga yo'llanmani qo'lga kiritish uchun sakkizinchi urinishda nihoyat maqsadimizga erishdik.

Oldingi saralashlarda bir necha bor JChga juda yaqin kelganimiz, deyarli mundial ostonasidan qaytishimizga to'g'ri kelgan. Masalan, 2006 va 2014-yilgi saralashlar bahslari final bosqichning oxirgi nuqtasida kichik xatolar tufayli muvaffaqiyatsizlikka uchrab alamli tarzda ortga qaytilgan. Lekin hech narsa shunchaki sodir bo'lmaydi, ushbu tajribalar jamoani ruhiy va taktik jihatdan yana-da mustahkamlashga xizmat qildi. Shu bilan birga, O'zbekiston futbolining yuksalishi va natijalari nafaqat terma jamoaning o'zgarishi, balki mamlakat futbol infratuzilmasiga qo'yilgan sarmoyalar, yoshlar futboli tizimining takomillashuvi, va strategik yo'nalishlarning aniq belgilanishi bilan chambarchas bog'liq. Bu esa jamoaning kuchli natijalar ko'rsatishi uchun mustahkam poydevor yaratdi.

MTJ

Albatta, mundial yo'lida Terma jamoamiz murabbiylari va futbolchilarning o'zni muhim bo'ldi. Dastlabki saralash bahslariga futbolchilarimizni sloveniyalik mutaxassis Srechko Katanes boshlab chiqdi. U o'zbek futboliga o'z qarashlari, uslubi bilan kirib keldi. Qaysidir ma'noda muvaffaqiyatlarimizning asosiy sababchilardan biri sifatida uni ham ko'rsatsak bo'ladi. Qolaversa, Katanes davrida O'zbek futboli kelajaklari sifatida ko'rilyotgan bir nechta yosh iste'dodlar MTJga jalb qilindi. Keyinchalik Srechko Katanes sog'lig'ida muammolar yuzaga kelgani sababli o'z o'rnini Temur Kapadze'ga bo'shatib berdi. Kapadze zamonaviy futbolni yaxshi his qiluvchi murabbiy, uning ham futbolda o'z qarashlari, uslubi, eng asosiysi, milliy ruh bor edi. Shularga tayanib saralashning qolgan bahslarida futbolchilarimizni maydonga u boshlab chiqadigan bo'ldi. Qaysidir ma'noda Kapadze bu qaror xato bo'lmaganligini isbotlay oldi. Qolaversa, Eldor Shomurodov (hujum chizig'ining yetakchi yulduzi, Italiyada AS Roma kabi top klublarda o'yin tajribasiga ega bo'lgan futbolchi), Abduqodir Husanov (ishonchli himoyachi, Manchester Cityda to'p tepadigan yosh iste'dodlardan biri, Abbosbek Fayzullayev (o'zining texnikasi va ijodiy o'yin stili bilan ajralib turuvchi iste'dodli futbolchi), Jaloliddin Masharipov, Otabek Shukurov va boshqa terma jamoamiz futbolchilarining bu muvaffaqiyatga erishishda roli beqiyos, albatta! Bu ismlar nafaqat O'zbekiston futbolining bugunini belgilaydi, balki kelajakda dunyoning TOP klublarida faoliyat ko'rsatib, mamlakatimiz nomini xalqaro futbol sahnasida yana-da yuqoriga ko'taradi deb umid qilamiz. Shuningdek, Jahon Chempionatida ishtirok etish terma jamoamiz futbolchilari uchun ham, ayniqsa yosh iste'dodlar uchun juda katta imkoniyatdir. Bu maydonda ularning o'yini butun dunyo futbol muxlislari, skautlar va klub menejerlari e'tiboriga tushadi.

Shunday imkoniyatlar orqali yosh futbolchilar Yevropa va boshqa katta ligalarda o'ynash, o'z mahoratini oshirish imkoniga ega bo'ladilar.

Xulosa

O'zbekiston terma jamoasining Jahon Chempionatiga ilk bor yo'l olishi nafaqat sport yutug'i, balki butun xalqning orzusi, sabr va mehnatining mevasi bo'ldi. Uzoq yillar davomida jahonda muvaffaqiyatga intilgan futbolchilar, murabbiylar va millionlab muxlislar bugun o'z mehnatlari va sadoqatlari uchun mukofot oldilar. Bu g'alaba yosh futbolchilar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi, xalqimiz uchun faxr manbayi bo'lib xizmat qiladi va O'zbekiston futbolining yangi davrini boshlab beradi. Kutib ol, mundial, O'zbekiston terma jamoasi yangi tarix sahifalarini yozishga tayyor!

Maqsad OBIDJON

Sharhlovchi Xayrulla Hamidov fikri:

“Tutqun uzoq vaqt ozodlik haqida o'ylaydi, erki uchun kurashadi va bir kun chiqadi. Bo'ydoq uylanish uchun ne-ne mashaqqatlar chekmaydi, oxiri visol oqshomiga yetib keladi. Maktabni bitirib, imtihonlar uchun taraddud ko'rgan o'spirin o'zi orzu qilgan oliy o'quv yurtiga o'qishga kiradi va yig'lab yuboradi. Bu his-tuyg'ularni bog'lab turadigan bir jihat bor — orzuga erishish. Orzu yo'lidagi kurash aslida haqiqiy baxtligini hamma keyin anglaydi. Ha, ozodlikni orzu qilgan tutqun oddiy hayotga kirishib ketganida o'ylab qolgani kabi: “Men o'sha kurashgan paytlarim baxtliroq ekanman-ku”, deb. Uylangan yigit xayoliga ham shunday o'y keladi. Universitet ostonasiga hatlab o'tgan talaba esa umuman imtihonga yotvolib tayyorgarlik ko'rgan damlarining oltinligini bilib qoladi. O'zbekiston termasi muxlisleri ham shunaqa tushunksiz holatda bugun. Ba'zi rivoyatlarga ko'ra 34 yil, ba'zilariga ko'ra 28 yil, yana ba'zilarida 113 yil deyilayotgan yo'l bosib o'tildi. Mundial qatnashchisi bo'ldik. Jahon chempionatiga chiqqan termaning birinchi o'yini bugun. Hozir muxlislar xotirasi ishlashni boshlasa, shu kungacha bosib o'tilgan yo'l, kurash, armon, yetmay qolgan bir ochko, bir gol ilinji bilan tonggacha bedor kechgan tunlar aslida rohat ekan. Shu baxt yo'lidagi ajoyib kunlar ekan. Ozod bo'lgan tutqun endi hayot uchun boshqalar kabi yashashni boshlaydi, kurashuvining ko'rinishi oddiylashadi, hamma qatoriga aylanadi. Uylangan yigit ham tirikchilik atalgan g'orga kirib, boshqalarning biri kabi yashashga kirishadi. Oliy dargoh talabasining sukunatli kuni boshlanadi. Biz ham mundialga chiqqan boshqalar kabi o'sha jahon chempionatiga taraddud ko'ramiz. Bu biz uchun yangicha kurash, yangicha hayot, ammo ishonning, oldingisidan o'zgacha, zavqliroq emasdek. Qiziq, odam dardli davrini ko'proq sog'in ar ekan-da?..

Mayli, ne bo'lganda ham assalom, mundial, assalom, AQSh! Assalom, Qatar — oxirgi JChni uyida o'tkazgan yurt, seni biz mundial qatnashchisi sifatida qabul qilamiz. Kutmaganding-a?

Yangi yil bayrami insoniyat tarixida eng qadimiy va eng umumxalq bayramlardan biri sanaladi. U nafaqat yangi taqvim yilining boshlanishi, balki insonning kelajakka bo'lgan umidi, yangilanishga bo'lgan ishonchi va ezgu niyatlarining ramzidir. Har bir davlatda Yangi yil o'ziga xos tarix, urf-odat, ramziy qahramonlar va bayramona marosimlar bilan nishonlanadi. Turli xalqlarning madaniyati, diniy qarashlari va tarixiy tajribasi bu bayramning mazmuni va shakliga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Quyida dunyoning ayrim davlatlarida Yangi yil bayramining qanday nishonlanishi, uning kelib chiqishi va jamiyat hayotidagi o'rnini haqida so'z yuritiladi.

DUNYO YANGI YILNI QANDAY KUTIB OLADI?

O'zbekiston

O'zbekistonda Yangi yil eng sevimli va ommaviy bayramlardan biri hisoblanadi. Bu bayram mamlakatda asosan 31-dekabr kechasi va 1-yanvar kuni keng nishonlanadi. Yangi yil bayrami sovet davrida rasmiylashgan bo'lsa-da, bugungi kunda u milliy an'analar bilan boyib, o'ziga xos ruh kasb etgan. Bayram qahramonlari sifatida Qorbobo va Qorqiz tanilgan bo'lib, ular bolalarga quvonch ulashuvchi ezgulik timsolidir. O'zbekistonda Yangi yilga oilaviy bayram sifatida qaraladi. Dasturxon atrofida jam bo'lish, bayramona taomlar tayyorlash, o'zaro tabriklar va tilaklar bildirish asosiy urf-odatlardan sanaladi. Yangi yil archasi bezatiladi, shahar va qishloqlarda bayramona bezaklar o'rnatiladi. Bu bayramga jamiyatda birlik, mehr-oqibat va kelajakka ishonchni mustahkamllovchi muhim ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi.

Rossiya

Rossiyada Yangi yil eng katta va eng muhim bayram hisoblanadi. Bu bayramning tarixi Pyotr I davriga borib taqaladi. 1700-yilda Pyotr I Yangi yilni 1-yanvarda nishonlash to'g'risida farmon chiqargan va shu tariqa Yevropa taqvim tizimi joriy etilgan. Bayram qahramoni Ded Moroz bo'lib, u Snegurochka bilan birga bolalarga sovg'alar ulashadi. Rossiyada Yangi yil davlat miqyosida keng nishonlanadi. Kreml qo'ng'iroqlarining jarangi, prezident tabrigi, mushakbozlik va ommaviy tantanalar bayramning ajralmas qismidir. Bu bayram rossiyaliklar uchun nafaqat taqvimiy sana, balki oilaviy iliqlik, xotirjamlik va yangi orzular bilan bog'liq muhim ramzdir.

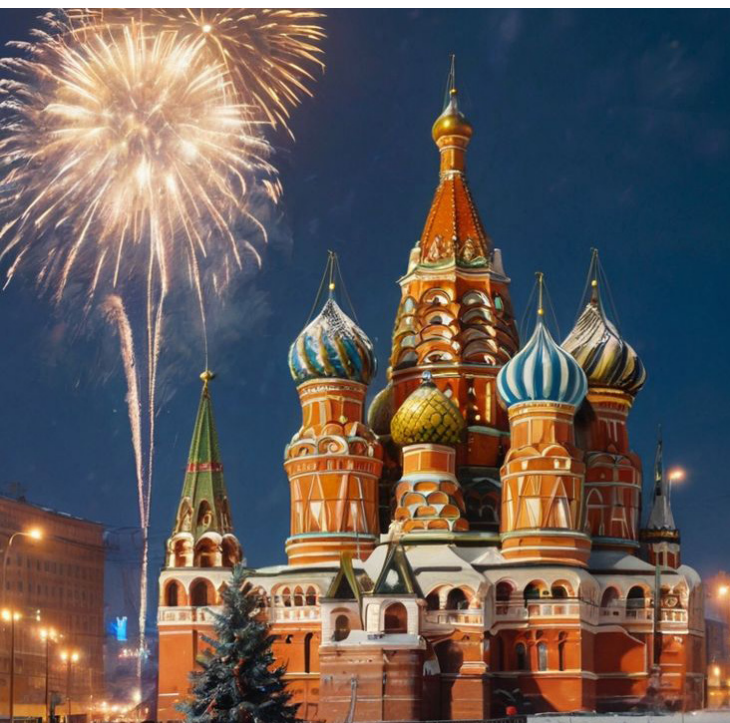
Yaponiya

Yaponiyada Yangi yil "Oshogatsu" deb ataladi va u an'anaviy ravishda 1-3-yanvar kunlari nishonlanadi. Bu bayramning ildizlari qadimgi sinto va buddaviy an'analarga borib taqaladi. Yaponlar Yangi yilni hayotda yangi bosqichning boshlanishi, ma'naviy poklanish va ichki uyg'unlik davri sifatida qabul qiladi. Bayram oldidan uylar tozalanadi, eski qarzlari yopiladi va munosabatlar tartibga keltiriladi. Bayram qahramoni sifatida aniq bir obraz bo'lmasa-da, "Toshigami" deb ataluvchi yil ruhi tushunchasi mavjud. Yangi yil tongida ibodatxonaga tashrif buyurish, maxsus taomlar iste'mol qilish va tabrik kartochkalari yuborish muhim an'analardan hisoblanadi. Yaponiyada Yangi yil shovqinli emas, balki sokin va mulohazali nishonlanadi.

Xitoy

Xitoyda Yangi yil "Chun Jie" yoki Bahor bayrami nomi bilan tanilgan. U oy taqvimiga asoslangan bo'lib, yanvar oxiri yoki fevral boshlariga to'g'ri keladi. Bu bayramning tarixi ming yilliklarga borib taqaladi va u dehqonchilik madaniyati bilan chambarchas bog'liq. Bayram qahramonlari sifatida ajdarho va sher obrazlari muhim o'rin tutadi. Ular kuch, baraka va yovuzlikdan himoya ramzi hisoblanadi. Xitoyda Yangi yilga oilaviy birlik, ajdodlarga hurmat va farovonlik tilash bayrami sifatida qaraladi. Qizil rangdagi bezaklar, mushakbozlik va ommaviy yurishlar bayramga alohida shukuh bag'ishlaydi.

Fransiya

Fransiyada Yangi yil “La Saint-Sylvestre” nomi bilan ataladi. Bu bayram 31-dekabr kuni nishonlanib, asosan do'stlar davrasida o'tkaziladi. Fransuz madaniyatida Yangi yil romantika, nafislik va muloqot bayrami sifatida qaraladi. Bayram qahramoni sifatida an'anaviy obrazlar mavjud emas, biroq bayramona kechki ovqatlar, shampan vinosi va tabriklar muhim o'rin tutadi. Parij ko'chalaridagi bayramona muhit, Eyfel minorasi atrofidagi tantanalar Yangi yilga alohida joziba bag'ishlaydi. Fransiyada bu bayram ijtimoiy yaqinlik va hayotdan zavqlanish ramzi hisoblanadi.

Dunyo mamlakatlarida Yangi yil bayrami turlicha nishonlansa-da, uning asosiy mazmuni barcha xalqlarda mushtarakdir. U insoniyatni yangilanishga, ezgulikka va kelajakka ishonch bilan qarashga chorlaydi. Har bir davlatning Yangi yil an'analari o'sha xalqning tarixi, madaniyati va dunyoqarashini aks ettiradi. Shu bois Yangi yil bayrami nafaqat taqvimiy sana, balki butun insoniyatni birlashtiruvchi umumiy qadriyat sifatida ahamiyat kasb etadi.

Kamolaxon ABDULLAYEVA
tayyorladi

AQSh

Amerika Qo'shma Shtatlarida Yangi yil 31-dekabr kechasi va 1-yanvar kuni nishonlanadi. Bu bayram asosan dunyoviy va ko'ngilochar xarakterga ega. Uning eng mashhur ramzlaridan biri Nyu-Yorkdagi Taymskverda tushiriladigan billur shar hisoblanadi. AQShda Yangi yil bayrami katta tantanalar, konsertlar va ommaviy yig'inlar bilan o'tadi. Bayram qahramoni sifatida Santa Klaus Rojdestvo bilan bog'liq bo'lsa-da, Yangi yil kayfiyatining ajralmas qismi bo'lib qolgan. Amerikaliklar uchun Yangi yil shaxsiy rejalashtirish, yangi maqsadlar qo'yish va hayot tarzini yangilash bilan bog'liq bayramdir.

13 DEKABR – MILLAT MURABBIYI SHOMIRZA TURDIMOV TUG‘ILGAN KUN!

* * *

Odamzod nimaniki o‘ziga yaqin olsa, shunga taqdir Toshlik hissini tuyadi. Kishi tanishlari, do‘st-u yaqini, qavm-u qarindoshi, ahli oilasining quvonch-u qayg‘usiga sherik yashaydi. Ba‘zan begunalarning tashvishi uni qiziqtirmaydi. Go‘yo bunday voqea-hodisalarning unga daxli yo‘qdek, o‘zidan ortmaydi. Mavjud holatdan bir ayb-u nuqson qidirmoqchi emasman. Faqat, asl mohiyatda – Yaratganning o‘lchamlarida, bularning bari bir mahrajga kelishini anglab yetganlar kam uchrashini qayd etmoqchiman, xolos. Agar Ul Zot bizning “kompyuter”imizga ota-ona, oila, farzand, qavm-u qarindosh, yor-u do‘st... degan rishtalar bilan bog‘liq o‘ziga xos “dasturlar”ni joylamaganida nima bo‘lardi, bir o‘ylab qaraylik. Odamzodning o‘zidan ortib birovga qayishishi nechog‘li ulkan muammoga aylanardi. Bu gap-so‘zlardan muddao nima? Aytmoqchi bo‘lganim shulki, inson qachon “tabiiy bog‘liqlik rishtalari”dan yuksalib, barchaga barobar “bog‘liqlik rishtasini” yarata olsa, u chinakkam komil insonga aylanadi. Ana shunda uning ko‘ngli boshqa mavjudotlar to‘dalashib, yagona maqsad sari intilganida erishishi mumkin bo‘lgan Ulkan bilimga chambarchas bog‘lanadi

* * *

Shaharda yashashning o‘z qoidalari, keng dalada yashashning o‘z amallari bor. Ikkovining shart-sharoiti bir-biriga to‘g‘ri kelmaydi. Masalan, shaharda yo‘l harakati svetofor orqali boshqariladi va buni hamma qabul qiladi, qabul qilmagan jarimaga tortiladi. Ammo cho‘lning o‘rtasida svetofor o‘rnatish aqlan tashqari narsa. Shu kabi ko‘pchilik qabul qilgan yo‘nalish – jamiyat qabul qilgan yo‘nalishdir. Kiyim kiyish jamiyat axloq normalariga mos keladi, ammo o‘rmonda yashaydigan odam uchun buning ahamiyati yo‘q. Bunday qoidalar jamiyatning rivojlanishiga xizmat qiladi. Axloq dinning asosi ekanligi bekorga emas, chunki odamga uyat, halol-harom degan tushunchalar singdirilgan bo‘lishi kerak. Shu tushunchalar poymol bo‘lganda jamiyat izdan chiqadi va rivojlanish to‘xtaydi.

* * *

Hamma zamonda xalqqa ibrat bo‘luvchi, yo‘lini yoritib turuvchi chinakam qahramonlar bo‘lgan. Aslida barcha dostonlar, ertaklar-u afsonalar mana shu ehtiyoj tufayli tug‘iladi, yashaydi. Folklorimizda, adabiyotimizda bunday ibratli qahramonlar ko‘p. Ammo ularni bugungi kun, bu kunning avlodi talablariga uyg‘un shakllarda qayta jonlantirishda katta oqsash kuzatilmoqda. Natijada bolalarimiz o‘zgalar ibratiga intilmoqda. O‘zga hech qachon o‘zing bo‘lmaydi. O‘zga “xazina” o‘zlikni unutish evaziga o‘zlashtiriladi.

Qish keldi, qor bosdi yarim olamni,
Qor ostida qoldi bog'lar, qo'ralar.
Yolg'izlik tunlari sovuq, alamli,
Qor esa bo'ralar, hamon bo'ralar.

Shunda u ko'rindi ketgan yo'lida.
Mehr izlab qaydadir balki tilangan,
Taybadir, umiddir balki dilida,
O'zi boshdan-oyoq qorga belangan.

Asqad MUXTOR

Rassom Muhammadjon Sattorovning
"Uchinchi kun" kartinasi